

Рудолф Щайнер



МЕДИТАТИВНИ
РАЗГЛЕЖДАНЯ
И НАСОКИ ЗА
ЗАДЪЛБОЧАВАНЕ
НА ЛЕЧЕБНОТО
ИЗКУСТВО

Поредица „Просветление“

В Поредица „Просветление“ досега:

1. Рудолф Щайнер, „Същност на музикалното“
2. Рудолф Щайнер, „Прераждане и карма“
3. Рудолф Щайнер, „За мистериите драми“
4. Рудолф Щайнер, „За инициацията“
5. Рудолф Щайнер, „Проблеми на модерната психоанализа“
6. Рудолф Щайнер, „Стихове и медитации“
7. Рудолф Щайнер, „Смъртта като преобразуване на живота“
8. Рудолф Щайнер, „Окултна история“
9. Рудолф Щайнер, „Индивидуални духовни същества“
10. Рудолф Щайнер, „Моят жизнен път“
11. Олаф Кооб, „Азът и неговият двойник“
12. Рудолф Щайнер, „История на човечеството“
13. Рудолф Щайнер, „Фридрих Ницше, борец срещу своето време“
14. Рудолф Щайнер, „Четири мистериини драми“
15. Рудолф Щайнер, „Мистериини центрове“
16. Рудолф Щайнер, „Първоначални импулси на духовната наука“
17. Рудолф Щайнер, „Тайните на прага“
18. Рудолф Щайнер, „Сътворението на света и човека“
19. Рудолф Щайнер, „Човекът и светът. Действието на духа в природата. За същността на пчелите“
20. Рудолф Щайнер, „Природата и човекът от гледна точка на духовната наука“
21. Рудолф Щайнер, „Природни и духовни същества“
22. Рудолф Щайнер, „Връзката между живите и мъртвите“
23. Рудолф Щайнер, „Животът на човека и животът на Земята“
24. Йохан Валентин Андре, „Химичната сватба на Християн Розенкройц“
25. Олаф Кооб, „Болната кожа“
26. Олаф Кооб, „Ако органите можеха да говорят“
27. Рудолф Щайнер, „Терапията от гледната точка на духовната наука“
28. Рудолф Щайнер, „Свръхсетивният човек от антропософска гледна точка“
29. Рудолф Щайнер, „Духовните скрити причини за Първата световна война“
30. Рудолф Щайнер, „Здраве и болест“
31. Рудолф Щайнер, „Формиране на съдбата и живот след смъртта“
32. Рудолф Щайнер, „Животът между смъртта и новото раждане“
33. Рудолф Щайнер, „Познание за съществуването на човека“
34. Рудолф Щайнер, „Духовни взаимовръзки в изграждането на човешкия организъм“
35. Рудолф Щайнер, „Подготвителни етапи на Мистерията на Голгота“
36. Рудолф Щайнер, „Ритми в космоса и в човешкото същество“
37. Рудолф Щайнер, „Карма на неистината, Втора част“
38. Рудолф Щайнер, „Духовните същества в небесните тела и природните царства“
39. Рудолф Щайнер, „Медитативни разглеждания и насоки за задълбочаване на лечебното изкуство“

РУДОЛФ ЩАЙНЕР

МЕДИТАТИВНИ РАЗГЛЕЖДАНИЯ И НАСОКИ ЗА ЗАДЪЛБОЧАВАНЕ НА ЛЕЧЕБНОТО ИЗКУСТВО

Лекции за лекари и студенти по медицина

Коледен курс

Осем лекции, *Дорнах, 2 до 9 януари 1924 г.*

Великденски курс

Пет лекции, *Дорнах, 21 до 25 април 1924 г.*

Първо циркулярно писмо, *11 март 1924 г.*

Вечерна среща, *Дорнах, 24 април 1924 г.*

Превод от немски

Нели Спиридонова-Хорински

Аб
*Издателско
Ателие*
София, 2018

RUDOLF STEINER VERLAG
DORNACH/SCHWEIZ

Според непрегледани от лектора записки и бележки,
издадени от Rudolf Steiner-Nachlaßverwaltung

Издадена от д-р мед. Ханс В. Збинден

издание в Събраните съчинения (GA), Дорнах 1967

издание в Събраните съчинения (GA), Дорнах 1980

издание в Събраните съчинения (GA), Дорнах 1987

други издания:

Дорнах 21, 22, 23, 24 (без въведение) 25 април 1924 г.
«Великденски курс за лекари и студенти по медицина»,
Дорнах, 1944 г.

Издатели на настоящото четвърто проверено издание 2003 г.
са Дьорте Мерунг и Ева-Габриеле Щрайт

Библиографски № 316

Илюстрациите към текста са направени от Хедвиг Фрей,
според рисунките на дъската от Рудолф Щайнер

Всички права са запазени!

Не е разрешено публикуването на части от книгата под каквато и да е форма – електронна, механична, фотокопирна или по друг начин – без писменото разрешение на издателството.

© Рудолф Щайнер, автор

© Нели Спиридонова-Хорински, преводач

© Христо Маринов, технически редактор

© Издателско ателие А⁶, 2018

ISBN 978-619-228-026-0

Указания относно публикуваните лекции на Рудолф Щайнер

Основа на антропософски ориентираната духовна наука представляват написаните и публикувани от Рудолф Щайнер (1861–1925) произведения. Редом с тях от 1900 до 1924 година той изнася многобройни лекции и курсове както за широката общественост, така и за членовете на Теософското общество, по късно Антропософското общество. Първоначално Рудолф Щайнер не е искал да се записват винаги свободно изнасяните лекции, понеже са били предвидени от него като «устни, непредназначени за печатане съобщения». След като се увеличават непълните и неточни записки, които се размножават и разпространяват сред слушателите, той се вижда принуден да се погрижи за стенографирането на лекциите. С тази задача натоварва Мари Щайнер фон Сиверс. Тя е била отговорна за поръчването на стенографите, съхраняването на преписите и необходимите за отпечатването корекции на текстовете. Тъй като поради липса на време Рудолф Щайнер само в редки случаи сам е коригирал стенографирания текст, по отношение на всички публикувани лекции трябва да се има предвид неговото изказване: «Предполага се, че в тези непрегледани от мен текстове могат да се намерят грешки».

Относно лекциите за членовете на обществото, които първоначално са били разпространявани като ръкописи, и относно публикуваните му произведения Р. Щайнер се произнася в «Моят жизнен път» (35-та глава). Казаното там същевременно важи и за всички семинари за различните професии, предназначени за участници, запознати с основните истини на духовната наука.

След смъртта на Мари Щайнер (1867–1948) започва издаването на Събраните съчинения на Рудолф Щайнер според нейните указания. Настоящият том спада към тези «Събрани съчинения». Доколкото се налага, в раздел «Бележки» се намират описания за произхода на текстовете.

Относно илюстрациите и текстовете на дъската: Оригиналните рисунки към лекциите в този том са запазени, понеже дъската е била покрита с черна хартия. Те са публикувани като допълнение към лекциите в том XXIII от поредицата «Рудолф Щайнер – Илюстрации към лекциите». Въпросните места се посочват чрез страничните забележки на ръба на текста.

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор от издателя 13

КОЛЕДЕН КУРС

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ, *Дорнах, 2 януари 1924 г.* 17

Илюзията на представения в определени граници човешки образ. Физически ограниченият човек. Водният човек, в когото навлиза етерното тяло на човека; въздушният човек, в когото действа астралното тяло; топлинният човек, който прониква човешката организация. Върху последния действа азът, докато върху останалата организация действа топлинният човек, следователно азът действа индиректно. Чрез това може да се получи правилно разглеждане на отношението между душата и тялото, тъй като душевните изживявания действат върху топлинния етер и чрез него в органите. Възможността за заболяване лежи в човешката организация. Възможността за лекуване лежи в естествените процеси, които могат да поемат процесите в човека: етерно, астрално тяло и аз. Призоваване на по-висшите същности на човека за възстановяване на здравето. В природната наука трябва да се направят други разглеждания, съответващи на живо-космическото – за пример мравчената киселина и узряването на смокините, както и производството на пчелен мед. Необходимостта да се развие чувство за наблюдение на природата също при микроскопирането. Да се вземат под внимание нерелативните величини. Разглеждане на истинския характер на пчелния кошер.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ, *3 януари 1924 г.* 30

Характеристика на човешките същности. Азът и образът на Земята. Азът и смъртта. Физическият организъм и храненето. Отношението между етерното тяло и астралното тяло, и склонността към заболяване. Предпоставки за съзнателен душевен живот. Същност на чувстването. Пораждане на заболяването. Възпаление и разрастване на тъканта, отоци, тумор. Болестта и душевният живот.

Черният дроб като сетивен орган за субстанциите на външния свят. Сърцето – сетивен орган за вътрешния свят. Органите като същностна общност. Преценка на хранителните средства, изхождайки от взаимовръзката между света и човешкия организъм.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ, 4 януари 1924 г. 44

Силите на земните вещества и периферните веществени сили (космическите) се уравновесяват в отделните органични системи. Разглеждане на главата от тази гледна точка, нейната безтегловност и статично спокойствие. Космически и земни сили в главата и останалия скелет; значението на калциевия карбонат и фосфатния калций. Субстанциите като космически изграждащи процеси и отношението им с космическата същност. Специално разглеждане на силите, преодоляващи оловния процес. Значението на магнезиевия процес, ритмични периоди, в които процесът има друг смисъл. Антимонът и метаморфозите на въгления процес, изследвани според космическите и етерните процеси на изграждането в течение на времето.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ, 5 януари 1924 г. 58

Езотеричното знание и начинът на постигането му като основа за езотерическата част на курса. Изграждане на човека. Етерното тяло и неговото отношение към зародиша, който се поражда чрез наследствеността, неговото отношение към астралното тяло по времето веднага след раждането. Заложби за знанието. Значение на вътрешното обучение и задълбочаване за искащия да лекува лекар. Грижа за душевните сили чрез ритмично повторение на знанието. Такова знание се илюстрира чрез растителния живот, като езотеричното и езотеричното знание се довеждат до правилната им взаимовръзка.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ, 6 януари 1924 г. 72

За промяната, която следва да настъпи в цялото схващане на антропософското движение: «Езотерическият път е или труден или никакъв.» Следващи описания на космическите сили въз основа на съотношенията на растителната същност към човешкия организъм, особено на главата. Необходимост да се изживее това знание. Връзката му с вътрешните морални импулси. Описание

на медитативните процеси. Воля за езотерично задълбочаване на медицинското образование, както досега е правено в две области – общата антропософия, евритмията и говорното формиране. Описание на сформирането на медицинската секция.

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ, 7 януари 1924 г. 88

Познание чрез мисли – костна система; чрез имагинация – воден човек, мускулна система. Познание чрез инспирация – вътрешни органи. Познание чрез интуиция – топлинен човек, съответно дейността на органите. Два вида топлина. Въздушно и светлинно състояние. Метаморфоза на светлината. Течността, свързана с химизма. Земният елемент и животът. Медицинско мисловно знание и терапевтичен елемент.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ, 8 януари 1924 г. 102

Отговор на въпроса за лечебния магнетизъм. Отговор на въпроса за отношението на сърцето спрямо матката. Отговор на въпроса за влиянието на скъпоценните камъни върху отделните органи. Отговор на въпроса за значението за умрелия на разлагането на трупа. Отговор на въпроса за значението на аутопсията в определено време след смъртта. Отговор на въпроса за значението на общността за лечебната сила на лекаря. Отговор на въпроса за очната диагноза, графологията и т.н. За лекуването и знанието за лекарствата. За същността на книгата «Философия на свободата» и нейното значение за човешкото същество. Имагиниране и живот на мускулите; инспириране и живот на вътрешните органи. Скициране на пътя на обучение, посочен от Рудолф Щайнер като необходим за съответстваща на духа медицина. Значението на същността на болестта за искащия да лекува лекар.

ОСМА ЛЕКЦИЯ, 9 януари 1924 г. 119

Ориентиране на лекаря според кармата, кармичната воля и лечебната воля. Въведение във водещото до излекуване разглеждане на човешкия организъм като резултат от космически сили въз основа на примера за сатурновите и лунните сили. Указания за медитативното задълбочаване.

ВЕЛИКДЕНСКИ КУРС

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ, *Дорнах, 21 април 1924 г.* 139

Участниците в курса се призовават да поставят въпроси относно появилите се трудности за ориентирането на лекаря към езотерическия път на обучение. Отговори. Еманципация от външния Космос на западния езотерически път. Указания за медитирането и относно неговата същност. Представяне на инкарнационния процес, пораждането на подходящото за Земята човешко тяло, произход на наследствения поток и обяснения за това. Същност на scarlatinata и морбили. Значение на детската храна и майчиното мляко. Значение на непосредственото съзерцание за медицинското познание. Представянето му чрез примери. Постигане на земната зрялост. Седмогодишните периоди като нови елементи, а не като изкуствено знание. Въздействие на космичните изграждащи сили. Медитиране върху растителната същност.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ, *22 април 1924 г.* 155

За правилното медитиране и лекарската професия. Познаване на болестите като познание на лечението. Знанието за лекуването и волята за лекуване. Опознаване на етерното от скулпторната дейност. Опознаване на астралността от музикалната дейност. Новаторството на новоориентираните от страна на антропософията лекари за едно ново медицинско обучение. Разглеждане на първичните причини за болестта в биографията на пациента. Медитиране.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ, *23 април 1924 г.* 171

Въведение в дадената във втора лекция медитация: формообразуване, изграждане на човека от космически сили. Луна. Одушевяване на човека: космическо слънчево въздействие в обкръжението. Одушевяване на човека чрез разграждащите сили на сатурновото въздействие. Космическата силова природа на металите. Моралността като излъчваща се от Космоса сила. Духовните истини непрекъснато трябва да се изживяват медитативно. За кармичните отношения на родените около смяната на столетието търсеши духа души.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ, 24 април 1924 г. 187
Възникването на медицинския мироглед на 19-ти и 20-ти век, разглеждано в неговите кармични взаимовръзки. Християнство и арабизъм. Указания за една медитация за лечители: космичната троичност Сатурн, Слънце и Луна, действащи в здравето и в болното човешко същество. Указания за съзирането на кармичните отношения при болните: воля за лекуване, християнизирание на медицината чрез това, че човек осъзнава космичната същност в човека, както и същността на болестта и здравето. Мисловно съдействие от страна на сърцето, жезълът на Меркурий. Лекарят следва да се застъпи за възможността на кармата да действа в съвременната култура.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ, 25 април 1924 г. 203
За характера на човешките същности и техните взаимни отношения. Общата причина за разболяването, разбиране на определено въздействие на лекарствата. Различните отношения при физическите и духовните заболявания, темпераменти. Въвеждащи правила за медитиране и усвояване на имажинативното съзнание. Същото за усвояване на инспиративното съзнание. Чувстване в знанието, чувстване в познанието. Конкретизиране на младежкото движение с помощта на стремящата се в смисъла на предхождащите изказвания. Постепенното лекуване на наследствените сили чрез възпитанието. Отношение на лекаря към пациента. Призив за вътрешна връзка с Гьотеанума, който си е поставил за цел една определена задача.

ПРИЛОЖЕНИЕ

ПЪРВО ЦИРКУЛЯРНО ПИСМО, 11 март 1924 г. 219
Издадено от медицинската секция на Свободната висша школа за духовна наука към Гьотеанума за антропософски лекари и студенти по медицина.

ВЕЧЕРНА СРЕЩА, 24 април 1924 г. 226
Отношението на течното към твърдото в изграждането на органичното. Образно формиране от разширение (космично въздействие)

и инвагинация, вдлъбване (земно въздействие). Терапевтично значимият фантом на органите в течния човек. Пластическият принцип за разбирането на течното, музикалният принцип за разбирането на въздушното. Слушане на себе си при говоренето. Изучаване на азвата организация.

Медитация за антропософските лекари, <i>есента 1923 г.</i>	234
История на текста	238
Основа на текста	238
Рудолф Щайнер – живот и творчество	240

ПРЕДГОВОР НА НЕМСКИЯ ИЗДАТЕЛ

Настоящият том съдържа лекции, с които Рудолф Щайнер се обръща към образовани в съвременен смисъл лекари, както и към студенти по медицина. Курсовете са били напечатани само за лекари, които разбират своята професия в сериозния смисъл, който отговаря на насоката на антропософската наука за духа. Съдържанието на тази книга едва ли е полезна за нелекари. Науката за духа на Рудолф Щайнер е полезна за медицината тогава, когато вътрешните медитативни занимания довеждат лекаря до опознаването на болестите и тяхното лекуване. В настоящия курс Рудолф Щайнер казва на стр. 86/87 «Вижте, в живота на Антропософското общество винаги беше така, че от всичките личности, които искаха да станат езотерици в Антропософското общество, не се вземаха достатъчно под внимание условията на езотеричния живот, просто вътрешните условия за езотеричния живот. И така, сред антропософското движение в течение на годините успяхме само в две области да постигнем необходимото, а именно в областта на общата антропософия и в областта на евритмията и говорното изкуство. Но това, което се постигна като вътрешни занимания, като самостоятелни вътрешни занимания, трябва да се последва от всички секции, трябва наистина да се изгради.»

Рудолф Щайнер изискваше сериозност в отношението към езотеричното. Карл Унгер пише сполучливо в книжката си «Езотеричното» (Унгерови произведения, том II): «Цялата духовна наука на Рудолф Щайнер е езотерична, тя има медитативно съдържание.» Тя беше налице, когато се изнасяха курсовете и е тяхна предпоставка. «С това, което всички знаят, не може вече да се злоупотребява, в знанието на всички лежи закрилата» (К. Унгер).

И именно заради тази закрила припомняме за неразрушимо важащата в смисъла на антропософската наука за духа истина: «Езотериката не може да бъде натрапена на никого, но и човек не може да се позове на нея.» На 29 март 1924 г. в Прага

Рудолф Щайнер казва: «...Мога да ви гарантирам, че в света има твърде много езотеричност, въпреки, че изобщо не се смята за такава. Мога да ви гарантирам, че Хегеловите философски произведения са много езотерични. Можете навсякъде да ги купите, но те са много езотерични. Хората, които ги разбират, са само много малко на брой. Следователно не става въпрос дали се дават записките на някого или не му се дават. Ако следва да останат езотерични, те остават такива. При езотеричното става много повече въпрос за това, дали ще се поднесе необходимото сърдечно разбиране или не, за да се спечели отношение към записките. Така че въпреки всичко това, което трябва да остане езотерично, може да остане езотерично в Антропософското общество.» («Конституция» стр. 186.)

КОЛЕДЕН КУРС

*Осем лекции
Дорнах, 2 до 9 януари 1924 г.*

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 2 януари 1924 г.

Скъпи приятели!

Първото, за което бих искал да говоря с вас, се отнася до самото медицинско обучение. Медицинското обучение днес се провежда така, че се изгражда върху природонаучния мироглед, да кажем по-добре, върху една природонаучна интерпретация, която не води до човека, която днес съвсем не е подходяща да каже нещо за човека. И така, младите медици се доближават до болния човек без да имат някаква действителна представа за здравия човек. Защото, когато първо се учи анатомия и физиология, като се изгражда представата, че най-същественото в човешкия организъм са ограничените с твърди граници органи и органни системи като костната и мускулната система, и когато човек е свикнал да вижда тези системи именно с твърдите граници, както обикновено те се илюстрират, чрез това се стига до напълно погрешно разглеждане на човека. Защото нарисуваното по този начин, което човек си представя така като съдържание на своето познание, се намира в непрекъснато движение, в непрекъснато изграждане и разграждане, в непрекъснат процес на пораждаване и умираване. И когато започнем да съблюдаваме това пораждаване и умираване, веднага установяваме, че по отношение на човешкия организъм трябва да преминем от контурираното към течното, неограниченото, че е необходимо да си представим човека като резултат от едно течение, което се задържа в определени точки и към това, което е най-минималната част от човека, ние трябва да прибавим течния човек, ако мога така да се изразя, човека, който не е подвластен на законите, на които са подвластни рязко контурираните, ограничените тела.

От анатомично-физиологическите представи днес обикновено получваме представата, че ако поемем в нас течност, за да утолим жаждата, и все повече прием от същата течност, тази течност, която е там, да речем, след четвъртата, петата чаша

вода, поема в организма същия път, който е поела първата чаша вода. Но това не е истина. Първата чаша вода извършва сложен процес до задоволяването на жаждата; втората чаша вода, ако жаждата не е повече така голяма, преминава през организма много по-бързо от първата. Тя съвсем не преминава същия път, както първата, и при втората чаша вода имаме много повече работа с един вид просто протичане нататък в течния човек, ако мога да се изразя така грубо.

И така трябва да кажем, че едно истинско познание за човека трябва първо да има предвид строго ограничените органи, но след това също и течното в организма. Естествено, посочва се и това, което е в течностите, но така, че течачите в организма сокове, изобщо течната конфигурация в човешкия организъм се третира само според законите на динамиката или на механиката. Това не е правилно, защото в момента, когато стане въпрос за течния човек, трябва да се има предвид, че в него навлиза така нареченото етерно тяло на човека.

Физическото човешко тяло е само това, което илюстрират анатомическите рисунки, които можете да видите в атласите и книгите по анатомия. Там обаче трябва да се абстрахирате от потока на течностите в човешкия организъм. Потокът на течностите в човешкия организъм не е зависим от земните сили; земните сили също участват, но той не е зависим в своята същност от земните сили, но пък е зависим от онези планетни сили, за които говорих предния ден¹. Така че трябва да кажем, че докато имаме работа с рязко ограничените органи и органиви системи, става въпрос само за земните сили.

В момента, когато имаме работа с циркулацията, било на хранителните сокове или преобразувания вече в кръвта хранителен сок, имаме работа като управляващи сили не със

¹ Не е ясно за коя лекция се касае. Сравни лекцията от 2 март 1920 г. в Щугарт, в Събр. съч. 321.

земните, а с планетните сили. С това ще се занимаем още по-точно. Сега става въпрос само за принципа.

Така причислихме физическото тяло към твърдия човек, а към течния човек – етерното тяло. Но в човешкия организъм участва и въздухообразният, газообразният елемент, и то повече, отколкото се мисли. Доколкото газообразният елемент се намира в нашия организъм, като го конституира и оживява, той е изцяло зависим от астралното тяло, така че например дишането на човека в неговия физически израз трябва да се смята за функция на астралното тяло.

И че точно при четвъртия човек, при топлинния човек – аз говоря за физическия човек, който се числи към физическото тяло; за течния човек, който се числи към етерното тяло; за газообразния човек, т.е. за дейността на всичко газообразно или въздухообразно, който се числи към астралното тяло, – по отношение на когото няма никакво съмнение, че в пространството, заемано физически от човека и дори извън него, се намира диференцирана топлина. Измерите ли температурата зад ухото или под мишницата, ще откриете напълно диференциран топлинен организъм. Градусите топлина са навсякъде различни. Както можете да говорите, че на определено място в човека се намира черният дроб, така можете да говорите, че червата са на друго определено място и двата органа имат различна температура. Чернодробната температура е различна, защото черният дроб има съвсем специална топлинна организация. Тя е още отначалото причислена към азвата организация. Но едва сега имате възможността да си представите човека, доколкото той носи в себе си веществата, които иначе се намират на Земята, като твърди, течни, газообразни и топлинни. Топлината се управлява от азвата организация.

Но ако нещо има определено топлинно състояние, това състояние въздейства върху пронизаното от въпросната топлина и тук стигаме до действителното състояние на азвата организация. Това, което прави азвата организация

Дъска I, вадясно

в човешкия организъм, става по околния път през топлинната организация. Да си представим, че просто вървим. Когато вървя, от страна на моята азова организация аз навлизам в топлинната организация на моя организъм. Това, което топлината извършва, доколкото краката са изпълнени с течност или с твърди вещества, е индиректно следствие на азовата организация, но директно азовата организация навлиза само в топлинния организъм. В целия организъм, в твърдите, течните, газообразните елементи и в топлинната организация навсякъде виждате дейността на азовата организация, но само по околния път през топлинната организация.

От друга страна, в целия организъм действа астралното тяло, но то действа директно само във въздушната организация и т.н. Останалото можете да си го представите.

Виждате, че по този начин са възможни и други неща. Ако приемете това, което ви се предлага днес във физиологията и анатомията, което така хубавичко се рисува и се смята за целия човек, ако приемете това, никога няма да имате възможността от този човек, който изобщо не може да съществува в действителността, да стигнете до душевността или до духовната му същност. Как нещо духовно или душевно би имало и най-малката връзка с този човек, когото днес изобразяват физиологията или анатомията? Оттам произлизат и всевъзможните, привидно добре измислени теории за взаимните отношения на душевно-духовното с телесното. Най-остроумното, понеже е най-безсмислено – в наше време те са взаимосвързани, – е това за психофизическия паралелизъм. Казва се, че те протичат едновременно и паралелно и изобщо не се търси връзката, мостът. Но в момента, когато стигнете до организираното топлинно диференциране и в него имате навлизането на азовата организация, си казвате: Да, в топлинния етер е възможно да навлезе азовата организация и така по околния път на топлинната организация да стигне в целия човек до строго контурираната физическа организация. Мостът между физическото и душевното в човека не е било възможно да бъде намерен, понеже не

се е взимало под внимание, че човекът има тези редуващи се организации и от своя страна в тях навлиза духовно-душевната организация. В действителност е така, че ако например изпитвате страх, простият душевен факт може да въздейства първоначално върху вашата топлинна природа. Естествено вие не можете да си помислите, че душевният факт на изживяването на страха ви кара да треперите, което е немислимо, и така трябва да намерите нещо като психофизическия паралелизъм. Но вие можете да си помислите, че чрез страха бива повлияна душевната организация, която е закотвена в топлинния етер, и страхът се изживява във въпросната промяна на топлинното състояние. Чрез това топлинната организация се пренася върху дишането на въздуха, върху течния и надолу до твърдия човек. Само по този начин ще намерите възможността да построите мост от физическото към душевното.

Но без да постигнете това разбиране на човека, никога няма да сте в състояние да преминете от здравия човек, от разбирането на здравия човек до разбирането на болния човек. Защото, ако разгледате някоя част от човешката организация, да речем черен дроб или бъбреци, които при така наречената нормална организация получават по определен начин импулсите от азовата организация, когато тези импулси на азовата организация най-напред навлизат в топлинния организъм и след това отиват надолу до строго контурирания черен дроб или бъбреците и т.н., разгледаме ли това, тогава е налице възможността навлизането на азовата организация по околния път през топлинната организация да засили обичайното си поведение, да се отклони така, че азовата организация на черния дроб или на бъбреците да започне да действа твърде силно върху топлинната организация, както не бива да действа, и тогава в устройството, което трябва да съществува в човешкия организъм, за да може в него да действа азовата организация, е увредено, дислоцирано и се появява възможността човешкият организъм да заболее.

Човешкият организъм така, както днес си го представят анатомията или физиологията, не може да се разболее. Защото,

откъде да дойде това разболяване? Трябва някъде в организма да е налице възможността да възникне болестта. Азовата организация би трябвало по определено силен начин да въздейства например върху сърцето, това означава по околния път през топлинната организация да въздейства върху сърцето. Случи ли се при определени обстоятелства – вие можете и във външния свят да насочите топлинното състояние по нежелан и дисхармоничен начин към някое друго място, – че това, което по заобиколен път през топлинната организация трябва да въздейства върху сърцето, се премести в бъбреците или в черния дроб, тогава става нещо в организма, което трябва да стане. Само че то е преместено и възможността за разболяването е налице.

Само ако вземете под внимание такова нещо, можете да стигнете до разбирането на възможността за разболяване, иначе не. Трябва да си кажете, че всичко, което се случва в човешкия организъм, е природен процес. Но болестта е също природен процес. Къде свършва здравословният процес? Къде започва болестният процес, как здравословният процес преминава в болестния процес? На тези въпроси изобщо не е отговорено, ако останем при това, което дават обикновената физиология и анатомия. Едва когато знаете, че това, което е болестно състояние в черния дроб, е здравословно за сърцето и трябва да бъде там, ако трябва да съществува целият човек, тогава получавате представа за възможността за разболяване. Защото, ако човешкият организъм, изхождайки от азовата организация не би могъл, да речем, да произведе топлинната организация, която трябва да се намира в сърдечната област, то този човешки организъм не би могъл например да мисли, да чувства. Ако обаче той навлезе по същия начин в чернодробната или бъбречната организация, тогава се поражда необходимостта да бъде изгонен оттам, така да се каже, да бъде преместен в неговите първоначални граници. И виждате, скъпи приятели, че затова във в природата има субстанции и субстанциални дейности, които могат във всеки орган да поемат дейността на етерното тяло, на астралното тяло и на азовата организация.

Да кажем, че азовата организация навлезе по неправилен начин в бъбреците – всичко това днес трябва да служи само като въведение, през следващите дни ще обсъдим нещата по-професионално, – да приемем, че азовата организация навлезе много интензивно в бъбреците, така чрез това, че се дава *Equisetum arvense* по определен начин, се дава възможност на бъбреците да правят това, което в абнормното, болестното състояние иначе върши азовата организация. Имате факта, че при болестното състояние азовата организация навлиза в бъбреците така, както тя би трябвало да навлезе само в сърцето, а не в бъбреците. Вътре се развива дейност, която не бива да е там, която се извършва, защото азовата организация навлиза твърде интензивно. Тя може да се изведе навън само ако в бъбреците се внесе по изкуствен начин същата дейност, каквато е дейността на азовия организъм. Това е, което можете да внесете в бъбреците, когато ви се удаде по правилен начин да внесете в тях *Equisetum arvense* с неговата функция, с неговата дейност. Бъбреците имат голям афинитет към *Equisetum arvense*. В същия момент дейността се извършва в бъбреците и азовата организация се изважда навън. Тогава обаче, когато болният орган може да извърши своята болестна дейност по друг начин и нещо като азовата организация се насочи обратно към същинската ѝ задача, тогава тази азова организация започва да действа оздравяващо. Вие можете да призовете така наречените висши тела да извършват оздравителна дейност, когато ги изгоните от болния орган и ги занимаете с тяхната задача. Тогава въпросното висше тяло действа чрез една реактивна сила, която се появява наистина оздравяващо върху болния орган. Когато обаче искаме да проникнем в такива сили, каквито се намират там; когато опознаем човешката организация в нейното отношение към устройството на Космоса, към устройството на обкръжаващите човека на Земята природни царства, тогава трябва да имаме друга природна наука, различна от днешната.

Искам да приведа един пример. Всички вие познавате някой мравуняк, знаете, че от мравките се добива мравчена

киселина. Днес се говори за мравчената киселина така, както говорят химиците, също и фармацевтичните химици, но не се знае следното. Не се знае например, че ако в една гора няма мравки, вършещи своята работа в коренищата и изобщо в гниещата растителност, това означава ужасна вреда. Означава ужасно увреждане на земното развитие. Земята, така да се каже, умира от своите гниещи органични остатъци. Представете си – сега говорим общо, само като въведение, – че дървесината, която произлиза от вегетацията, премине в един вид минерално състояние, стане на прах, изгние. Поради това, че мравките извършват своята работа, в почвата и във въздуха в областта на гората винаги се намира мравчена киселина в извънредно висока потенция (силно разрежена). Тази мравчена киселина прониква изгнилото и от това, което се получава от нейната дейност и изгниването, бива спасено по-нататъшното развитие, така че прахът не се понася във Всемира, а на Земята се дава материал за по-нататъшното ѝ развитие. Така че, ако правилно се опознаят функциите на субстанциите, които привидно са само вещества, отделени от насекоми и подобни животни, се установява, че те действително са спасители на развитието на земното.

Ако субстанциите просто се изследват така, както правят днес химиците, никога не се стига до опознаването на техните световни задачи. Но без да се познават световните задачи на субстанциите е невъзможно да се опознаят задачите на тези субстанции, които се внасят в човешкия организъм. Това, което напълно незабележимо се извършва с мравчената киселина навън в природата, непрекъснато се извършва с мравчената киселина и в човешката организация. Вече подчертах в друга лекция², че човешкият организъм се нуждае от определено количество мравчена киселина, защото тя отново възстановява изпадналата при процеса на остаряването човешка веществност. Необходимо е в определени случаи да се констатира дали в организма на човека има твърде малко мравчена киселина.

² Стр. 242 и сл., особено стр. 254 в Събр. съч. 351, 1978 г.

Трябва да се знае, че различните органи съдържат различни количества мравчена киселина. Необходимо е да се узнае дали човекът има много малко мравчена киселина в някой орган и в такъв случай тя да се внесе в организма. Ще има случаи, където тя няма да помогне и други случаи, където много ще помогне. В определени случаи е възможно организмът директно да се съпротивлява срещу непосредственото внасяне на мравчената киселина, но да е много склонен, ако се увеличи съставът на оксаловата киселина в него, той сам да си изработи от нея мравчена киселина. В случаите, когато мравчената киселина не действа директно, често се налага да се проведе лечение с оксалова киселина, понеже в човешкия организъм от нея се произвежда мравчената киселина. Това е само едно указание, за да се види колко е необходимо да се опознаят във всички детайли не само рязко контурираните органи, но също и соковете, да се опознае процесът на течностите както в Космоса, така и в човешкия организъм.

Определени процеси, които човекът предизвиква в природата, могат да се наблюдават, но тяхното пълно значение не може да се опознае чрез природонаучната интерпретация.

Искам да ви покажа едно съвсем просто явление. В южните области има смокинови дървета. Има смокинови дървета, които раждат диви смокини, и такива, които раждат особено култивирани смокини, сладки плодове. Хората са доста рафинирани в произвеждането на сладките смокинови плодове. Те правят следното. Заставят един вид оси да снесат яйцата си в една обикновена смокиня. От зародиша на осата израства гъсеница, която се обвива в пашкул. Този процес се прекъсва от хората и младият вид оси се кара втори път в годината да снесе яйца. По този начин, втори път да се снесат яйца от поколението на същата година, в смокинята, в която са снесени яйцата от втората генерация, се предизвиква усилена сладост. На Юг хората изобщо правят така, че първо взимат почти узрели смокини и две по две ги свързват с лико и ги оставят да висят на клона. Смокините биват наядени от осите и чрез това, че те

са наядени, след като вече са откъснати, узряването им много се ускорява. Чрез това бързо се развива и първото поколение оси, преминава върху другите смокини, които не са откъснати, и чрез това те стават много сладки.

Този процес е много важен, скъпи приятели, понеже в самата природа, в самата субстанция на зреещата смокиня става ускорено същото, което става в продължение на повече време, когато осата или пчелата смуче медния сок от цветята, носи го в пчелина и произвежда мед. В действителност в смокинята се извършва това, което при пчелата е разгърнато, като процесът започва от цветята, чийто нектар пчелата смуче, и стига до производството на меда в кошера. Тъй като южнякът предизвиква процеса, той предизвиква в смокинята, която бива наядена от младото поколение оси, един произвеждащ мед процес. Смокинята, наядена от младото поколение, получава в себе си един произвеждащ мед процес. Тук имате метаморфозата на два природни процеса, от които единият протича разгънат нашироко, когато пчелата донася нектара от далечните цветя и произвежда от него мед в кошера. Другият процес протича на същото дърво, на което двете смокини са завързани, те узряват бързо, поколението оси бързо израства и пробжда една друга смокиня. След като другите смокини биват прободени, навсякъде се получават сладки смокини. Такива процеси би трябвало да се изучават, защото те са природни процеси, които трябва да се вземат под внимание. В човека протичат процеси, за които днешните физиология и анатомия нямат никакво понятие, понеже не простираат своето разглеждане върху такива природни процеси, каквито описах сега. Важно е точно да се наблюдават фините процеси в природата и тогава ще се стигне до едно действително човекознание.

Но за всичко това е необходимо истинско вътрешно чувство за природата, една способност да се обхванат топлината, въздушните течения, затоплянето и изстудяването на въздуха, играта на слънчевите лъчи в затоплянето и изстудяването на въздуха, изпарението на водата в атмосферата, чудната игра на

сутрешната роса, паднала върху цветята и всички растения, чудесните процеси, които се разиграват, да речем, при шикалката, която също се поражда чрез ожилването от оса и снасянето на яйца. Но всичко това трябва да може да се разглежда с макроскопичен поглед. За това е нужно природното чувство. А то съвсем сигурно липсва, когато всичко се прави зависимо, както става при днешното наблюдение, от заключеното в препарата, което се спечелва чрез микроскопирането. Тук нещата просто се отделят от природата. Вижте, тук е налице една ужасна илюзия. Какво се иска всъщност, когато се микроскопира? Искане да се види това, което иначе не се вижда с обикновените очи. Като се увеличи обекта в огромни размери, се вярва, че той ще има въздействието, което има в малкото. Но така се гледа един напълно фалшив обект, гледа се неверен обект. Микроскопията има смисъл само ако дотолкова имате чувство за природата, че да сте в състояние, след като сте наблюдавали с микроскопа, вътрешно да модифицирате въпросния обект до съответната му малка големина. Тогава нещата стават съвсем други. Вие виждате вече съвсем друго нещо. Когато видите нещо увеличено, трябва да можете да го умалите отново вътре във вас. Това обикновено не се прави. Най-често се няма понятие, че величините на природните обекти не са относителни. Теорията на относителността е нещо хубаво и велико и за повечето области е неоспорима. Но човешкият организъм! Веднъж преди три години присъствах на дискусия между професори. Хората не разбираха и най-малкото, когато им се казваше, че човешкият организъм не може например да бъде два пъти по-голям отколкото е, той не би издържал. Големината, която той има чрез Космоса, не е относителна за него, а е абсолютно обусловена. И при една наднормална големина, както при един великан, или поднормална, както при едно джудже, навлизаме вече в болестни състояния. И така трябва да кажем, че когато гледаме с микроскопа, първо виждаме една лъжа и трябва да можем да я сведем до истината. Но да я сведем до истината можем само когато имаме природен усет за това, което се случва във

в природата.

Наистина е важно да разгледаме нещо като пчелния кошер и да научим, че отделната пчела е глупава. Тя има инстинкти, но самата тя е глупава. Но целият пчелин е извънредно мъдър. Наскоро имахме много интересни обсъждания с работниците, пред които редовно изнасях по две лекции всяка седмица. Ние обсъдихме света на пчелите³ и беше зададен много интересен въпрос. Пчеларят много добре познава неговото значение. Когато любимият на пчелина пчелар се разболее или умре, тогава целият пчелин действително изпада в безпорядък. Така е. Един работник, който напълно разсъждаваше в смисъла на съвременния мироглед, каза: «Но пчелата не вижда така ясно, тя няма никаква представа за пчеларя, как тогава може да се породи някаква взаимна връзка? И още повече. Да си представим, че пчеларят се грижи тази година за кошера, на другата година е съвсем друго пчелно семейство вътре, то е изцяло сменено, освен царицата, там всичките са млади пчели. Как да се породи взаимна връзка?» Аз отговорих следното: Който познава човешкия организъм, знае, че в определени периоди човешкият организъм подменя всички свои вещества. Нека си представим, че някой се запознае днес с един човек, който замине за Америка и след десет години се завърне. Той ще завари съвсем друг човек, различен от този, който е познавал преди десет години. Всички вещества от този човек ще са подменени, той ще завари съвсем друг състав. Тук имаме същото, както при пчелния кошер, където пчелите са подменени, но остава принадлежността между пчелина и пчеларя. Тази принадлежност се дължи на това, че в пчелина съществува невероятна мъдрост, той не е само тази купчина отделни пчели, а пчелното семейство има конкретна собствена душа. Това е, което трябва да се приеме с природния усет, именно този възглед, че пчелинът има душа. Така и в други неща ще могат да се внесат такива възгледи, които са придружени от истински природен усет. И само

³ Сравни стр. 171 и сл. и 179 и сл. В Събр. съч. 351, 1978 г.

с такова познание, придружено с такъв природен усет, който не само микроскопира, а може и да макроскопира, ако мога да употребя този израз, ще стигнем до здравия и болния човек. Ще го направим през следващите дни, като се съобразим и с това, което бих искал да нарека морал на медицинското обучение и медицинската наука.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 3 януари 1924 г.

Скъпи приятели!

Тъй като ще можем да използваме осемте часа, мога да напредвам малко по-бавно, отколкото ако трябваше да бързаме. Това безсъмнено ще е добре.

Днес бих желал да продължа вчерашните разглеждания така, че да говоря за своеобразността на отделните човешки същности. Знаете, че можем да разглеждаме целия човек само така, че в него да различаваме физическото тяло, което свързваме непосредствено с всичко, което можем да си представим в човека като ограничено в твърди граници. След това имаме това, което бих искал да нарека течния организъм. Този течен организъм е проникнат от силите на етерното тяло, които обаче като някакви първоначални компоненти се свързват с физическото тяло. Този течен човек е проникнат от етерните сили. Те са периферно действащите сили, идващите отвсякъде сили. След това имаме астралното тяло, което разглеждаме така, че изобщо не можем да го обясним с едно пространствено разглеждане и трябва да сме наясно, че астралното тяло трябва да го разглеждаме чисто качествено, количественото разглеждане не може да ни ползва. Трябва да си го представим наистина като съществуващо не в пространствения свят, който първоначално познаваме, а в един свят, лежащ извън пространствения.

И още по-категорично трябва да си представим така азвата организация. Нещата ще се изяснят най-лесно, когато започнем веднага с азвата организация. Какво представлява тази азова организация? Тази азова организация се възприема във физическия свят в изграждането на физическото тяло. Естествено във физическия свят тя може да бъде съзряна само във вътрешното и външното изграждане на физическото тяло. Но когато разглеждаме физическото човешко тяло, трябва да сме наясно, че както то стои като физическо тяло във физи-

ческият свят, няма нищо общо със силите, които действат във физическият свят. Защото в момента, когато човекът премине през портата на смъртта, т.е. азовата организация напусне физическото тяло, физическото тяло става подвластно на силите на външния свят, което означава, че то бива разрушавано, а не изграждано. Обмислете ли, че физическото тяло се разрушава чрез силите на външната природа, непременно ще разберете, че в своето изграждане не е възможно то да е подвластно на силите на физическият свят. Когато азовата организация формира и изгражда физическото тяло, тя го изтръгва от силите, които иначе се намират в земното обкръжение на човека.

С други думи, това означава, че азовата организация е съвсем различна от намиращото се във физическият свят. Но тази азова организация е всъщност сродна, истински сродна със смъртта. Това, което изведнъж настъпва със смъртта, протича непрекъснато по време на земния живот чрез азовата организация. Човекът непрекъснато умира, само че това умирање бива уравнивявано. За да придобиете представа, си представете, че заставате пред един противоположен проблем на проблема на Пенелопа. Представете си, че всеки ден сте зает да премахвате купчина пръст, намираща се пред дома ви, а през нощта, когато не работите, някой отново връща обратно купчината пръст и колкото и да се мъчите да я премествате, тя отново бива връщана пред дома ви. Но си представете, че тази купчина пръст всеки път при преместването ѝ обратно започва да намалява, докато съвсем изчезне и вие повече не се занимавате с нея. Така е приблизително и с азовата организация в нейното отношение с физическото тяло. Помислете, че когато храните физическото тяло, вие внасяте в него субстанции от земното ви обкръжение. Тези субстанции имат своите вътрешни сили, имат определена силова конфигурация и когато например приемете в себе си готварска сол като подправка към храната, първоначално тази сол има склонност да действа така, както действа навън в природата. Но още в устата вие започвате да неутрализирате нейната дейност, да ѝ отнемате свойствата и по-нататък го правите все

повече и повече, и ако азвата организация действа достатъчно дълго, накрая от готварската сол не остава нищо от това, което е била навън. Солта е станала нещо напълно различно. Дейността на вашата азова организация се състои точно в преобразуването на хранителните вещества, които приемате. Когато не можете вече да приемате хранителни вещества във физическото си тяло, азът няма повече задачи, както и вие нямате повече задачи, когато никой не връща повече купчината пръст на старото ѝ място. Тогава точно чрез неспособността да се приема храна за аза става невъзможно да работи във физическото тяло от страна на топлината. Можем да кажем, че това, което води до невъзможността външните субстанции да бъдат преработвани така, че да нямат повече нищо в себе си от това, което такива външни субстанции иначе имат, и да служат напълно на азвата организация, води и до смъртта.

Какво всъщност прави азвата организация с физическото тяло? Тя непрекъснато го разрушава, прави същото, което прави и смъртта, само че то бива постоянно уравновесявано така, че физическото тяло да е способно да приема външните субстанции като храна. Така имате полярната противоположност между азвата организация и храненето. Но азвата организация извършва върху човека същото, само че в непрекъсната, продължителна дейност, което смъртта извършва изведнъж, така да се каже, концентрирано. Вие непрекъснато умирате чрез азвата си организация, разрушавате вашето физическо тяло навътре, докато, когато преминете през смъртта, външната природа разрушава физическото ви тяло отвън. Физическото тяло може да бъде разрушено в две различни посоки и азвата организация е просто сумата от разрушителните сили навътре. Можем да кажем, че азвата организация има за задача да доведе смъртта – по-късно ще видим защо е така, – но първоначално наистина ни изглежда, като че ли тази азова организация няма никаква друга задача, освен непрекъснато да приближава човешкото същество към смъртта, което винаги се осуетява чрез новото хранене и дейността да се предизвика смъртта само се

неутрализира.

Така че азовата организация всъщност е качествено идентична със смъртта, а физическата организация е идентична с храненето. Сега това само го скицираме, а по-късно ще го обсъдим подробно.

азова организация = смърт

физическа организация = хранене

Дъска 2

Двата процеса са полярни процеси в човека, а между тях са етерното и астралното тяло. Между азовата организация и физическия организъм се намират астралното и етерното тяло. Астралното тяло действа непосредствено само във въздушния елемент на човешкия организъм и оттам по заобиколен път през етерното тяло то действа върху течния организъм, храненето и физическия организъм. Във всеки отделен орган имаме взаимодействие между етерния и астралния организъм. Когато наблюдаваме въздействието на етерния организъм върху някой орган, виждаме, че от него органът получава покълващ, избуяващ живот. Всичко, което в отделния орган или в организма се намира като жизнена сила, произлиза от етерния организъм.

Когато се разглежда астралният организъм, се вижда, че във всеки миг той непрекъснато има тенденцията да парализира растежа, покълващия избуяващ живот, но не да го умъртви, а да го парализира. Азовата организация се стреми непрекъснато да умъртви организма и отделните органи, и трябва да ѝ бъде противопоставена приетата отвън хранителна субстанция, която непрекъснато оживява органите, особено в детството и младостта на човека. На етерните импулси се противопоставя дейността на астралното тяло, която непрекъснато парализира етерната дейност. Представете си, че във вашия организъм би имало само етерна дейност, покълващ и избуяващ живот. Вие никога не бихте стигнали до душевен живот, никога не бихте развили съзнание. Бихте останали да вегетирате в едно расти-

телно съществуване. Всичко би искало да расте, поклъва, избуява, но съзнание не се развива в само растящото и избуяващото. За да се развива съзнание, трябва етерният избуяващ живот да бъде потиснат. И с това в определен орган, който е потиснат още в нормалния човешки живот, още отначалото имаме започващо заболяване. Не можете да имате съзнание, без в себе си непрекъснато да развивате тенденцията към разболяване. Защото, ако искахте да сте само здрави, бихте могли, но само ако вегетирате. Искате ли да имате душевен живот, да постигнете съзнание, трябва първо да вегетирате, но след това вегетирането да бъде потиснато. И така етерният и астралният организъм се отнасят полярно един към друг, не така силно както физическият организъм и азовата организация, а в по-слаба степен, като астралният организъм постоянно трябва да потиска това, което се получава чрез етерния организъм. Затова дейността на астралния организъм, разгръщаща се ден след ден в човешкия живот, е постоянен стремеж към разболяване. Дейността на етерния организъм е преливащо здраве. И както абстрактно се казва, че човекът се състои от физическо, етерно, астрално тяло и азова организация, можете да кажете, че човекът се състои от хранителни процеси, от поклъващи, избуяващи здравословни процеси, от непрекъснато въздействащи в тях разболяващи процеси и от това, което е непрекъснато умъртвяване, което винаги отново се спира, задържа се, докато, така да се каже, умъртвяващите процеси се сумират, образува се един интеграл от тях и настъпва смъртта.

Да вземем този астрален организъм, който непрекъснато има тенденцията по някакъв начин да разболее някой орган или целия човек. Да, можете естествено да извършите само едно наистина здравословно самонаблюдение и ще видите, че е така, защото във вас не може да се породи никакво чувство, ако този астрален организъм липсваше. Представете си етерния организъм, той развива живота, астралният организъм го парализира, потиска. По време на будния живот – за съня ще говоря по-късно – трябва да се извършва непрекъснат обмен в

лабилно равновесие между етерното и астралното тяло. Чрез това човекът чувства. Той не би чувствал нищо, ако този обмен не съществуваше. Но си представете, че астралната дейност не бива веднага отблъсната от етерната дейност. Ако тя бъде отблъсната, ако в *Status nascendi*, в началото, астралната дейност веднага бъде отблъсната назад от етерната дейност, се появява нормалното чувстване. Във физическото тяло ще видим как това е свързано с дейността на жлезите. Но когато астралната организация е много мощна, така че органът не може да отвърне със своята етерна дейност, тогава органът прекалено силно се обхваща от астралната дейност и вместо да има обмен, движение от едното към другото, се поражда деформация на органа и понеже астралното тяло надхвърля мярката на това, което бива да потисне, т.е. това в *Status nascendi*, което отново се уравновесява, то в астралното тяло ще имаме причината за разболяването. И наистина болестта е свързана така с чувстването, че можем да кажем: чувственият живот на човека е просто душевното отражение на болестния живот. Когато се извършва този обмен, това отклоняване напред-назад, в основата на чувствения живот лежи същият процес в *Status nascendi*, в момента на пораждането, който при преобладаването на астралността представлява болестен процес.

Но и астралното може да е недостатъчно и да преобладава етерното, тогава се поражда пролиферация, разрастване на тъканта, тумори, една противоположна болест. Ако преобладаването на астралността се проявява в предизвикването на възпалителни процеси, то преобладаването на етерното се вижда в разрастването – отоци и тумори.

И трябва да се каже, че в напълно нормалния чувствен живот съществува непрекъснато лабилно равновесие между разрастването на тъканта и възпалителните процеси. Нормалният живот на човека се нуждае от възможността да се разболее. Само че трябва да има непрекъснато уравновесяване. Това прави възможно изобщо в чувствения живот на човека да се види извънредно много от това, ако можем да виждаме правил-

но, което представляват болестните процеси. Ако човек може да наблюдава такива неща много време преди болестта да се диагностицира физически, то в неправилното функциониране на чувствения живот може да се констатира приближаването на разболяването. Болестта е само абнормен чувствен живот на човека.

Животът на чувствата остава в душевността, понеже от страна на етерното се извършва непрекъснато уравновесяване. Щом уравновесяването се наруши, животът на чувствата слиза надолу във физическото тяло, свързва се с него, така че щом животът на чувствата навлезе в органите, болестта е налице. Успее ли човекът да задържи чувството в душата, той е здрав; не успее ли да го направи, чувството нахлува някъде надолу в органите и така се поражда болестта.

Казвам това като въведение, за да видите колко е необходимо лекарят наистина да има фин поглед и за човешкия душевен живот. И всъщност съвсем не може да се развие сетиво за диагностициране, ако човек не притежава фино чувство за човешкия душевен живот. За подробностите ще говорим още, тогава това ще стане още по-обяснимо.

Но как стоят нещата, ако се вземат под внимание азовата организация и физическият организъм? Нека разгледаме първо храненето. Процесът на храненето непрекъснато унищожава субстанциите от външния свят. Астралният организъм потиска това, което човекът е в своята вътрешност чрез етерния му организъм, налице е лабилно вътрешно равновесие между астралния и етерния организъм.

При взаимодействието на аза и физическия организъм се установява равновесие между външния и вътрешния свят. Така че може да се каже, че солта, както я познаваме, е външен свят. Обхване ли се солта от храненето и от азовата организация, тя трябва да е в състояние да не допусне нищо от това, което представлява солта навън, а всичко да го преобразува. Ако не го направи и остави нещо непреобразувано, то ще е чуждо тяло в човешкия организъм. Но това чуждо тяло в човешкия

организъм трябва не само да го схващате като че ли е само чуждо тяло с твърди ограничения, това е най-малкото. Едно такова чуждо тяло може да бъде и външната топлина. Изобщо не бива да имате някаква топлина в организма, която да не е преработена от азовата организация. Представете си, че виждате как човекът е обхванат някъде от някакво външно топлинно състояние, което той сам не е преработил, а като парче дърво е обхванат от външна топлина. За човека външната топлина е не само дразнение, което да предизвика реакция, да предизвика изработването на собствена топлина, а външната топлина или студ непосредствено навлизат в човека. И вие виждате тази външна топлина или студ също като чуждо тяло в себе си. Така че може да се каже, че вътрешното равновесие между болест и здраве се предизвиква чрез астралния и етерния организъм, равновесието между човека и света – чрез полярната противоположност между физическото тяло и азовата организация. Става въпрос човек да си усвои усещане и създаде представа за дейността на тези четири същности на човешкия организъм. Защото вие виждате, че болестта изобщо не може да се разбере от външния физически организъм. Болестта се разиграва изцяло в надсетивното. Трябва наистина да имаме понятие от астралния организъм, ако изобщо искаме да се доближим до болестта. И макар и като въведение да се занимаваме с такива обикновени понятия, вие ще видите това от един друг факт. В даден орган се появява болка. Да, когато астралното тяло става прекалено мощно, органът се деформира и се появява болка. Ако органът веднага уравни влиянието на астралното тяло в *Status nascendi*, се появява чувството. Болката всъщност е чувство, но засилено чувство, произлизащо от деформацията, така че сега разбираме защо болестта се придружава от болки. Иначе се питаме защо при болестни състояния изобщо се появява болка? Лесно може да се разбере защо се появява болка, когато се знае, че болестта се проявява само в прекалено силната проява на чувството, че чувственият живот въздейства деформиращо върху органа. Ще видите, че всички чувства наистина могат

да се преценят от задълбоченото разглеждане на човешкия душевен живот. Тези неща можем да ги виждаме в правилната светлина, ако си кажем: Разбира се, че е различно дали някъде в човека един или друг орган е обхванат от преобладаващата дейност на астралното тяло. Нека да вземем например как в определен случай, да речем, черният дроб силно е обхванат от астралното тяло. Черният дроб се различава от другите органи. Той може да е силно деформиран от астралното тяло, без да се изпитва болка, без в черния дроб да се появи болка. Затова чернодробните болести са така скрити, така дяволски, защото не се оповестяват чрез болката. Това се дължи на факта, че черният дроб е онзи орган, който чрез цялата си конституция е анклав (изолирана област) в човешката организация. От всички процеси в човешкия организъм процесите в черния дроб са най-подобни на процесите на външния свят, така че в човешкия черен дроб най-често човекът не е човек. Той престава да бъде човек в черния дроб, а става външен свят, вътре в себе си става част от външния свят. Това е много интересно. Тук имаме външния свят (виж рис.), тук човека, и в човека отново нещо, което е част от външния свят. Така е, като че ли в човешката организация има един вид издълбана дупка. И точно както няма да боли, ако астралното тяло се натъпче в тази покривка, така няма да боли, когато астралното тяло се вмъкне в черния дроб. То може да разрушава, но не може да боли, доколкото се отнася до черния дроб, защото той е органът, който е спестен, където вътре в човешкия организъм има един анклав, част от външния свят.



Ако не се обърне внимание на такива неща, никога няма да се разбере човешкият организъм. В обичайната литература по физиология и анатомия ще намерите най-разнообразни сведения за черния дроб. Но ще го разберете, когато знаете, че черният дроб е това в човека, което му е най-чуждо. А защо черният дроб му е най-чужд? Ако разгледате човешкото око или изобщо някакъв сетивен орган, той е като празнина, която от страна на външния свят се връзва вътре в човека. В окото протичат процеси, които можем почти напълно да ги разберем чрез физиката. Лесно е да наблюдаваме окото като обикновен физик. Нали, вие рисувате една картина, правите няколко щрихи, които всъщност са ужасна безсмислица, които могат да ви представят процеса на пречупването на светлината и появата на образ при обикновената леща. Точно такава рисунка правят хората при окото. Те рисуват някакъв светлинен лъч, който преминава през една леща, бива пречупен и образува образ назад в окото и т.н. Хората са станали напълно физици по отношение на окото и от времето на Хелмхолц и ухото е станало почти едно пиано⁴.

Относно сетивните органи се разпространява онова разглеждане, което външно се прилага към природата. Тук нещо отвън продължава навътре. Част от външния свят продължава навътре. Това дори е правилно за биогенезата. При някои нисши животни виждаме как очите са образувани чрез издълбаване и изпълване от вън навътре. Така че окото в известна степен е вложено в организма, а не израства от него. При сетивните органи имаме в организма част от външния свят. Но те са отворени навътре. При сетивните органи външният свят навлиза голфообразно навътре в организма. Черният дроб първоначално изглежда затворен от всички страни, но той е като един сетивен орган, този сетивен орган, който в подсъзнанието показва висока чувствителност за хранителните качества на отделните субстанции, които приемаме в нас. И ние трябва да кажем, че

⁴ Херман фон Хелмхолц 1821-1894. «Учението за звуковите усещания», Брауншвайг 1862 г., 5-то издание 1896 г.

едва тогава разбираме това, което става в храносмилането, в храненето, когато не само приписваме на черния дроб онези физически процеси, които днес многократно му се приписват. Те са само израз на духовно-душевното. На черния дроб трябва да припишем качеството на вътрешен сетивен орган за хранителните процеси. С това той стои много по-близо до земните субстанции, отколкото другите ни сетивни органи. Сокото първоначално сме изложени на въздействието на етера, с ухото – на въздуха, черният дроб непосредствено е изложен на веществените качества на външния свят и трябва да ги възприеме.

Друг сетивен орган е сърцето. Докато черният дроб е изложен, експониран е с неговата възприемателна способност на навлизащите в човека външни субстанции, сърцето е сетивен орган за възприемането на вътрешността на човека. Абсурдно е – както може би сте разбрали от някои изложения, които направих – да се смята сърцето за помпа, която изтласква кръвта през артериите.⁵ Движението на кръвта произлиза от аза и астралното тяло. Сърцето също е сетивен орган, който възприема циркулацията от долния към горния човек.

Черният дроб има, така да се каже, задачата да вижда например стойността на някой въглехидрат в човека. Сърцето трябва да вижда как астралното тяло и азът действат в човека. Сърцето е един духовен сетивен орган, а черният дроб е напълно материален сетивен орган. Трябва да правим тази разлика.

Трябва да стигнем до качествено познание за органите. Как процедира природната наука, която лежи в основата на днешната медицина? Наистина с голямо безразличие се взима тъкан от някоя област на организма, да речем, от сърцето или от черния дроб. Тази тъкан се изследва по отношение на външната ѝ физическа структура и състав. Но с това не се казва нищо за въпросния орган в човешкия организъм. Тук имам един нож, тук друг и ги изследвам. Единият е нож и другият е нож. Когато

⁵ Виж втора лекция от 22 март 1920 г. в Събр. съч. 312.

ги разглеждам според формата им, как именно изглежда един нож, това, че отзад има ръб, отпред е остър и има дръжка и т.н., тогава получавам само едно нещо – това е нож и това е нож. Аз трябва да надхвърля този начин на изследване, трябва да го отнеса към една цялост и после да намеря разликата между един кухненски нож и един бръснач. Външно един бръснач също може да се употреби в кухнята. Аз не мога да позная само от външния образ дали имам работа с нож за бръснене или с кухненски нож, а трябва да разглеждам всеки предмет в неговата взаимовръзка. Също така не мога да знам нещо за значението на даден орган само от разглеждането му, както днес се провежда, а трябва винаги да го разглеждам в цялата взаимовръзка. Само изследването на структурата и състава на един орган не показва нищо. Изобщо първо трябва да се започне с едно изцяло различно разглеждане на човека, отколкото е това, което днес изхожда от химията и изследва само химическия афинитет, химическите сили.

В това отношение хората днес са ужасно наивни. В един физиологически институт са направени опити, като мишки са хранени с мляко. Те могат много добре да бъдат нахранени и растат превъзходно, стават дебели и тлъсти. За да се докаже, че в млякото има още нещо, освен неговите съставни части, се взимат само съставните части и се дават на мишките. Тези опити наистина са направени. Мишките умират за 3-4 дни. Какво правят хората? Те казват: «Млякото има не само съставните части, които познаваме, но има още едно вещество – витамин.» Трябало е да констатираме още едно фино вещество – витамин. Открива се едно такова вещество. Но не става въпрос за това, а че когато имаме съставните части на млякото, имаме ги така, както ако кажем: «Тук е един часовник с верига, аз изучавам само златото, среброто и другите метали, които са в часовника, стъклото и т.н.» Да, стъкло, злато, сребро и други метали още не правят часовника. Часовникът лежи в това, което мисълта на механика прави от частите. А в горния случай мисълта на механика е това, което липсва в съставните части на млякото. В

състава на млякото се съдържат земните величини, качествата, които отделните съставни части имат от Земята. Но редом с тези съставни части до известен момент са налице и периферните сили, които произлизат от етерното тяло.

Трябва да се решим да приемем най-после тези неща като съществуващи. Неща като витамини са открития, чрез които просто се констатира това, което е налице. Трябва да се появи напълно различно разглеждане на нещата.

Ако ядете прекалено много картофи, няма да постигнете съвсем нищо с това да констатирате въздействието на картофите в човешкия организъм, като констатирате количеството на въглехидратите, това няма нищо да ви ползва. Другите въглехидрати, които например са в листата, не в корените, или в плодовете, се преработват още в храносмилателния тракт. Картофите са много особени. С техните сили те навлизат толкова навътре в човешкия организъм, че докато това, което например при фасула се случва в храносмилателния тракт, при картофите се случва едва в мозъка. В мозъка също непрекъснато протичат хранителни процеси. Искам само да загатна тези неща, а по-късно ще ги разгледаме. Този, който яде твърде много картофи, при известни обстоятелства много натовазва своя мозък. Процесите, които трябва да протичат долу, под мозъка, той ги премества вътре в мозъка. Ние получаваме възможността да спечелим от медицината нещо за нашата хигиена, за целия социален живот, едва когато се научим да опознаваме отношенията на човека към обкръжаващата го материя по този начин, не от химическия състав, а от взаимовръзката между човека и света.

Основна е разликата дали една субстанция се появява в листата или в корена. Много по-важно е да се знае от коя част на растението произлиза тя, отколкото дали и колко въглехидрати съдържа. Коренищата са повече свързани с главовата организация (нервно-сетивната организация) на човека, цветовете и листата са свързани повече с долния (веществообменния) човек. И наистина химическият състав не играе решителна роля. Отношенията на човека към обкръжението трябва да се опознаят

от съвсем други неща, когато искаме правилно да преценим това, което предизвиква здравето или болестта, т.е. истинската болестна субстанция и лекарството. Да обръщаме внимание на признаците, които ни показва абстрактната химия, е нещо, което постепенно ще погуби всички познания на човека, понеже от това, че се познава химическият състав, не се знае нищо за отношението на човека към околния свят.

Вземете друг пример. Извлеченият само от химията начин на разглеждане показва, че е необходимо във въздуха да се съдържа кислород и азот, но азотът да не е в същото количество. И от това, което хората мислят за кислорода и азота, би могло да се вярва, че относно дишането не е толкова важно, ако някъде въздухът има много малко азот, ако е достатъчен кислородът. Но се установява, че ако някъде във въздуха има много малко азот, човекът отдава азот⁶, за да насити въздуха около него.

Човекът е зависим от определеното съотношение между азота в него и този във въздуха около него, без да се има предвид дишането. Всички тези неща са от огромно значение за опознаването на човека. Но всички тези неща, макар да са изследвани или познати от някой, остават без полза за днешния научен свят, ако не се открият основните познания, които включват човека в целия му околнен свят. Това искаме да направим в нашите разглеждания, за да хвърлим светлина върху здравия и болния човек.

	азова организация	=	смърт
<i>Дъска 2</i>	астрална организация	=	болест
	етерна организация	=	здраве
	физическа организация	=	хранене

⁶ Относно този малко познат феномен сравни Бете-Бергман-Ембден, «Наръчник за нормалната и патологичната физиология», том II, 1928 г., стр. 196 и сл.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 4 януари 1924 г.

Скъпи приятели!

Искам да ви съобщя, че от утре ще процедираме така, че вие решавате какви въпроси искате да поставите и ми ги давате написани, така че в течение на лекциите да се съобрази с вашите желания и да разгледаме всичко, което желаете.

Днес искам да ви кажа нещо, което непосредствено следва разглежданията от вчера и завчера относно човека и неговите отношения към света. Няма полза, ако при това антропософско разглеждане на човека се притесняваме от тези, които, изхождайки от днешната научност, имат всякакви възгледи за човека, всъщност невъзгледи, и ако се опитваме да не се отклоняваме особено от обичайните неща. Защото в големите и значителни факти истината доста много се отклонява от общопризнатото днес. И затова този, който днес се стреми към истината, ще трябва да има смелостта да разглежда някои извънредно абсурдни неща за съвременните учени. Въпреки това е необходимо, ако наистина искате да лекувате, да отидете – не тук, но иначе – между хората от външния свят, които днес лекуват, да се занимаете по определен начин, който ще спомена, с днешната външна наука. Иначе ще трябва доста замаяно да се лутате с истината между днешните заблуди.

Нещата, за които става въпрос, днес се разглеждат така, като че ли човек има работа със седемдесет-осемдесет вещества⁷, които са на Земята, с определени сили, които действат между тези вещества привличащо или отблъскващо, и т.н. Сили, които действат чрез определени еквивалентни числа, атомни тегла и др. Тук се стига до известни така наречени природни закони, чрез които се търси да се създаде представа

⁷ «Речник на природните науки» от 1912 г. стоят 71 елемента от периодичната система.

как веществата се изграждат, как те стигат до природните закони и тогава хората си изграждат една фантастична картина за човека, изграден от различните сили, чийто произход се търси във веществата и др. Но не е така. Човекът изобщо не е подвластен само на въздействията на земните вещества нито в цялото си изграждане, нито в силите, които поддържат неговите хранителни и растежни процеси. Още при разглеждането на етерното тяло видяхме, че то изцяло стои под влиянието на силите, които навлизат от периферията, от Космоса. Когато разглеждате тези два вида сили, силите, произлизащи от земните вещества и силите, идващи от периферията, вече имате дадено това, че за всеки орган е необходимо уравнивяване, равновесие, хармонизиране на тези два вида сили. Чрез начина на постигане на това равновесие отделните човешки органи системи значително се отличават една от друга. Нека от тази гледна точка да разгледаме човешката глава. Тук първо трябва се вземе под внимание – често съм го споменавал в течение на лекциите – как тежестта, която трябва да се има предвид при всяко земно тяло, да се имат предвид неговите взаимовръзки, как тежестта на човешкия мозък, главната маса на човешката глава до голяма част бива елиминирана, като рязко очертаният мозък плува в мозъчната течност. Така че можем да кажем, че мозъкът плува в мозъчната течност, която циркулира надолу през канала на гръбначния стълб. Претегли ли се самият мозък, той тежи от 1300 до 1500 грама. Но в човека той тежи най-много 20 грама. Защо е така? Защото той плува в мозъчната течност и според закона на Архимед⁸, всяко тяло изгубва толкова от тежестта си, колкото тежи изместената от него течност. В течността мозъкът получава подем, така че от неговата тежест всъщност остават само 20-25 грама. С тази тежест мозъкът упражнява натиск надолу. Ако той би натискал надолу с цялата си тежест, под него

⁸ Архимед, около 287-212 пр. Хр. Прочут математик и механик на древността, открива хидростатичния подем и се занимава със законите на лоста.

не би могла да съществува никаква кръвна система. Всичко би било смачкано. Така че може да се каже, че му се отнема земната способност да тежи. С нашия мозък ние живеем не чрез земното качество на тежестта, а чрез това, което иска да се отдалечи от Земята чрез подема, който е противоположен на земната тежест. Мозъкът е подвластен на земната тежест най-много с 20 грама. По отношение на нашата глава ние сме притегляни от Земята с много малка сила.



Това е едното. От него можем да видим, че земното свойство на мозъка в голяма степен просто изчезва чрез човешката организация. Тя е така устроена, че земните сили просто изчезват. Но това става в една много по-висока степен. Човечеството познава подема, левитацията от Архимедовия закон, макар в техниката не винаги да се има предвид. Иначе нямаше да се случват такива неща като опустошаването на язовира в Италия⁹, където непознаването на Архимедовия закон с цялото му значение беше технически дефицит. Не знам дали човечеството осъзнава това, но то съвсем точно се разбира от тогавашните описания. Хората обръщат внимание на онези закони, които им пасват, а игнорират останалите закони.

За човешката глава е важно не само това, че цялото ѝ

⁹ На 1 декември 1923 г. рухва язовирната стена в Горна Италия. Виж за това Леополд Мюлер: «Указание на Рудолф Щайнер относно сигуростта на язовирните стени» в «Съобщения за антропософската работа в Германия», 18-та г., тетрадка 4, Коледа 1964 г.

вътрешно образуване, че тежестта се неутрализира, но чрез особеното устройство на дихателния процес, чрез определени статични отношения, които се разиграват между вдишването и издишването, има още нещо. Тласъкът на дишането, който се упражнява при вдишването, се прекъсва по определен начин, когато се вдишва, и обратният тласък, който следва при издишването, става по подобен начин. Те се отнасят едно към друго както гравитацията, тежестта и подема, левитацията. Куриозното е, че когато вървим, по отношение на статичните отношения на нашата глава, мозъкът остава в действителност в покой. Както му се отнема голяма част от тежестта чрез подема на мозъчната течност, така е и по отношение на вътрешните му отношения, когато вървим. И това не важи само за нашето вървене, а по curiosен начин също и за движението, което правим заедно със Земята. Него го извършваме само в останалото тяло, не с мозъка; за мозъка то непрекъснато се неутрализира. Така че при мозъка с тегло от 1500 грама остават само 20 грама. Освен това, ако също така бързо движим главата си, както останалото тяло, мозъкът остава в покой. По-трудно можете да си представите, че нещо, което за погледа се намира в движение, в действителност почива, отколкото че нещо, което подлежи на гравитацията, всъщност не е тежко. Но въпреки това е така. За вътрешната организация на човека главата се отнася така, като че ли се намира в непрекъснат покой, всички сили взаимно се уравновесяват и съществува само минимална тежест надолу, в отношение 20 към 1500, и нагоре една съвсем минимална двигателна сила. Но най-същественото на движението се изравнява. Можем да кажем, че по отношението на човешкото вътрешно изживяване главата на човека е поставена в останалия му организъм така, както спокойно седящ в автомобил човек. Автомобилът се движи, а човекът само е преместван напред. Човешката глава изживява така, както би изживявала, когато не би тежала. Тя неутрализира своята подвижност, когато човекът се движи и когато човекът се движи дори заедно със Земята.

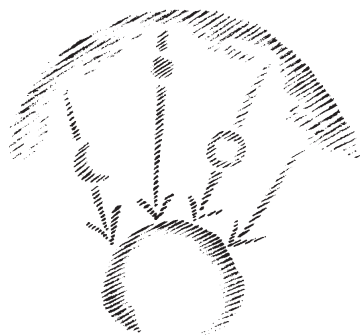
Следователно човешкият орган на главата има нещо осо-

бено, като се изключва от всичко, което става на Земята. Земята взима само малко участие в това, което е някаква дейност на главата. Противно на това цялата човешка глава е копие на Космоса. Действително човешката глава е копие на Космоса, тя наистина е образ на Космоса и в своята същност няма нищо общо със силите на Земята.

Вътрешното изграждане на мозъка е копие на силите на Космоса и ние имаме едно вътрешно мозъчно изграждане, чиято форма не можем да си я обясним от нещо земно, а трябва да си я обясним, като изхождаме от Космоса. Земята действа само когато – казвам го най-общо, но вие ще ме разберете – пробие надолу космическото изграждане и внесе в човека всичко, което тендира само към Земята. Това можете много лесно да го видите при скелета. Ако премахнете черепа на човека, тогава сте премахнали всяко космическо копие и останалото, което е само полукосмическо в подреждането на ребрата, вече е под влиянието на земното. В тръбообразните кости на краката и ръцете имате чисто земни образувания. Погледнете при скелета прешлените на гръбначния стълб, грапавите прешлени, с които са свързани ребрата. Тук трябва да разберете, че това е породено от равновесието между космичното и земното. А погледнете ли главата, в черепа имате една форма, в която Космосът изтръгва от земното възможността да се самооформя, той е форма, копие на космичното. Така трябва да се изучават човешките форми.

Само когато така изучавате човешките форми и освен това знаете, че в своя вътрешен живот по отношение на меките си образувания, течните образувания, главата е в покой, копиран е покоят на Космоса, ще трябва да си кажете, че всяка анатомия и физиология, както се срещат описани днес, всъщност са нещо, за което изобщо не може да се говори като за истина, защото в тях не се осъзнава, че става въпрос за нещо, което е изложено на космическите влияния.

Дъска 3



Казах, че там са силите, които навлизат навътре от периферията, все едно че от всички страни те се насочват към тази човешка глава. Но има голяма разлика дали тези сили идват и Луната ги възпира, дали Слънцето ги възпира или пък Сатурн. Чрез това, че определени звезди са там, тези периферни сили биват модифицирани. Не е все едно от коя посока идват тези сили. Въздействието съществено се модифицира чрез мястото, където виждаме някое съзвездие от Зодиака. Това е една мисъл, която днес се разглежда само дилетантски, но в древните времена тя е лежала в основата на интуитивната мъдрост на древната астрономия.

Днес никой не си изгражда от наличните факти представата какви са нещата в действителност. Това, което казах, е напълно съществено, за да се разбере какво всъщност представлява човешкото изграждане. Защото във факта, че в своята глава човекът изцяло е под влияние на Космоса, че в тръбните кости на краката той е под влияние само на земното, това, което лежи в изграждащите сили, същевременно се проявява до субстанциалността. В човешката костна система имате това, което се представя като калциев карбонат. Има и калциев фосфат и двете субстанции имат голямо значение за изграждането на костите. Чрез калциевия карбонат костите имат свойството да са подвластни на Земята. Ако костната субстанция изобщо не би била проникната с калциев карбонат, Земята не би имала влияние върху костите. Калциевият карбонат е субстанцията,

чрез която изграждащи сили на Земята могат да формират костите. Калциевият фосфат е субстанцията, която дава възможност на Космоса да формира костите. Когато имате например кост като тръбните кости на човешкото бедро, тази кост не би имала своето издължаване от горе надолу, ако то не се опосредстваше от калциевия карбонат. Но тя не би имала шийката на бедрената кост, ако би липсвал калциевият фосфат. Това не може с нищо да се промени от твърденията на анатомите, че количеството на фосфатния и карбонатния калций за тръбната кост и за шийката на бедрената кост не се различават съществено. Първо, за по-точното изследване не е напълно вярно, те всъщност се различават, но при тези неща има значение още нещо. В целия човешки организъм е необходимо да има изграждащи и изграждащи процеси, чрез които това, което при изграждането не се употреби, се отделя и изхвърля. Можете да констатирате една много значителна разлика между изграждащите и разграждащите сили в самите субстанции например при флуора. Обикновеният анатом ще каже: «Флуорът играе роля при изграждането на зъбите, той се намира също и в урината, следователно го има тук и там.»

Но не става въпрос за това. При изграждането на зъбите флуорът играе положителна роля; зъбите не могат да бъдат изградени без флуор. В урината се намира отделеният флуор, който следва да бъде разграден. Същественото е да правите разлика дали нещо съществува на някое място, защото е отделено или е абсолютно необходимо в изграждането. Така е. Когато имате една кост, която е изградена главно под влиянието на Космоса, там фосфатният калций е изграждащ. В друга кост фосфатният калций се намира като отделен. И обратното, при тръбните кости калциевият карбонат е изграждащ, а като отделен той се намира в костите, образувани от страна на Космоса. Трябва да кажем, че никъде не е важно дали има една или друга субстанция, а е важно какъв път изминават тези вещества, какво значение имат те на определено място в човешкия организъм.

Веднъж се опитам да илюстрирам тези неща пред нашите

приятели, като казах: Да допуснем, че в девет часа сутринта отивам на разходка и на една пейка виждам двама души, които мирно си седят. Следобяд в три часа пак минавам оттам. Двамата човека отново мирно си седят. Когато констатирам двата факта, не съм направил нищо, понеже може да бъде така, че единият човек да си е взел сандвич и от девет до три часа следобяд да е седял, а другият да е отишъл някъде и малко преди три часа отново да се е върнал. Единият е отпочинал, другият е много уморен. Вътрешната конституция на двамата съществено се различава. Не става въпрос дали този или онзи човек е там, а какво е направил човекът, какъв е пътят му в битието, за да дойде до това място. И всъщност е все едно за разбирането на човека дали в един орган се намира това или онова вещество. Трябва да знаем каква роля то изпълнява вътре, дали е като изграждащо или като отделено вещество там, едва тогава човекът може да бъде разбран. Никога няма да можем да намерим прехода от качеството на едно вещество, необходимо за човешкия организъм като лекарство, ако не можем да схванем правилно този процес. Едва когато го можем, разбираме, че разпределението на веществата в Космоса е действително съвсем различно, отколкото обикновено се вярва.

Един впечатляващ факт, върху който не се е разсъждавало повече от пет, шест столетия насам, е, че с известни аналитични процеси, както се мисли, може да се посочи желязото в човешкия организъм. Всички тези процеси са такива, че може да се каже, че в кръвта на човешкия организъм има желязо. Но човек напразно ще се опитва да посочи в човека оловото, ако организъмът е нормален. Оловото го познаваме всъщност само като оловна руда, както и там, където то се намира на груби парчета. Но всички метали, които се намират в земната субстанция като руда, някога в своето прасъстояние са се намирали в Сатурн, Слънцето и т.н., в съвсем летливо, дори топлинно-етерно състояние, като разтворени, летливи, топлинно-етерни състояния. Човекът е съществувал естествено в друга форма, в своята същност той е съществувал още на Стария Сатурн. Той е преминал

през всички тези процеси, при които например желязото от съвсем летливо, фино разпределено топлинно-етерно състояние е станало това, което е днес. Той е съизживял развитието на света и т.н. Своеобразното е, че човекът е приел в своето собствено формиране желязото, магнезия и др. Оловото обаче той го е преодолял. Спрямо магнезия той се е държал така, че е свързал магнезиевия процес със своето собствено развитие. По отношение на оловото той се е държал така, че е избягал от оловния процес, отделил го е, така че при магнезия виждаме как в човека витаят същите сили, които вън се намират в магнезия. Човекът трябва вътрешно да ги преодолее. Но преди човекът да е бил затворен в своята кожа, когато той е бил още метаморфозираща формация, единна с Космоса, той е преодолял оловния процес. Така че днес той още има в себе си силите на преодоляването, отделянето и изхвърлянето на оловния процес. В себе си той има изграждащите сили на магнезия и отделящите сили на оловния процес.

Какво всъщност означава това? Достатъчно е да изследвате какво става с човешкия организъм, ако той получи оловно отравяне. Той става чуплив в себе си, склеротичен. Оттам можем да кажем, че човешкият организъм не търпи оловото в себе си. Ако настъпи отравяне с олово, оловото се намира в човешкия организъм. Организмът обаче започва да се бори с процеса, който лежи в оловната субстанция – субстанциите винаги са процеси. Оловото се разпространява в органичните процеси, а организмът се съпротивлява и се опитва да го изхвърли. Ако му се удаде, той оздравява. Ако оловото е по-силно, той не оздравява. В човешкия организъм настъпва познатият разложителен процес на отравянето с олово, защото човешкият организъм понася само преодоляващите оловото процеси. Той не търпи в себе си изграждащите оловната субстанция сили.

Ако се изследва какво получава човекът от това, че той не търпи никакво олово в себе си, се стига до следното: човекът е първо сетивно същество. Той възприема нещата около себе си и след това размишлява върху тях. Необходими му са и двете

дейности. Той трябва да възприема нещата, за да може да влезе във връзка със света. Трябва и да размишлява, да отблъсне своето възприятие, и в отблъсването да развие своята самостоятелност. Ако бихме само възприемали, винаги бихме се разтваряли във външното съзерцание. Благодарение на това, че се отдръпваме от нещата и размишляваме за тях, ние ставаме личност, индивидуалност. Чрез това не се разтваряме в нещата. И когато изследваме човешкото етерно тяло, в него имаме един център за отблъсващите оловото сили. Този център е приблизително там, където косите образуват завихрянето. Там се излъчват навън преодоляващите оловото сили. Те проникват навсякъде в организма, за да не могат в него да навлязат изграждащите сили на оловото. Преодоляващите оловото сили, които тялото е образувало, имат голямо значение чрез това, че същите тези сили действат тогава, когато например погледна този тебешир, да не остана пленен в простото съзерцание на тебешира. Иначе сам бих се идентифицирал със съзерцаваното. Аз ставам самостоятелен, потискам наблюдението, но го правя със същите преодоляващи оловото сили. Така че човекът дължи на тези преодоляващи оловото сили, че може да бъде вътрешно затворена личност. Че човекът може да се отдели от света, го дължи на преодоляващите оловото сили.

Така е, че тези сили, които се намират в човека и чието съществуване може да стане много забележимо, ако се има предвид известна взаимовръзка, която веднага ще спомена, имат не само едно физическо-етерно значение, а и едно физическо-морално значение. Човекът приема определени метали в себе си, които свързва със собствения си телесен организъм, други метали той ги преодолява и ги има в себе си само като отблъсващи, преодоляващи процеси. Откъде идва това, че в течение на продължителното си развитие от сатурновото, от слънчевото развитие и т.н. човекът е изхвърлил определени, породени във субстанции, а други е приел? На това отделяне същевременно се дължи, че човекът може да приеме в себе

си самостоятелни морални сили. Ако човекът би бил например предразположен да има оловообразуващи сили в себе си, можем да помислим, че сегашният организъм не се нуждае от оловото, но някак си могъл да има оловообразуващи сили, да има в себе си олово по същия начин, както сега има желязо, тогава човекът – при оловото е така – би имал полуморални свойства, би ги имал от страна на оловото, тогава човекът би имал един болестен, днес бихме го нарекли болестен, афинитет към външните нечистотии в света. Той би търсил миришещи, вонящи неща, за да ги мирише с удоволствие. И ако имаме едно дете, при което забележим това – при децата се случва да имат такива перверзни свойства, има деца, на които се харесва всичко вонящо, те миришат например петрол, – то там липсва тази отблъсваща оловото способност на кръвта. Там трябва да опитаме чрез клинични и дори чрез медикаментозни въздействия да призовем тази отблъсваща оловото сила. Възможно е чрез лекуване, което ще обсъдим, да се призове тази отблъсваща оловото сила.

Да разгледаме едно вещество, което играе определена роля в човешкия организъм – магнезия. Тук можем да изследваме нещо много интересно. Точно в педагогиката постоянно съм насочвал вниманието към първия период от живота, който трябва строго да го отграничим от следващите периоди. Този период се простира до смяната на зъбите. Следва вторият период до половата зрялост. Както флуорът, така и магнезият са необходими за образуването на зъбите. Но образуването на зъбите не става само в устата, в горната и долната челюст, а в него участва целият организъм, магнезиевият процес протича в целия човешки организъм. За човека това представлява най-важното до смяната на зъбите. След това, след смяната на зъбите, магнезият няма повече това голямо значение както преди, защото магнезиевите сили в човека втвърдяват неговия организъм. Те затварят неговия организъм в себе си и искам да кажа, че крайният момент на това консолидиране на човешкия организъм, това включване в себе си на силите и веществата,

става при смяната на зъбите, с получаването на вторите зъби и тогава приключва. Дотогава употребата на магнезия има най-голямото значение за човешкия организъм.

Човешкият организъм обаче е една цялост по отношение на времето си развитие. Той трябва да има в себе си магнезий. Ако няма тези магнезиеви процеси, няма да развие консолидиращите сили. Но той не може да спре да произвежда магнезиевите сили. След смяната на зъбите това продължава както и преди нея. Те трябва да бъдат преработени в организма и след смяната на зъбите най-важното е магнезият да бъде преодолян, да бъде отделен. Той се отделя особено в човешкото отделяне на млякото, изхвърля се особено чрез млякото. Тъй като млечните секрети са свързани с половата зрялост, виждате един забележителен, свързан с това процес, един периодичен процес. До смяната на зъбите магнезият се консумира, така да се каже, от човешкия организъм. След това, от смяната на зъбите до половата зрялост той се отделя и между силите, които образуват млечните сили, магнезият се намира като нещо изхвърлено. След това до двадесетата година има обрат. След това силите на магнезия намират приложение в консолидирането на мускулите. Субстанциите всъщност са сбор от процеси. Оловото е само привидно тази груба сива субстанция. Безсмислие е да се каже, че той е къс груба субстанция. Оловото е този процес, протичащ в границите, които ограничават неговото разпространение, но всичко е процес! Нали, можем да кажем, че субстанциалните процеси в човека не са само нещо, което може да се преработи, или да бъде отхвърлено като оловния процес, който никога не ни е необходим, при който трябва винаги да имаме отделителните сили, но има и други като магнезиевия процес, който ритмически се сменя и действително в ритмични периоди от живота ни веднъж го консумираме, а друг път го отделяме.

Това е, което ви показва, че нямаме полза, когато само се анализира и казва, че човешкият организъм има магнезий. Нищо не се казва с това, защото в дванадесетата година тези субстанции имат съвсем друго значение, отколкото през петата

или четвъртата година. И само тогава се научаваме да познаваме човека, когато знаем кога определени субстанциални процеси, т.е. субстанциите, имат едно или друго значение в човешкия организъм. Когато искаме да опознаем как субстанциите от външната природа действат в човешкия организъм, тогава не е от особено значение да се изучава техният химически състав. Трябва да се изучава нещо, което днес почти не се изучава. Ако проследим изучаването на субстанциите до 13-ти, 14-ти век, виждаме първите наченки на днешната химия. Тези наченки се намират в тогавашните, изглеждащи ни често глупави, алхимични процеси. Но има и още нещо. Тогава е имало нещо, което не е продължило, което днес бихме могли да наречем учението за сигнатурата, което особено се е прилагало за растенията, но също и за минералите. Вижте едно вещество като антимонита, стибнита (сулфиден минерал). Своеобразното на антимонита е, че има познатата иглообразна форма, подобна на косите.

Когато го обработвате по определен начин металургично, получавате антимонитното огледало, именно когато стопеният метал става летлив и се кондензира върху студена плоскост. Навсякъде в антимонитната руда имате тенденцията да се образуват форми, които ясно показват формите на етерното тяло. Каквото се образува там, изглежда много подобно на формите на някои прости растения, които се обвиват около етерното тяло. Когато разглеждаме антимонитната субстанция, имаме непосредственото чувство, че тя е много възприемчива за етерните сили. Тя се обвива навътре в етерните сили. Всеки може да го констатира, като подложи антимонита на електролиза, при определени обстоятелства го доближи до катода. Получават се редица експлозии, които преминават в отношенията между антимонита и етерните сили. Това е забележителен случай, но за тези неща някога е имало дълбоко разбиране, днес то повече не съществува. Наблюдения като посочените изобщо не се респектират днес. Затова сме стигнали дотам, да стоим безпомощни пред важни възприятия. Имаме диамант, графит, антрацит и каменни въглища. Всичко е въглен, но толкова различен. Защо

е така. Ако хората наистина биха се занимали с това, което не е само химически състав, а в древен смисъл е сигнатура, биха започнали да разбират разликата между каменните въглища и графита. Каменните въглища са се породили по време на земния процес, графитът по времето на лунния процес, съществуващия преди Земята планетен процес, а диамантът по времето на слънчевия процес (Старото Слънце).

Ако разглеждате нещата космически, ще разберете, че не става въпрос за субстанцията, а за това при какви обстоятелства и по кое време дадена субстанция е получила определени, т.е. твърди форми. Щом всичко субстанциално, физически реално, е подчинено на времето, то времето действително има определено значение. Когато размислите върху това, можете да кажете, че каменните въглища са дете, не са много стари; графитът е младеж, вече е по-възрастен; диамантът, ако не е старец, то най-малкото е много мъжествен. Ако искате да поставите една задача, да речем, която изисква зряла човешка възраст, няма да вземете едно дете, важна е жизнената възраст. Така можете да разберете, че според своята космическа възраст въгленът, навсякъде където се намира, има различна задача от графита, който е по-зрял. Необходимо е да се вникне в космическите процеси, ако искаме да опознаем отношението на човека към намиращото се в Космоса. Щом антимонитът има особено усещане за човешкото етерно тяло и вие го внесете в човешкия организъм като медикамент, трябва да опознаете какво представлява той извън човека, ако искате да разберете какво се предизвиква чрез него в човешкото етерно тяло. Вие трябва наистина да се занимаете с фините процеси в прородата, ако искате да разберете как следва да действа определено лекарство в човека.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 5 януари 1924 г.

Е, скъпи приятели, в изминалите три часа се опитахме да изработим скица за вида познание, която може да послужи за основа на лекаря, за познание, което можа да бъде скицирано само накратко, доколкото беше възможно. Но вие сте разбрали, че ако трябва да се дадат подробни обяснения за тази скица, това би траяло дълго време. Това време ще е налице при медицинското следване.

Истинското медицинско обучение би трябвало да бъде устроено така, че първият курс би трябвало да трае поне една година, а по възможност и по-дълго, и в него да се получат знания, които да послужат като основа за разбирането на същността на медицината. Сега не мога да ви дам повече от един вид характеристика как да стане това. Затова бих искал да разгледате изложеното досега в трите часа като един вид пример за това, което лекарят трябва да си усвои. Бих искал да го нарека екзотеричната част на лекарското знание. В медицинското обучение би трябвало да последва езотеричната част на лекарското знание, за която искам да говоря сега. Тази езотерична част трябва да бъде построена върху основата на екзотеричната част. Но при медицинското обучение не бива да пропуснете първо напълно сериозно да си усвоите екзотеричната част, доколкото изобщо може да се знае за това. Понастоящем е трудно. Но е възможно, както ще видим в следващите часове, именно в тази насока да се направи много чрез създаването на медицинската секция на нашата Дорнахска висша школа. И днес има вече възможност посоченото в кратката скица да се изгради в детайлите, които се намират в циклите и в моите книги. Това е направено много минимално досега и първо ще бъде разширено в смисъла на антропософската медицина, когато се публикува трудът, който подготвяме с помощта на г-жа д-р Вегман¹⁰.

¹⁰ Д-р Рудолф Щайнер и д-р Ита Вегман Събр. съч. 27.

Тогава ще видим как антропософията може да даде импулсите за медицината и изобщо за медицинските студии.

Но вие трябва да сте наясно, че медицинското обучение е напълно своеобразно обучение, което има съвсем особени предпоставки, едно обучение, при което изобщо не могат да се игнорират изследванията на науката за духа. Не може да има никаква медицина без резултатите от науката за духа. Хаотичните състояния в тази област произлизат оттам, че известни насоки на обучението и познанието са даващи тон, но са изцяло и напълно неподходящи за медицинската наука. Днес е така, че имаме едно природознание – също и в теологията, – което всъщност е подходящо за технически цели, но не и за познавателни цели по отношение на човека. То не е подходящо да даде знания за човека. Защото истинското медицинско знание изисква нещо своеобразно и когато говоря за това, ще ви стане ясно как всъщност се поражда човекът.

Още вчера обърнах екзотерично вниманието ви към това, а днес искам да намерим прехода към езотеричното – външните субстанции всъщност са процеси. Солите са само утайки от процеси. Магнезиевите, железните процеси са процеси във в природата. Оловните и живачните процеси, които човекът не бива да има в себе си, се намират във в природата. Но това, че човекът не носи в себе си тези процеси, е само привидно. Как се поражда човекът? Физическото тяло се създава най-напред чрез оплождането и то трябва да се свърже с етерното тяло на човека. Етерното тяло на човека не се поражда първоначално чрез оплождането, а се образува около това, което по-късно са азовата и астралната организации, около духовно-душевното, което слиза от духовните светове, което е било там в предземния живот. Ние имаме работа със същинския зародиш на човека като духовно-душевното, което е налично, първо, от предишните инкарнации, второ, от времето между смъртта и новото раждане дълго преди да се извърши оплождането. В този духовно-душевен зародиш на човека се включва етерното тяло, преди той да се свърже с това, което се поражда чрез

оплождането като физическа зародишна клетка. А това, което се свързва със заложибите на физическия ембрион, т.е. азът, астралната и етерната организация, тази троичност се свързва с произлязлото от физическото оплождане. Трябва да разглеждате етерното тяло като нещо, образувано от Космоса. Това етерно тяло, което е образувано от Космоса, в момента, когато се свърже с физическата организация, има в себе си силите, които не важат за физическата организация – оловните сили, силите на калая. Само привидно изглежда, че човекът не е микрокосмос, щом не съдържа определени вещества. Субстанциите, които човекът няма във физическото си тяло, са най-важните за конституцията на етерното тяло, така че преди етерното тяло да се съедини с физическото тяло, в него действително протичат оловни процеси, калаени процеси, меркуриални процеси и т.н.

Етерното тяло се свързва с физическото тяло. Другите същности естествено също се свързват. И по време на ембрионалното развитие в минимална степен, но в по-голяма степен, когато започне дишането, т.е. при раждането, тогава, когато започне действителното външно дишане, става следното: тогава всички сили, които етерното тяло е имало от ненавлизащите във физическото тяло вещества, преминават върху астралното тяло и етерното тяло заема онези силови форми, които физическото тяло преработва в себе си. Следователно етерното тяло извършва много значима метаморфоза, като заема съдържанието, конституцията на физическото тяло, а предава на астралното тяло своята собствена конституция, своето сродство с обкръжението на човека. Астралното тяло е тясно свързано с това, което човекът може да знае. И в момента, скъпи приятели, когато започнете да поемате не само теоретично, но действително вътрешно преработено лекарско знание, в този момент оживявате в себе си онова съдържание, което астралното тяло има, но което остава несъзнавано и представлява отношенията към обкръжението.

Искам да взема един особен случай. Представете си една област, която действа меланхолично, и то защото основата на

днешната земна конституция е гнайс, в който гнайс се съдържа слюда, която познавате като минерал.

Слюдата има много силно влияние върху физическата локална конституция на човека в определена област. Той получава нещо във физическото тяло, когато се ражда в област, където има много слюда. Тя действа от почвата, от земята върху физическото тяло. Ще видите, че точно в области, където има много слюда в почвата, растат много рододендрони. Растението често се среща в Алпите, в Сибир и т.н. Субстанцията на рододендрона е вътрешно сродна с етерното тяло, преди то да навлезе във физическото тяло в такива области. Това сродство с рододендрона етерното тяло го предава на астралното тяло. И когато в такава област се появят болести, които се дължат на преобладаването на слюдата в жителите по околния път през подпочвената вода, означава, че етерното тяло е предало на астралното тяло това, което е получило от рододендрона. Това е налично във в рододендрона. Така можем да узнаем, че в рододендрона има един лечебен сок за тази болест. От това зависи, че в много случаи, но не във всички, лекарството, като специфично лекарство, се намира в областите, в които се появяват специфични болести.

Трябва да си представите, че всяка нощ, ако сте лекар, когато спите, потъвате в своето астрално тяло и в обкръжението, което е било сродно с етерното тяло, а сега е сродно с астралното тяло. Усвоите ли си сега медицинско знание, знаете какво са лечебните сили в човешкото обкръжение, вие непрекъснато ще изживявате тази лечебна сила в съня. В съня непрекъснато изживявате потвърдението на това, което можете да научите извън усвоеното чрез диалектиката. И това трябва да се има предвид в медицинското обучение, понеже всяко външно диалектическо учене на медицината не помага, никога не помага. То става дисоциирано, вътре навлиза безпорядък, ако в съня не се получи всеки път необходимото потвърждение в астралното тяло и обкръжението. Ако медицинското обучение не се спечелва така, че астралното тяло в неговото общуване с обкръжението не потвърди пред лекаря това, което той е научил, е точно така,

както ако той чуе нещо, което не може да разбере, което само го заблуждава. Така че медицинското знание действително е тясно свързано в живота на човека с това, което въвежда в състоянието на съня. Наистина е така, че точно от такива неща трябва да се появи убеждението, че медицинското обучение трябва да бъде постигнато чрез целия човек, и то чрез живия, чувстващ човек. Защото при това нощно общуване с лечебните ингредиенты (съставки, същности), се поражда още нещо, което никога не може да бъде постигнато чрез диалектиката – стремежът наистина да се помогне. Без стремежа, без чувството на лекаря, без неговото участие в съдбата на човека, когато той трябва да лекува, без този стремеж за лична помощ всъщност няма никакво излекуване.

Трябва да ви кажа нещо, което може би ще ви се стори чудно и парадоксално, но понеже искате да научите какво липсва днес и какво трябва да дойде, трябва да го кажа, защото от Дорнах ние работим, изхождайки от езотерични импулси. Често ми е казвано, че е възможно средствата, които произвеждаме – ще ви се стори парадоксално, но трябва да приемете някои неща като парадоксални, – че средствата, които произвеждаме във фармацевтичната лаборатория, трябва грижливо да ги пазим, за да не могат да бъдат подражавани. Веднъж отговорих, че не се страхувам от подражателство, ако ни се удаде да внесем истински езотерични импулси в нашето течение. Тогава ще се разбере, че средствата са направени с езотерична подоснова, че не е все едно дали в произведените тук средства се внася всичко това, което стои зад езотеричното, или те са копирани в някоя фабрика.

Това може да ви изглежда парадоксално, но е така. Необходимо е – много повече от това, което се прави с външни средства, диктувани от стопански интереси – да се получи усещането, че тук има нещо в основата, което, изхождайки от духовното, прави нещата лечебни. Това не е суеверие, това е нещо, което, както ще видите, може да се обоснове строго духовнонаучно. Хората ще стигнат до разбирането, че с използването на лекарствата,

които се произвеждат тук, вече е започнало това, което следва всъщност да се направи.

Възражения, които вече са ми правени, могат да се появят, защото днес хората си нямат понятие, че точно в медицината трябва да се внесе много повече сериозност към езотеричния, духовния живот. Когато преди всичко разберете точно това, ще видите как реално, а не формално, както иначе става, следва тук да бъде основано висше училище, едно лечебно заведение за медицинско обучение. Ще разберете също, че след първия екзотеричен медицински курс преди всичко трябва да последва като втори курс нещо, което в най-висша степен разглежда човека езотерично, че медицинското знание се потапя в това, което в човека става нагласа, медицинска нагласа.

Винаги е имало отделни личности, които са търсили такава медицинска нагласа. През последната третина на 19-ти век, когато всъщност е имало толкова малко неща, можещи да предизвикат медицинската нагласа, е било наистина възможно само при отделни личности, които са били смятани за особняци, да се види как тази медицинска нагласа се е пораждала спорадично.

Всъщност реномето на Виенската медицинска школа¹¹, с която съм израстнал, беше така прочуто чрез това, че тази школа взимаше своите основания главно от онази част на лечението, при която най-малко ставаше въпрос за терапията, именно от лечението на възпалението на белите дробове, където най-малко могат да се полагат грижи за централното заболяване. Оттам се появи така нареченият нихилизъм, за който сигурно сте чули. Точно най-известните виенски лекари съвсем съзнателно защитаваха медицинския нихилизъм, т.е. те заемаха гледната точка, че никакво средство не лекува! В известна степен и Вихров се придържа към тази гледна точка. Той смята, че от сто така наречени болести може да се допусне, че при петдесет процен-

¹¹ Времето от 1840 г. отнася се между другото за Шкода, Ополцер, Хебра.

Рудолф Вихров, 1821-1902.

та е напълно безразлично дали са били предписани някакви средства и че и без лекарствата болните са щели да оздравеят. А при тридесет процента е можело да се каже, че лекарството директно е навредило. При останалите е било понякога случайно възможно избраното лекарство да е помогнало. Това не го казвам аз, а Вихров, който беше медицинска величина през последното столетие. И днес познавам знаменити личности, които строго защитават този възглед, макар може би да защитават точно терапията. Тук липсва медицинската нагласа, но тя не може да бъде нещо, за което се говори само като за една формалност. Тя трябва да се създаде в действителността и за това е необходимо именно онази човешка нагласа, за която ще говорим във втория курс, който трябва да се изгради въз основа на екзотеричното. За това е необходима онази човечност, която действа така, както всъщност по дегеративен начин, но въпреки това, бих казал, понякога величествена до прехласване се е намирала при личност като Парацелз. В някои отношения може много да се каже срещу него. Но при него тази медицинска нагласа е съществувала по величествен начин. Той винаги е знаел, когато се е намирал в някоя област, където червената скална маса се е превърнала в почва, че известен брой болести произлизат просто от нея – именно заболявания на кръвта, – знаел е, че почвата съдържа червена скална маса. Развитието на болестния процес е много характерно. Когато човек дойде в област, където има много от червения минерал, открива, че местното население му е свикнало и просто показва някои своеобразности на своя темперамент. Открива се, че тези хора имат много жива далачна дейност. И когато в тази област идвал някой чужденец, не бил приет гостоприемно, а когато се чудил на това, което правят, защото те били ужасно упорити, инати и прости, те го смятали за глупав. Така е, хората свикват с червения минерал. Но ако някой чужденец искал да заживее там, той не понасял червения минерал, по-точно водата. Той получавал определени болестни симптоми. Парацелз казвал, че такива болести, които се появявали там, преминават и върху

наследниците. Той казвал, че там сигурно има нещо в областта на етерното тяло, което той нарича археус. Археусът сигурно е преживял нещо там, преди да навлезе в ембриона. В тези области се открива, че чудесно вирее лабурнум, златен дъжд. В цветовете, в листата, понякога и в корените на това растение има сок, от който може да се извлече много добро лекарство в зависимост от това как човекът е конституиран.

Става въпрос, че с такава медицинска нагласа се спечелва съвсем различно отношение към природата. Когато бях още момче, веднъж се запознах с един лекар. Можеше да го срещнеш много често по ливадите, полята и браздите, там той общуваше с растения, цветя, насекоми и т.н. В областта, където работеше като непретенциозен лекар, живееха 3-4 светила, експерти. Може да се каже, че дейността на този непретенциозен лекар, който така обичаше полските цветя, беше несравнимо по-плодотворна за болните, отколкото дейността на държавните лекари чиновници и другите корифеи. Защото те черпеха своите знания от училище и от свързаното с училището. Той обаче черпеше своето знание за лекарствата от непосредственото общуване с природата, което води до медицинско познание само тогава, когато човек може да обича природата до нейните детайли. Тя не се обича, когато се постави под микроскопа. Човек трябва да я обича, да е в състояние да макроскопира. С това бивате насочени към това, колко необходимо е точно за медицинското познание да се изведе наяве този несъзнателен живот на астралното тяло, действително да се извади наяве. Изобщо не искам отново да подновявам пред вас стари медицински архиви, а само да кажа това, което се вижда при непосредственото наблюдение на настоящето. Но понеже днешният език, също и медицинската терминология, няма правилни изрази, искам просто да си послужи с една традиционна терминология. Иначе трябва да създадем нова терминология. Може би за разпространението на нашите възгледи би било по-добре да измислим нова терминология. Но тогава може би години наред трябва да изучаваме тази терминология. И понеже още сега искате да

чете, ще употребя стари изрази с някои вариации.

Добре е, ако първоначално разгледаме растителния свят, не понеже искам да препоръчам растителните лекарства за универсални, а защото може много да се научи от тях и преди всичко може да се узнае невероятно много за езотеричното задълбочаване. От основно значение за медицинската традиция е отново да разгледаме три неща, но не така, както днес се разглежда обичайното знание и практика, а по-различно.

Когато студентът днес е научил нещо, той го знае и си мисли: «Това е добро, аз го знам и мога да го приложа.» Човекът обаче, който е един религиозен набожен човек, научава Татко наш..., той също я знае, но не мисли, че му е достатъчно да я знае, а се моли всеки ден, той всеки ден казва молитвата, която познава. Всеки ден оставя пред душата му да застане това, което той знае. Това е съвсем друго схващане за нещата, съвсем различно.

Или нека да вземем един инициран човек, един посветен. За него сигурно предполагате, че той знае елементите на окултното познание. Но той не обръща внимание на това, че ги знае, че веднъж ги е научил, а за него е много по-важно от време на време да си припомни с благоговейна вяра в душата най-първите елементи и следващите, така че да може винаги да поражда навлизането на нови импулси в душата си.

Благочестивият човек има съвсем други изживявания, отколкото този, който вижда в природата само нещо, което е научил във физическия свят. Когато искаме да получим живо, а не мъртво познание, ние трябва винаги да се откриваме в природния ритъм. Знанието, научната дейност трябва винаги да се повтаря ритмично. Това имам предвид, когато става въпрос, че за медицинското познание трябва да важи като основа медицинската нагласа. Да се почерпи медицинско знание от природата на човека и неговото обкръжение е особено важно в терапевтично отношение. Там е от съвсем особено значение да си представяте как растението винаги се поражда и израства в душата ви.

Три неща в растението са от особено значение. Едното е – среща се при особени растения по съвсем особен начин – ароматът на растението, който е свързан с действащите в растението етерични масла. Ароматът на растението привлича определени елементарни духове, които искат да се потопят в растението. И понеже това, което лежи в дейността, не в субстанцията, а в основата на ухаещото, се намира в минералната същност най-концентрирано в сярата, наистина можем заедно с древната медицина да наречем серния, сулфурния елемент на растението действащото в аромата на растенията, духовно екстрактивното на растението, което предизвиква един вид копнеж в елементарните духове, които през аромата слизат надолу. Можем да кажем, че още при съзерцанието на сулфурния елемент в растенията, си спечелваме правилно разбиране за аромата на растенията, когато опознаем, че докато растението ухае там, горе и долу, се разиграва нещо духовно. Това е първото.

Второто, което спечелваме, е вътрешно усещане за това, което расте в листото. Имаме толкова много възможности да свържем цветовете с аромата на растенията, а листата с формите. Листата са толкова разнообразно оформени – назъбени, меки, притъпени, разчленени и т.н. Нали, за листата на растенията би трябвало да си изработим фино усещане, защото с това се оживяват онези духовни същества, които слизат надолу през аромата. И от периферията на Космоса се излъчва навътре стремежът, навсякъде да бъдат изградени капкообразни форми. Вижте, тук има нещо, чрез което можете да получите прекрасно чувство за това, което всъщност действа формообразуващо от Космоса и се съдържа в листния елемент, ако проявявате любов в съзерцаването на листата, когато сутрин растенията са обсипани с блестящите капки роса. Тези росни капки в своята същност отразяват просто стремежа на периферията, на Космоса да произведе в растителността кълбообразните, капкообразните форми. Капката е тази, която изцяло лежи в основата на всички листа на растението. И ако върху растението духовно биха действали само периферните космически

сили, то винаги би образувало кълбовидна форма. Виждате, че кълбовидната форма се проявява в растението, особено когато преобладава космическата същност, например в образуването на малини, къпини и т.н., също и в образуването на някои листа, но това капкообразно формиране веднага се поема от земните сили. Капката се издължава на различни страни и се поражда най-разнообразни форми. Този стремеж към капкообразната форма се намира минерално концентриран в живака. Затова в древната медицина всичко стремящо се да образува капки, се е наричало меркуриално. Меркурий в древната медицина не е живакът, а стремежът да се образува капката, динамичният капкообразуващ стремеж. Навсякъде, където се намира стремежът да се образува капка, е налична меркуриалната същност. Живакът е металът, който на Земята има капкообразна форма, понеже има условия за това. Живакът има на Земята формата, която е имало среброто на Луната, където то е трябвало да бъде също в капкообразна форма. Става въпрос, че древната медицина е наричала Меркурий всичко капкообразно. Всички метали също били Меркурий за древните медици. Трябва да се има предвид, че древната медицина е живяла в подвижното, в живото. Ние ще трябва отново да стигнем до тази подвижност, до живото. Вие ще получите чувството, че се стремите към тази подвижност, живост, като си кажете: «Когато вървя сутрин по браздите и виждам росните сребърни перли по листата, тези росни сребърни перли ми разкриват това, което в самите листа живее в духа, т.е. стремежът към космическата кълбовидна форма.» Това обаче трябва да го почувствате, за да разберете растението. Вие трябва да се научите да го разбирате в неговата кълбовидна форма. Научите ли се да разбирате растението така, че да получите отношение към неговия стремеж към капкообразната форма и след това нагоре през ухаещото, тогава постепенно ще спечелите фино разбиране за всичко, което действа центробежно в човека.

Центробежни сили действат, когато човекът си реже ноктите. Те са пораснали и това са центробежни сили, които пре-

минават през човека. По време на първите седем години силите, които намират своя завършек с израстването на вторите зъби, непрекъснато действат центробежно през човека. Най-силно се изразява това в образуването на потта. Това, което в аромата на растенията се стреми нагоре и там привлича природните духове, живее и в миризмата на потта, която има центробежна посока. Така че в действителност, когато търсите растителния елемент в човека, трябва да насочите поглед върху това и да го предположите в неговия дълбок стремеж да се насочва навън. Така получавате дълбоко интимно познание за връзката на това, което е навън, и това, което е в човека. Защото, когато етерното тяло предава своите свойства на астралното тяло, нещата се обръщат. Етерното тяло иска да изпрати нагоре това, което то взема от обкръжението. Когато го предаде на астралното тяло, то се излъчва центробежно навън, така че човекът действително носи в себе си растителното, разпръсващо се в тази посока.

Погледнете как растението прониква с корените в почвата, как с корените си то тясно се свързва със солите на почвата в най-широк смисъл. Там протича един процес, който е точно противоположен на придружаващото сетивните процеси явление, които са солеви процеси. Вземете разтворена във вода готварска сол. Разтворът е солен на вкус. Представете си този процес полярно обратен, именно че разтвореното се минерализира, концентрира се и миризмата и вкусът стават латентни. Тогава имате процеса, който протича между почвата и растителните корени. Това е, което в древната медицина са наричали солев процес. Древната медицина не е имала предвид тази сол, която днес наричаме така, т.е. кристалната сол и т.н., тя е имала предвид тази сол, която при растението и насочените надолу корени се свързва със субстанциите на Земята. Това е солевото, солта.

С това насочване на вашето непрекъснато ритмично внимание върху чудесните тайни на природата вие практически оживявате вашето медицинско познание. Това означава, че когато се опитате да оживите медицинското си познание по този начин, ще започнете да разглеждате природата и човека така, че

лекуването ви ще произлезе от силния импулс да помагате, за който говорих преди. Наистина, само от такава основа може да произлезе той, и то напълно конкретно. Това трябва конкретно да се импулсира чрез прилежно, упорито, живо, екзотерично обучение, иначе ще се вършат само конфузни неща. Но е необходимо да се знае, че в това ритмично вдълбочаване точно в природното обкръжение на човека лежи истинската основа на медицинското знание, не в теоретичното медицинско обучение, а в това, което се опитвам сега да характеризирам и което ритмично можете да го изживявате.

Това, което ще напиша сега на дъската, не е, за да го знаете, а за да импулсира постоянно във вас оживяването на вашето медицинско чувство:

Вие лекуващи духове,
се свързвате
със сулфурната благодат
на етерния аромат.

Ihr heilenden Geister
Ihr verbindet euch
Dem Sulphursegen
Des Ätherduftes;

Вие се оживявате
в стремежа меркуриев
на росните капки
на растящото,
и избуяващото.

Ihr belebet euch
Im Aufstreben Merkurs
Dem Tautropfen
Des Wachsenden
Des werdenden.

Вие се спирате
в земните соли,
които хранят
корените в почвата.

Ihr macht halt
In dem Erdsalze
Das die Wurzel
Im Boden ernährt.

Това е в известна степен същото, което душата постига, когато съзерцава обкръжението, събуждайки вътрешното чувство за съществуващото около нея. Човекът може да отговори:

Аз искам да свържа
душевното си знание
с огъня на аромата
на цветята.

Ich will mein Seelenwissen
Verbinden dem Feuer
Des Blütenduftes;

Аз искам да импулсирам
живота си душевен
от капките блестящи
на сутрешната роса
по листата.

Ich will mein Seelenleben
Erregen am glitzernden Tropfen
Des Blättermorgens;

Аз искам да укрепя
душевното си битие
с втвърдяващото солите,
с което Земята грижовно
подхранва корените.

Ich will mein Seelensein
Erstarken an dem Salzerhärtenden
Mit dem die Erde
Sorgsam die Wurzel pflegt.

Е, скъпи приятели, това, което можем да постигнем, както правят набожните хора с молитвата, да го оживяваме отново и отново в себе си, едва то импулсира в душата онези сили, които могат да действат лекуващо. Защото обикновените сили, които се черпят днес от училището, не могат да събудят медицинското знание. То трябва първо да се извлече от душата. Затова винаги поставям на върха на езотерическите разглеждания, които искам да проведем, указанието какво да правим, че душевните сили първо да бъдат оживени, за да могат да импулсират в душата това, което може да доведе до медицинското знание.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 6 януари 1924 г.

Скъпи приятели!

Разгледах вашите въпроси във връзка с казаното вчера. Всички тези въпроси са такива, че те естествено са във връзка с нещата, които бяха обсъдени вчера. Но всички поставени въпроси от тази категория са породени от сърдечна загриженост. На някои въпроси ще бъде отговорено в течение на лекциите. На други въпроси, които всъщност са повече или по-малко подобни едни на други, няма да може да се отговори теоретично, а само чрез това, което ще се породи като резултат от този курс. Защото всички грижи са насочени към въпроса как да се намери медицинският път на милите участници в този курс, който да бъде свързан с Дорнах. Днес ще говорим за въпросите, стоящи в известен смисъл между езотеричното, за което говорих вчера, и езотеричното, за което ще говоря утре, за реалното продължение на импулса, който естествено мога да опиша само повърхностно в толкова малко лекции. Реалното продължение първоначално ще образува основата за това, което езотерично ще обсъдим утре.

Най-напред искам най-общо да кажа нещо във връзка с изнесеното вчера. Малко е направено с това, скъпи приятели, че човекът бива насочван или той сам се насочва най-общо от сетивно-физическото към духовното. Такова абстрактно насочване към духовността съответства естествено във всяка област на живота – а най-много в медицинската област и за пътя на търсеция медик днес – на една вътрешна потребност, живееща в душата. Но в много отношения тази потребност наистина трябва да стане вътрешно много определена и да получи по-голяма яснота и също, което може би е дори най-главното, да получи по-голяма вътрешна сила, отколкото има, когато обикновено се появява.

Всичко това, скъпи приятели, лежи във вас като стре-

меж. Но трябва да се определи пътят. Относно този път от моя страна може да бъде даден първоначално импулсът, но с този импулс вие трябва да поемете заедно с Дорнах реалното му осъществяване.

Онези, които си поставят тази задача – а поставянето на тази задача произлиза с голяма интензивност от въпросите, – трябва да знаят, че стремежът към духовността общо взето нищо не допринася. Става въпрос този стремеж към духовността наистина да се прояви съвсем конкретно в отделните области на живота. И така е вече необходимо отново да се вживеем в един живот, съпреживяващ цялата мирова същност, повече или по-малко цялата същност на външния Космос. Човекът не изживява днес Космоса и понеже не го прави, той не изживява и духовността. Защо духовността може да се постигне само по околния път през Космоса.

Да се разглежда някакво медицинско знание така, както се представя първоначално в неговия външен образ и развитие, не дава никакво духовно познание за битието. Едва когато човек успее да постави нещата и съществата в цялата космическа взаимовръзка, тогава той ще е в състояние да съзре през булото на природата лежащите на заден план духовни сили.

Трудностите, които могат да се появят при следването на духовния живот, можаха в течение на повече от двадесет години точно да се изследват и опознаят в антропософското движение. И може би първоначално изглежда дори малко тривиално, когато с няколко думи се каже в какво се състоят тези трудности. Те се състояха просто в това, че тези, които в някоя област първо се стремяха към езотеричното, същевременно искаха нещата да са лесни, да се постигат удобно. Езотерическият път е или труден или изобщо не съществува. По удобен начин не може да бъде постигнато никакво езотерическо развитие. Трябва със свещена сериозност да се приеме обичайната забележка, която така често се прави, че става въпрос за преодоляване на трудности, че човекът първо трябва да надмогне себе си. И от настоящия момент нататък, от момента, чието начало лежи в

нашата Дорнахска коледна конференция, от този момент нататък трябва да настъпи прелом в цялото схващане на антропософското движение също и в отделните области. И докато първо търсите вашия медицински път, трябва още от началото да вземете вътрешно участие в този реален прелом без да смятате, че при езотерическия път става въпрос за някаква прибавка, а че става въпрос само за изпълването изцяло на жизнения път с езотеричните импулси. Всичко, което може да се направи за това, следва да се покаже в лекциите. Но както ще кажа в края на днешните обсъждания, нещо трябва да се прибави.

Нека още веднъж хвърлим поглед първо върху един детайл, защото, ако нямате волята, скъпи приятели, наистина да се занимаете с детайлите в духовните разглеждания, няма да можете да откриете пътя към духовността. Не бива да се вярва, че духовността се намира наистина като мечти, сънища или от човек, който се открива на всякакви мъгляви инспирации и др.п. Духовността днес трябва да се постига реално, с най-сериозен вътрешен стремеж. И тя може да се постигне само като се узнаят взаимовръзките, произлизащи от духовния свят.

Първо ще насочим поглед към едно единство. Вече казах, че можем много да научим от растителния свят. Нека да разгледаме едно растение. Човекът днес го възприема така, че разглежда корените, стъблото, листата, после цветовете, плодника в средата, тичинките и семената. Семето се развива в плодника и това, което се вижда по този начин в растението, се описва приблизително така, както се описва един стол, като се прибавя, че човекът понякога седи на него. Приблизително така се описва растението. Описва се как корените се намират в почвата, как навлизат физически, химически сили и вещества, как през капиляри или нещо подобно соковете се издигат нагоре. Разглежда се като заблуда, ако някой говори за спираловидното подреждане на листата, във всеки случай не се знае, че това стои във връзка с Космоса. По-нататък се описват цветовете, когато се иска да се опознаят багрите на пъстрите цветове и техните субстанции или оплождането, най-многого се предполага една

сила. Всичко това се описва така, както се описва, че някой човек е седнал на стол, без да се изхожда от никакъв друг дух, всичко се описва съвсем външно.

Същността на това, което трябва да се схване, по никакъв начин не се схваща така, а трябва да сме наясно, че когато разглеждаме едно растение, разпростирането на корените му в почвата насочва към една чудесна тайна, към друга тайна насочва стъблото с листата и към трета тайна сочи това, което става горе в цвета.

Вижте, скъпи приятели, ние разглеждаме как корените се разпростират в почвата. Те са в определен смисъл завършекът на растителното битие по отношение на Земята, на твърдата Земя. Но тези корени не биха могли да имат нищо от земната почва, ако тя не бъде повлияна от космическото обкръжение. Космическото обкръжение, и то не само слънчевата топлина и светлина, а и това, което се излъчва от нашата планетна система, към която принадлежи Земята, повлияват не само повърхността на Земята, но и малко навътре. И силите, които биват импулсирани по този начин в субстанциите на Земята, тези сили дават възможност на корените да съществуват в почвата.

Можем да потърсим къде още срещаме същите сили. Същите сили, които срещаме като обгръщащи корените на растенията, ги намираме в човешката глава, но по друг начин, отколкото са те в корените на растението в земната почва. И няма да можем да си обясним вътрешното съзерцание на наличното тук, ако останем при това, което днес може да ни даде природната наука. Това е хаотичното, което е вложено във вашите души чрез днешната природна наука, за което много от вас споменават в своите въпроси. Наистина е необходимо отново да се вживеем и във външните субстанции, в това, което е наречено някога земното, течното или водното, въздухообразното и огненото. Ако винаги говорите само за водород, кислород, въглерод, азот, сяра, фосфор в смисъла на химията днес, тези неща винаги ще ви остават нещо външно. Никога няма да можете да мислите по друг начин за тях, освен че като хора стоите тук и някъде

вън има кислород, азот и т.н. Съвсем индиректно е това, което възприемате чрез днешната физиология или химия за кислорода, азота и др. Чрез физиологията узнавате, че азотът се намира в човешкия организъм, но вие не го изживявате вътре. Става въпрос човек да изходи от това, което може да изживее. А това, което може да се изживее, трябва дълбоко да се свърже с цялата човешка същност, когато човек иска да се постави в служба на мировото изграждане. Това го правим, когато искаме да лекуваме.

Нещо, което принадлежи към древните елементи, съществува така, че всеки човек може да го познава, да го изживява. Това например е топлината като природно качество. Човек я изживява, става му топло или студено. Топлината не я виждаме външно, както кислорода, азота и др. Особеното за древното разглеждане на природата е, че в основата на изживяването то е вложило това, в което човек може да се намира, а не да стои извън него. Нека първо останем при този елемент на топлината, на огъня, понеже е това, при което изживяването е най-осезателно, ако мога да си послужи с този парадоксален израз. Знаем, че човекът изживява топлината. Това, което е почвата, земното за корените на растението, за човешката глава, е топлината. И ако сега се абстрахирате от изглеждащата ви твърда земя – ако тук имате земното само по себе си, – земното (чертае се), течното, въздухообразното, което е тук вътре, и си представите, че остава топлината, така че имате една почва от топлина – можете да си го представите – и вземете всичко тук (виж рис. II), ако тук е долу, а тук горе, и го преобръщате така, че го имате там долу и там горе (I). Така имате една истинска полярна противоположност. Първия път, когато е тук долу и тук горе (II) и тук топлината е свободна до земното, можете да си представите, че вътре е коренът на растението. Но когато топлината е тук сама за себе си (I), въздухообразното, течното и земното ги няма и обратното тук (II) е почвата, от която топлината се е оттеглила, тогава, ако тук (II) е коренообразното, растителнообразното, тук (I) е това, което се излъчва от човешката глава.



А какво означава това? Скъпи приятели, то означава, че можете да си кажете: аз наблюдавам корените на растението, те са в земната почва, наблюдавам и човешката глава, тя е в топлинната почва, само че почвата е обратна. Това е така, защото намиращото се тук (I) лежи четири степени назад от това (II). Ако наречете случващото се с корените на растенията земно събитие, тогава трябва да наречете това, което днес става с човешката глава, изхождайки от топлината, сатурново събитие. Между тях лежат слънчевото и лунното събитие. И ако мисловно отделите от човешката глава всичко, което е добавено по-късно – земното, течното и въздухообразното, и си представите само действащата в човешката глава топлина, която снабдява останалия организъм с топлинни диференции, ако си представите само наличния в главата топлинен организъм, тогава в човешката глава днес имате един малък Сатурн.

Понастоящем в човешката глава имате организацията на Стария Сатурн. И ако разберете взаимовръзката, ще си кажете, че някога, преди безброй години, в Космоса е имало едно образуване, което е било предварително копие на всичко това, което днес се намира в човешката глава като топлина и топлинни деференции. И корените на растенията днес създават в земното един образ на предхождащото.

Тук имате една взаимовръзка. Вие наблюдавате Стария

Сатурн в топлинната организация на човешката глава. Но такова наблюдение, ако се прави правилно, наистина трябва да бъде свързано не само с теоретични идеи, но с вътрешни морални импулси. Трябва да можем да наблюдаваме човешката глава, като си казваме: «Колко сме развълнувани, когато разглеждаме човешката глава и тя се представя като жив vyplътен спомен за прадревното време от развитието на Космоса, за сатурновото време!» Проникнете се поне веднъж с чувството: «От една страна, аз съм човек, който е достигнал определена възраст, моето детство стои пред мен и детските спомени изплуват. Като възрастен човек аз се вдълбочавам в моите детски спомени.» Това вече води до определено вътрешно изживяване, пред което можем да застанем с морална сила. А сега разширете това чувство, това усещане дотам, да си кажете: «Аз бях човек по времето на Стария Сатурн. Ако правилно разбирам настоящето на моята глава, то тя е като жив спомен за първоначалното време на развитието на Космоса. И аз бих искал да кажа, че безкрайно богато се представя пред мен това, което може да изплува като спомени от детството и през тях и през наблюдението на живата човешка глава то стигна назад до древното сатурново време.» Всяко подобно познание има смисъл само когато се потопи в моралното усещане, когато можем вътрешно да бъдем разтърсени чрез това, че по този начин чрез заниманията си се потапяме в усещането за Космоса. А медитирането именно за медиците не се състои в това да мътим в мислите, а да се представят такива взаимовръзки пред душата и в тези взаимовръзки да могат да се изживеят вътрешни диференцирани чувства, които да доведат до вътрешно разтърсване от всевъзможен вид.

Вижте, представете си, че срещам един човек, който може би не съм го виждал вече четиридесет години. Сега пред душата ми той застава такъв, какъвто е бил в неговото детство, аз го виждам като дете пред мен, и вътрешно съм разтърсен. Днес поглеждам корените на растенията и ги отнасям към човешката глава, а тя ме води назад до древното сатурново време. Медитирането трябва да изпълни цялата човешка душа, да възбуди

дълбок вътрешен живот.

С това се дава насока как, след като е изработена основата с един вид екзотеричен курс, трябва да се премине към езотеричното чрез чувствено изживяване на целия Космос във връзка с целия човек. Защото, както можете да прозрете сатурновото битие чрез разглеждането на взаимовръзката между човешката глава и корените на растенията, така можете да прозрете и слънчевото битие чрез разглеждането на взаимовръзката на човешкото сърце със стъблото и развитието на листата на растението. И пак развитието на стъблото и листата на растението е останалият жив спомен от древното слънчево битие.

Стигнем ли нагоре до цвета, в който се поражда семето на растението, тогава стигаме до това, което е във връзка с човешката двигателно-веществообменна система. И когато се разглежда връзката на това, което протича в цвета и човешката двигателно-веществообменна система, се появява нещо като спомен за древното лунно време. А погледнете ли това вътрешно душевно изживяване, скъпи приятели, ако в дълбоко медитиране наистина почувствате вътрешно тези взаимовръзки, тогава ще изживеете още много неща. Тогава в душата ви ще се появи нещо съвсем значително и когато с това задълбочаване на усещанията на душата си се обърнете към растителните корени, ще започнете да чувствате, като че няма растителен корен, който да стои спокойно. По отношение на всеки растителен корен усещате, че той се движи. Това движение се научавате да го познавате, мога само да скицирам всичко това, този път мога само да посоча един импулс, един вид как трябва да се изгражда вътрешното изживяване, превръщането на природното знание в мъдрост. Вие ще изживеете това движение в растителните корени. Ако ги разглеждате така, ще почувствате, като че ли се движите заедно с растителния корен през космическото пространство. Още чрез това изживяване, когато, така да се каже, сте се качили в колата, която кара през Космоса и вие се движите

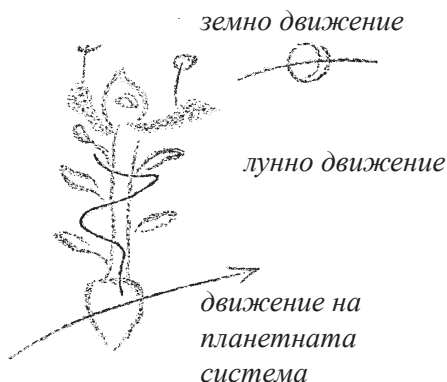
в нея със скоростта на растителния корен, ще почувствате, че изживявате движението на цялата наша планетна система през мировото пространство. В растителния корен вие изживявате движението на цялата наша планетна система през мировото пространство. И когато след това проследите растежа на листата, и то както сега описах, тогава отново изживявате едно движение. И то е истинското движение, вътрешно изживяното движение на Земята.

движение на планетна система – корен.

движение на връзката между стъбло и листа –

земното движение

Всичко, което дава коперниковата система за въртенето на Земята около Слънцето, са конструкции. Истинското движение на Земята се възприема, когато се вживеем как стъблото и листата са свързани заедно. Със стъблото и листата вие се движите заедно със Земята около Слънцето и Земята изглежда така, както е описана в коперниковата система.



Дъска 5

Но всъщност това е много по-сложно движение. Когато насочите поглед към това, което се случва в цвета – където наоколо са тичинките и плодникът, – когато го изживеете, тогава заедно с това, което става в цвета, вие изживявате лунното движение, това движение, което Луната извършва около

Земята. Следователно съизживяването на лунното движение (в това), което е отделно от Земята. Цялата планетна система, която включва и Земята, се съизживява в корените на растението. Земното движение се съизживява в стъблото и листата. Лунното движение, това, което е отделно, което се е отделило, се изживява в производството на семето на растението.

Аз ви говоря за това, скъпи приятели, за да се научите да разбирате, на какво днес изобщо не се обръща внимание в обичайната наука, понеже тези неща не се смятат нито за познаваеми, нито за заслужаващи да се знаят. Но те трябва да се знаят, иначе изобщо нищо не се знае. Аз го казвам и поради една друга причина. Не вярвам, че някой бива разтърсен от това, което научава за растенията. То му остава безразлично. Той го приема като нещо, което му остава безразлично и не изживява абсолютно нищо. Но когато в течение на втория медицински курс, който наистина ще можете да преживеете, когато там, при растенията – отнасящото се до минералите ще бъде обяснено по друг начин – и същевременно при човека се запознаете с движението на планетите, на Земята и Луната, това няма да ви остане безразлично.

Да, скъпи приятели, днес стоим пред необходимостта да внесем нашето познание в такива неща и сърцето чувства, че така трябва да се върви по пътищата на познанието. Но това, което се предлага на сърцата, е само обучение, то не съдържа нищо от реалностите, вярва се, че се притежават реалности в това, което се схваща като малки откъси. Какво всъщност прави науката днес? Науката прави следното. Винаги ми се струва, като че ли някой пътува до Дрезден да види Сикстинската мадона и някой естествоизпитател му каже: «Ах, Сикстинската мадона е само едно външно впечатление.» И той сваля Мадоната от рамката и започва да я накъсва на малки и все по-малки парчета, като получава купчина частици, които стават все по-малки, докато се стигне до атоми и казва: «Така, сега имаш истинско познание за Сикстинската мадона.» Но това не е вярно и ако човек иска да постигне истинското познание за Мадоната, трябва

да премине първо през това, което му предлага религията, първо да се пренесе в намеренията на религиозността, тогава в това, което от духа на Рафаел е преминало в Мадоната и още в нещо друго, но това е първоначалното.

Така трябва да се опитаме да се вживеем в намеренията на боговете, на божествено-духовните същества, които стоят зад физическото. Това трябва да се разгледа във връзка с човека във втория курс. И само така е възможно хората да бъдат доведени до реалностите.

Само когато приемете като импулс това, за което говоря сега, ще можете да разберете двете медитативни вдълбочавания, които ще събудят във вас медицинската познавателна сила по начина, за който говорих вчера. И тази медитация може да протича така, че първоначално вие просто да потънете във външното явление на огъня, на стоплящия огън и с вътрешна сериозност наистина да си изясните, че това външно явление, огънят, е външната майа, привидност, илюзия. Зад огъня стои нещо съвсем друго. Зад огъня стои действаща воля, дейна воля.

Можете да запитате: «Как ще позная, че зад огъня стои действаща воля?» Винаги е било така, че в езотеричните школи и в това, което идва оттам, се апелира към самия ученик. Ако оставите в душата ви да проникне това, което казах днес, ще ви стане вътрешно ясно, точно както се прояснява, когато видите формата на едно човешко лице, на един човешки образ, че там има душа и дух. Така ще ви се изясни, че навсякъде, където има огън, има действаща воля. Където и да видите огън, при най-малката кибритена клечка, там има действаща воля. Още отначалото има действаща воля навсякъде, където има огън. И за да можете да проникнете в другите субстанции на природата, вие трябва да стигнете дотам, че една горяща кибритена клечка да не е за вас само външното явление, което днес се описва, а за вас да бъде действена воля. Когато по този начин успеете в известен смисъл да преобразувате вашата душевност, правилно да я

преобразувате, ще видите, че душата ви се е научила да чувства по съвсем друг начин, тя започва да се отнася съвсем различно към обкръжението, в което се намирате. Тогава ще настъпи не само такова изживяване, което се постига, когато човек изживява действителността. Вие ще се почувствате свързани с вашата собствена действена воля, с това, което представлява огънят. От страна на вашата човешка същност ще се вживеете в света и ще можете наистина много по-дълбоко и фино да почувствате огъня, отколкото преди, понеже сродството ще се появи като вашата собствена воля. Където се появява огън, ще почувствате това сродство. Трябва да учите: «Аз съм вътре в огъня, защото това е действена воля и тя принадлежи към мен както моите пръсти.»

Въздухът ще го изживеете във вашата същност, когато го изживявате като смелост. Навсякъде, където се появи вятър, вещ вятър в природата, ще го почувствате в душата си като смелост. Следователно това, което виждате във външната природа като въздух, е смелост. Смелостта е въздух. Това трябва да го съизживеете в душата си.

Водата е външната проява на усещането. Където се появява усещането, вътрешно е дейно същото, както там, където външно има вода. Водата е усещане.

А където има земя¹², твърда земя, твърдото е същото като мисълта. В мисълта животът замръзва.

Успеете ли да схванете медитативно тези четири мисли, можете ли да си представите, че огънят е действена воля, можете ли да приемете външната проява на огъня като откровение на действената воля, можете ли да застанете пред огъня така, че в него да видите също така действена воля, както в човешкия образ виждате дух и душа, почувствате ли, че външният образ на огъня е майа, почувствате ли в духащите ветрове, в облаците, че те са явления, в които се проявява смелостта, можете ли да

¹² Където земя се пише с малка буква, се има предвид елемента земя, твърдия елемент, а не планетата Земя – бел. пр.

приемете водата така, че навсякъде в света тя е проявяващо се усещане, чувство, да приемете земята така, че навсякъде в нея да видите нещо, което е еднакво с вашите мисли, тогава ще намерите пътя също и в себе си, за да познаете това, за което ще говорим през осемте дни, че органичният процес, който се проявява във вас като земно образуване, което произлиза от главата и се разпростира надолу, този органичен процес е непрекъснато земно образуване, свързването на нещо субстанциално в земното образуване, което е тежко, и това е същността на мисълта.

Преминете ли към същността на дишането, почувствате ли как в дишането въздухообразният елемент в човека се намира в потока на циркулацията, тогава ще опознаете всичко, което в човека е активност, което насочва човека към външния свят, за да действа той в него, ще го опознаете във въздухообразното, в движението на въздухообразния елемент в човека.

И вие ще разберете как всичко, което протича във водния елемент, което представлява водният организъм на човека, течният организъм с неговата вътрешна подвижност, е това, в което живее усещането, онова усещане, което протича центробежно-центростремително. Това, което представлява движението на въздуха, ще го опознаете, когато, така да се каже, имате едно полукръгово движение, едно движение от горе надолу. Ще опознаете, че това, което живее във водния елемент като центростремително и центробежно движение, се намира в човека и навсякъде се опитва да запази равновесието. От наблюдението на дейността на външната природата ще опознаете прехода към това, което се случва в човека с този елемент. Но основното условие е да не оставаме при обикновеното наблюдение, защото всяко обикновено наблюдение ни прави на земя, изсушава ни и ни втвърдява, в нея ние изгубваме подвижността.

Имате много в това, което скицирах днес, навсякъде са изпуснати междинни детайли. Но аз не мога да ви дам всички подробности, защото ще трае много дълго. Мога да ви дам само импулси и насоки. От тях ще разберете, че видът и начинът на

обучението трябва да се промени.

Нали виждате, че това, което импулсирам тук във вас, ще може наистина да донесе плодове. За това е необходимо на голяма част от въпросите, които поставихте с тежко сърце и които аз прочетох с тежест в сърцето, понеже те насочват в дълбините на необходимото за времето, да отговорите, като останете в постоянна връзка с Гьотеанума. Чрез това, където и да провеждате вашите медицински изследвания, ще можете непрекъснато да получавате обогатяване на медицинските ви занимания. Естествено е необходимо действително да имате чувството, че трябва сериозно да се стремите и учите. Трябва сериозно да се работи. Освен това трябва да имате чувството, че съвсем искрено и честно от самите вас произлиза желанието да решите или да не решите, че за в бъдеще от Дорнах трябва да произлиза обогатяването на медицинското обучение. И в Дорнах ще се извършва обогатяването на медицинското обучение по начин, какъвто трябва да бъде днес, за да се избере в медицината пътят, който трябва да бъде следван днес.

Тогава, от една страна, ще стои въпросът за кармата. Защото е разбираемо, че всеки, който иска да лекува, трябва да има дълбоко отношение към кармата в света. За това ще говоря в следващите лекции. Не може човек да лекува срещу кармата. Да се лекува е възможно само в смисъла на кармата. Но въпросът за кармата не такъв, че да е възможно тривиално да си кажем: «Щом някой е болен, нека да остане болен, това е неговата карма и ако той оздравее, неговата карма ще му помогне за оздравяването.» Така не може да се решава. Как точно кармата действа в човешкия живот е въпрос, който изисква истинско основно космическо задълбочаване. Тези неща ще бъдат обяснени от Дорнах на този, който ги поиска.

Казах вече, че импулсите ще бъдат давани в бъдеще от езотеричните извори. Защото вече е необходимо да се имат предвид нещата, които са тук като реалности и с които особено се съобразихме при Коледната конференция за основаването на Всеобщото антропософско общество. За областта

на медицината това важи в още по-дълбок смисъл, отколкото посочих вчера, като казах, че не се страхувам, ако някой копира лекарствата. В бъдеще трябва само правилно да разбираме, че медицинското езотерическо обучение трябва да се провежда в още по-дълбок смисъл във връзка с Дорнах. За това ще е необходимо медицинското обучение да се провежда в бъдеще също както другите клонове на Дорнахския духовен живот. Винаги беше така в живота на Антропософското общество, че от страна на всички личности, които искаха да станат езотерици в Антропософското общество, условията на езотерическия живот, просто вътрешните условия на езотерическия живот, не се взимаха под внимание достатъчно задълбочено. И така сред антропософското движение можахме да стигнем в течение на изминалите години до това, което е необходимо, само в две области, а именно в областта на общата антропософия и в областта на евритмичното и говорното изкуство. Но това, което се изработи в тези области като вътрешни занимания, като самостоятелни вътрешни занимания, трябва наистина да се изработи за всички секции, които следва да бъдат формирани. За това е необходимо човек да се подчини с доверие на условията, които се оповестяват от тук. Към тези условия се числи това, че за всичко в медицинската област първоначално ще се погрижа аз заедно с г-жа д-р Вегман, която се подготви за медицината в течение на цялото антропософско движение, и тя така се намира в това медицинско течение, че ще го ръководи заедно с мен. И само този, който се довери на д-р Вегман, ще може да намери своя път, изхождайки от Гьотеанума. Затова в близко време ще бъдат взети мерки, тези, които искат да останат продължително свързани със секцията за новооживяването на медицината, да се обръщат със своите проблеми с пълно доверие към д-р Вегман под формата, която ще обсъдим. В циркулярни писма от месец на месец ще се отговаря на съответните въпроси на тези, които в края на този курс, така да се каже, ще се очертаят като ученици на Дорнахския Гьотеанум. Така ще бъде в тази и в другите секции. В циркулярните писма ще бъде отговаряно

на въпросите, които ще постави всеки отделен човек и всички, които взимат участие в съответната секция, ще получават отговорите. Но без вътрешното доверие няма да е възможно. Чрез това ще се създаде реална връзка и вие ще удовлетворите всички свои човешки медицински потребности и за в бъдеще. Нещата трябва първо да се устроят така, докато можем да продължим с други институции, като по този начин се създаде взаимна връзка.

Голямата грешка в езотерическия живот досега е, че личностите смятаха с прекалена нескромност, че винаги ще получават техните езотерически упражнения от мен. Всички искат да имат работа с мен и с никой друг. Тук се провали езотериката досега! По вътрешни окултни причини това, което живее в извора на езотериката, е възможно да бъде провеждано нататък само чрез подходящите личности. Това провеждане първоначално чрез определените от съдбата личности принадлежи към езотериката. То беше отблъснато, понеже хората не бяха скромни. Ако не стане така, естествено и в новооснованото Антропософско общество няма да стигнем по-нататък. То трябва да се осъществи.

Това е, което първоначално скицирах. По-нататък ще представя нещата, които трябва да бъдат прогресивно действаща езотерика. Утре ще продължим с езотерическото разглеждане. Тогава наистина бих желал да отговоря на по-голямата част от поставените въпроси, които стигат до основния въпрос: «Как да намеря обучение, което да изхожда от Дорнах?» Вие можете да го намерите, но трябва да имате доверие. Това не е вяра в авторитета, а смислено изграждане върху една вътрешна основа, приемане на условията, които са създадени от съдбата. Толкова за днес, утре ще продължим. Ще отговоря на отделни въпроси, доколкото отговорите трябва да се приемат по този начин.

Дъска 5

огън – действаща воля
въздух – смелост
вода – усещане
земя – мисъл

ШЕСТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 7 януари 1924 г.

Скъпи приятели!

Поради основания, които сега няма да обяснявам, лекцията с по-езотерична насоченост, която исках да изнеса днес, ще я изнеса на края на курса.

Днес искам да говоря за нещо друго. Ако си припомните това, което беше казано вчера, може би малко ще се учудите, че ако искаме да стигнем до реалностите, зад проявленията на твърдото, земното имаме мисловното, а зад въздушното имаме смелост. От известно, бих казал, медицинско-историческо значение е човек да насочи по подходящ начин своето внимание към това, как да свърже мисълта именно с твърдото, земното, следователно с това, което стои в определени граници пред нашето възприемане. Защото чрез това непосредствено стигаме дотам да си кажем, че с течното, с циркулацията на течностите и останалата циркулация в човешкия организъм не се свързва мисълта, мисълта не стои като сила зад тях. Също не е така и с въздухообразното и топлината.

Как стои въпросът с въздухообразния и топлинния елемент в Космоса, вече видяхме. Но в човека всичко е специализирано. Наистина само това в човека, което се представя в определени граници, дори да е, тривиално казано, меко, въпреки това чрез своите граници има характер на твърдото, само то всъщност може да навлезе в мисълта. А относно течния елемент, за който говорихме, че първоначално, когато го видим в обикновения физически свят и искаме да схванем духовността зад него, трябва да сме наясно, че зад него стои усещането.

Така трябва още по-особено да видим усещанията в човешкия организъм. Защото, когато говорим за усещанията, обикновено обръщаме внимание на субективното усещане, субективното чувство, което човекът има чрез своята душевно-телесна конституция. Но усещането в човека е не само това, което

се изживява непосредствено, а усещането в човека е изграждащо и щом течното тяло като формация на всеобщия космически течен елемент съдържа като своя същност усещането, трябва да сме наясно, че това, което действа в течния организъм, това етерно импулсивно трябва също да се схване с познанието, но не така, както се схваща нещо извън човека, защото това, което имаме като субстанции и процеси, става по-различно, отколкото е в обкръжението на човека.

И става въпрос да сме наясно, че там, където започва течният организъм, където имаме една част от човешката организация, която се намира в течна циркулация, дори и по пътя на тази циркулация да са включени съдове или нещо подобно, за да опознаем случващото се, не ни ползват познавателните сили, важащи за нещата, намиращи се във физическия свят извън човека.

Затова се е стигнало дотам, че медицината е забравила течния човек като последен член от човешката организация. Може направо да се каже, че до средата на четиридесетте години на 19-ти век в медицината поне е съществувало едно предчувствие за течния човек. Говорило се е за хумор¹³, за циркулирането на соковете, за смесване и разделяне на соковете. Имало е не само целуларна физиология и патология, а действително знание за смесването и разделянето на соковете. Естествено през 19-ти век всичко е почивало на традицията. Но тази традиция е водила назад до времето преди 16-ти и 15-ти век, в което е имало не само традиция, но и познание от такъв вид, какъвто днес следва отново да постигнем в антропософията с имагинативното съзнание. Тогавашното време е имало имагинативен характер, но това са били инстинктивни имагинации. Знаело се е, че не е възможно човешкият организъм да се опознае само чрез обикновеното сетивно възприемане и мислене. Мислите и сетивното възприемане стигат само до рязко контурираните

¹³ *Хумор*, от гръцки, означава влажност, телесните сокове – Бел. пр.

части на организма, но всичко, съществуващо в циркулацията на соковете, в течния човек, трябва да бъде опознато чрез имагиниране. Затова не е за чудене, че разбирането на този течен човек е изгубено, защото старото инстинктивно имагиниране е изгубено. Тези възгледи отново ще ги има, когато отново се постигне имагинирането, но по напълно съзнателен начин. Нека да схванем относно познанието това, за което говорихме и което трябва да се вземе под внимание.

Вижте, докато скелетът се изгражда от общността на човешкия организъм, искам да кажа, докато човекът кристализира в скелета – не е добър израз, но вие ще ме разберете, – върху него работят мировите мисли. И строго ограничените органи са строго ограничени само доколкото – веднага ще разясним същинските им сили – те са подчинени на същите сили, на които е подчинено изграждането на костите. Така че можем да кажем, че само изграждането на костите е с мисловен характер във физически смисъл, а другите органи, които имат определени граници, са изградени мисловно от етерната същност. Но доколкото те имат определени контури, те са изградени подобно на мисли и това, което днес имате от физиологията и патологията по отношение на формирането на човешкия организъм, подлежи на мисловния елемент. Но това е само една част от нея и тя би трябвало да изпадне от човешката организация, ако не се издига нагоре до имагинацията. Имагинацията води нагоре до течния човек и до начина, по който от течността се образуват мускулите и човекът навлиза в мускулите. С това своеобразно свързване на изглеждащия твърд мускул, който само изглежда като твърд, и на кръвта, вече стигаме от костния елемент до кръвта и за да опознаем човека, трябва да приложим имагинирането, имагинацията.

Така че можем да кажем, че мисълта, която естествено е подпомагана от сетивното възприемане, стига всъщност само до костната система, а всичко останало, което може да се каже за човека чрез мисълта извън костната система, е фантазия.

Дъска 6

Човек трябва да се издигне от мисленето до имагинирането. И когато сме се издигнали до имагинацията, разбираме течния човек и как течният човек просто навлиза в мускулната система. Да се опознаят мускулите в тяхната същност, е възможно само чрез имагинацията. Защо?

Когато приложите мислите, трябва да приложите и закономерността, до която стига мисълта. Това е механичната закономерност. Трябва да приложите статиката и динамиката. Това е възможно само при костната система. Но обърнете се към статиката и динамиката при мускулната система, опитайте се, изхождайки от някаква статика, да пресметнете защо можете да схрускате една черешова костилка или дори костилка от праскова. Опитайте се да пресметнете. Опитайте да направите експеримента да пресметнете колко силов натиск е необходим за това, като се приложи някаква тежест, за да се счупи черешовата костилка. Вие я сдъвквате, може би не всеки от нас, но има някои хора, които могат да сдъвчат дори костилка от праскова. Пресметнете дали от механичните закони произлиза това, че един мускул успява да разтроши черешова костилка. С това, което дава мисълта, никога не можете да стигнете до мускулната система. Не можете. В момента, когато става въпрос за мускула, прилагането на механиката е безсмислено и трябва да се премине към едно познание, което изоставя механичните закони, което схваща образа на мускула чрез имагинацията, където обикновената тежест изобщо липсва. Защото в момента, когато преминете в течния елемент, имате работа с подежни сили и нещата, които извършвате с етерното си тяло, изобщо не ги извършвате с гравитационните отношения, а с това, което до голяма част преодолява гравитационните отношения. Така че още от този факт разбирате, че в момента, когато стигнете до мускулната система, трябва да приложите съвсем друг начин на познание, а това е имагинацията.

Може да се каже – само като пример, защото навсякъде има преходни състояния – че мускулната система се разбира чрез имагинацията. Никой не може да разбере мускулната

система, ако не я приема като породена не по същия път както костната система, а като образувана в определен смисъл чрез съсирването на кръвта. Естествено това е също така неумел израз, както ако кажа, че кристализира в костната система, но за сравнение е правилен. Когато вземете някаква кост, например лакътна или радиална кост, или предмишницата, и приложите към тях законите на лоста, костите търпеливо оставят да го направите. Но докато чрез законите на лоста и другите механични закони можете напълно да разберете какво става с лакътя или предмишницата, разгледайте и размислете дали също ще можете да разберете какво се случва с някой мускул. Тук образите трябва да получат мека структура, трябва да се преобразят. Точно това е същността на имагинацията, че навсякъде тя може да се поддаде и че обхваща това, чиято субстанция има значение чрез своята метаморфоза. Това е характерното за мускула, че той живее в своята метаморфоза. Костта търпеливо се подчинява на механичните закони, но мускулът не го прави. Той е също така подвижен като метаморфозиращите образи – образи, а не мисли, – които имаме в имагинацията, за да ги последваме във вътрешната подвижност. Вижте, с това оставаме при твърдия човек в костната система, при твърдия земен човек. При мускулната система оставаме при течния, водния човек.

Когато се изкачим от имагинацията до инспирацията, стигаме до въздухообразния човек, до това, което в човека е въздухообразно. И когато стигнем до инспирацията, стигаме до един начин на схващане, който е много подобен на слушането на музикални тонове, хармонии и мелодии. Инспирацията няма повече нищо общо с понятията, а с нещо, което е подобно на обхващането на музикалното. Музикалността не винаги трябва да бъде чута, а когато е духовна, тя може да се почувства.

Всъщност всяка инспирация има нещо музикално. Своеобразното тук е, че формата на човешките вътрешни органи, онези органи, които по време на живота поддържат изграждащата се организация с храненето, дишането и т.н., не може да се обясни само с механичните закони. Тези органи не

могат да бъдат обяснени дори имагинативно. Абсурдно е да се обяснява формата на белите дробове, на черния дроб, като се изхожда от разположението на клетките или от гравитационните съотношения. Опитайте се да научите дали на някого се е удало да обясни формата на черния дроб или на белите дробове. На никого не се е удало. Защото тези органи, които поддържат развиващия се живот по време на земното битие, в своя зародиш са много рано налице, макар и много силно матаморфозирали. Всички произлизат от изграждащите сили на въздухообразния елемент. Днешният учен казва: «Въздухът се състои от кислород, азот, някои други вещества и това е повече или по-малко равномерно диференцирана въздухообразна субстанция, подчинена на вътрешно механично движение, проявяващо се във вятъра.» Но такъв въздух, какъвто описва днес физикът, не съществува. Има само конкретен въздух, който обгръща нашата Земя. Но, скъпи приятели, въздухът, обгръщащ нашата Земя, е навсякъде проникнат от различни формообразуващи сили. Тези формообразуващи, изграждащи сили ги вдишваме заедно с физическата субстанция на въздуха. Когато изграждането на нашите органи е завършено, когато имаме вече готовите бели дробове, тогава формиращите сили, които вдишваме заедно със субстанцията на въздуха, се сливат, така да се каже, с формата на белите дробове, и когато вече сме родени, те нямат повече особено значение, а участват само в растежа. Но по време на ембрионалното време, по време на физическото отделяне от външния въздух, формиращите, изграждащите сили на въздуха действат през майчиното тяло. Те изграждат белите дробове, както и другите човешки органи, с изключение на мускулите и костите. Всички въздушни органи, които са изпълнени с бъдещия живот, са изградени от формиращите сили на въздуха.

Каквото се случва там, може грубо да се сравни с пораждането на Хладниевите звукови фигури¹⁴. Покрити с пясък метални плочи, се закрепват в една точка, лък на цигулка се пре-

¹⁴ Виж https://de.wikipedia.org/wiki/Chladnische_Klangfigur – бел. пр.

карва по ръба на плочата и пясъкът се формира в определени форми, според това, на кое място от плочата е направено това. От формиращите сили, които се предизвикват във въздуха, се образуват и тези фигури. От общите формиращи сили на въздуха се образуват вътрешните органи на човека. Те са произлезли от изграждащите форми на въздуха. Белият дроб действително е образуван от дихателните сили, но също и другите органи. Само че другите органи повече или по-малко са образувани по обиколен начин, докато белият дроб е образуван директно от тях. Но образуването на органите на човека от формиращите трептения на въздуха може да се разбере само чрез инспирацията. Това, което се образува от въздухообразното, а именно формите, е по своето естество еднакво с музикалното, както в основата на хладниевите фигури лежи нещо музикално.

Толкова много неща са принципно погрешни в днешната физиология, че понякога на човек му е неудобно да каже правилното, което се различава толкова гротескно от това, което обичайно се твърди.

Когато човекът слуша, с трептенията на въздуха трептят не само неговите вътрешни слухови органи, а всички негови органи. Целият човек трепти заедно с тях, макар и тихо, и ухото не е затова слухов орган, защото трепти, а защото чрез своята вътрешна организация довежда до съзнанието това, което се намира в останалия организъм. Много голяма, но фина разлика е дали казваме, че човекът слуша чрез ухото, или че човекът осъзнава чутото чрез ухото. Защото човекът е изграден от тона, макар и не от чутите тонове, така че можем да кажем: Инспирацията обхваща човешките вътрешни органи. Организацията на човешките вътрешни органи, на въздухообразния човек, трябва да се опознае чрез инспирация. Не е за чудене, че още в дълбокото Средновековие е изгубено истинското разбиране за човешките органи, защото е изгубена инспирацията, защото инспирацията е единственият път, чрез който можем да разберем вътрешните органи,

иначе можем да извлечем това само от трупа, но не можем да го разберем.

Виждате, че целият човешки организъм всъщност живее в намиращото се зад физическия свят. Когато говорим по начина, както го правя в книгата си «Как се постигат познания за висшите светове»¹⁵, хората винаги имат представата, че тук е физическият свят, а отзад е духовният свят на различни степени. В най-близкия духовен свят се стига до имагинация, в следващия духовен свят чрез инспирация и по-нататък чрез интуиция. Но хората нямат представа, че от всичко, което се намира в човека, само костната система е изградена от елементарните духове, докато мускулната система е изградена от духовните същества на една по-висша йерархия. Сега това трябва да се узнае. Когато човек иска да разбере мускулната система, трябва да стигне до тези същества чрез имагинацията. А чрез инспирацията трябва да се издигне до по-висшите духовни същества, ако иска да разбере вътрешните органи. С това, че изграждате един скелет, изглеждате само така, както ако бихте били нагодени само към формите. Но един скелет с неговото вътрешно образуване трябва да се изследва само по инспиративен път.

Това, което искам да кажа, трябва да го приемете така: днешният природоизследовател изследва едно растение като анализира това, което му се представя, което иска да научи като субстанции, изследва го според обичайните днешни методи. Но това изобщо не е растението. Растението е изградено така, както казах вчера. То е изградено от Космоса и само корените са изградени от земните сили. Цялата форма на растението е духовна действителност, надсетивна действителност. Само че надсетивното е изпълнено с материя. И който изследва само тази материя при растението, е подобен на човек, който има един шрифт пред себе си, още мокър от мастилото, покрива го с пясък и тогава вярва, че пясъкът е същественото при шрифта. Така се прави днес, когато се изследва растението, както прави човек

¹⁵ Събр. съч.10.

с мокрия шрифт, като го поръсва с пясък. Пясъкът е навсякъде там, той го изстъргва и казва: «Аз изследвам пясъка, прочитам написаното от самия пясък.» Подобно се обяснява едно растение, докато в действителност то е духовно същество, което е само изпълнено в своето пространство с физическа субстанция. И така е, че и човешката органична система е само изпълнена с физически субстанции. В действителност физическа е само костната система, етерна е мускулната система, а органичната система е астрална.

И ако се издигнем до истинската интуиция, ще стигнем до топлинния човек, до организацията, която вътрешно е диференцирано пространство от топлина. Казах, че човекът наистина се изживява в топлината, а не стои срещу топлината както при въглерода и азота. Топлината го изпълва и когато изживява топлината, той е вътре в нея. Тя е точно това, което се изживява най-интензивно. Затова днешният човек не може да отрече, че изживява топлината, докато той си няма понятие, че изживява въздуха, водата и земята. Той си няма понятие, понеже е произлязъл от тях. Но изживяването на топлината е непосредственото прилагане на интуицията върху човешкия организъм, само че сега трябва да се изживее не само в грубото, както е необходимо за ежедневието, а в диференцирането на топлината, която е много фино диференцирана във формите на самите органи. Когато човек може да съзерцава този проникващ цялото тяло топлинен организъм чрез интуицията, чрез този вид познание той стига до разбирането, но не на вътрешните органи, а на дейността на вътрешните органи. Трябва да се разбере цялата дейност на вътрешните органи чрез разбирането на организацията в топлинния етер. Всичко останало е напълно неподходящо да доведе до разбирането на дейността на органите. Съзерцанието, интуитивното съзерцание на дейността на топлинния етер, следователно на топлинния човек, е това, което може да се опознае чрез интуицията. С други думи, не е достатъчно само да знаем, че тук е физическият свят, а трябва да постигнем имагинация, инспирация и интуиция, за да дойдем

до други светове. Другите светове съществуват тук.

Етерният свят е тук чрез това, че човекът има мускулна система, астралният свят е тук чрез това, че човекът има органи, и деваханът, духовният свят е тук поради това, че човекът е топлинен човек. Духовното непрекъснато се намира между нас. То е тук. Човекът е наистина дух, само че изпълнен с физическа субстанция. Поради това се поддаваме на илюзията, че човекът е физическо същество. Човекът е дори дух в самия себе си, който чрез своята топлинна организацията се простира в най-висшия свят, който може още да се достигне. Затова е така смешно, когато спиритистите по осем до десет души седят до една маса и призовават духове, които са много, много по-нисши от тези осем-десет човека, които седят около масата, само че те не знаят, че са духове. Това е, което дълбоко, дълбоко трябва да проникне в душевността на човека, скъпи приятели, тогава той може да се издигне.

Дъска б

мисли	костна система	твърд, земен човек
имагинация	мускулна система	течен, воден човек
инспирация	вътрешни органи	въздухообразен човек
интуиция	дейност на вътрешните органи	топлинен човек

Схване ли се чрез интуицията тази прекрасна дейност в цялата човешка организация от орган на орган, какво протича в топлинния етер, се стига всъщност до два вида топлина. Топлинният етер е много особен елемент. Ако имате някакъв друг процес, който предизвиква промяна в топлинния етер, винаги се поражда реакция. Топлинните потоци винаги протичат един срещу друг – акция и реакция. Топлинният етер е диференциран. Винаги е налице една по-груба етерна субстанция, която стои срещу една по-фина етерна субстанция. Но само така е възможно да протичат явления, които можем да си изясним чрез едно по-грубо явление. Представете си, че се намирате в приятно затоплена стая. Вие я затопляте още повече, така че

не можете повече да понасяте. Това не е само физическо състояние, това вече е душевно състояние. По-фината топлина я изживява особено душата. Ние изживяваме топлината винаги двустранно – изживяната душевно топлина и топлината, в която се намираме, която е извън душата ни – топлината, намираща се в нашия топлинен организъм и топлината, която е навън. Можем да кажем, че има една физическа и една душевна топлина.

Стигнем ли до вътрешните органи, до въздухообразния човек, който се опознава чрез инспирация, там въздухообразният елемент е първоначално в неговия главен образ. Но във формирането на въздуха действа светлината – не както фина-та топлина действа в самата топлина, – така че можете да си кажете, че за интуицията се изяснява топлината в топлината, топлината остава още топлина, като се диференцира в своя собствен елемент.

Но не е така при въздуха. Истинският въздух не е фантазираният от физиците въздух, който обвива нашата Земя като друга кожа, такъв не съществува. Истинският въздух е немислим без някакво светлинно състояние – мракът е също светлинно състояние. Така че въздух и светлина са принадлежащо едно към друго диференциране, следователно във всеки въздушен организъм светлината действа също организиращо. Сега навлизате още по-дълбоко в душевността. Няма само външна светлина, а и метаморфозирана вътрешна светлина, която прониква в целия човек, която живее в него. Светлината живее в човека заедно с въздуха.

Също така с водата, с течния елемент във вас живее и химизмът. Там живеят химическите сили. Водата, мислена като физическа вода, тоест водата на физиците, е фантазия. В момента, където водата се появява някъде организиращо, тя не се появява без химизма. Да си представим течното в човека без химизма, означава същото, както ако си представим човешки организъм без глава. Можем дори да илюстрираме, да елиминираме всичко душевно, но тогава там няма никаква реалност. Отрежете главата от вашето тяло и то няма да живее повече, то

не е вече никакъв организъм. Така и течното в човека, не това, което физикът фантазира като вода, а както човешкият организъм изцяло образува едно цяло с главата, така е с течността и химизма, течното е винаги свързано с химизма.

А твърдото или земното в човешкия организъм се намира изобщо само в Status nascendi, както и водата се намира така в човека; то веднага се преобразува.

Земното се намира в човека само като същевременно е свързано с живота.

<i>Дъска 7</i>	земя	живот
	вода	химизъм
	въздух	светлина
	топлина	в топлина
	физическо тяло	етерно тяло

И сега, като поставите една вертикална черта, тук имате физическото тяло и тук – принадлежащото към него етерно тяло. Но те са едно цяло, едно нещо, погледнато от две страни. Имате етерните състояния: топлина, светлина, химизъм, живот и физическите състояния: топлина, въздух, вода, земя. Само когато абстрактно описвахме етерните състояния, поглеждахме първоначално към топлинния етер, когато изхождахме от течното, твърдото и т.н., като нисшия етер, тогава най-висшият етер ще бъде жизненият етер. Когато обаче описваме човека, трябва да имаме предвид, че интуицията опознава топлинния човек, вътрешната дейност на органите. Докато слизаме във физическия организъм към по-губото, от топлината към земното, в етерното тяло се изкачваме от топлината към живота. Какво означава това? Представете си какво означава, че човекът преобръща всъщност свойствата на човека. Той прилага топлинния етер само върху топлинния организъм, светлинния етер върху въздушния организъм, химическия етер върху течния организъм, жизнения етер върху твърдата организация. Ако наистина схванете това, тогава няма да мислите, както

обикновено се мисли. Ако искате да останете да мислите така, както е обичайно, можете всъщност да схванете само костния човек, земния човек. Необходимо е от обикновеното мислене да преминете към такова схващане на света, което наистина да ви обхване вътрешно, както вече споменах.

А с това, скъпи приятели, е свързано, че в края на крайщата лекарското знание има известна своеобразност. Нали, в древните мистерии, където изобщо е имало определени възгледи относно лекуването на човека, лекарското познание е било превъзходна част от мистерииното знание.

Лекарите изобщо са били обучавани в мистериините школи и са били не само лекари, а същевременно мъдреци, които са изпълнявали религиозните култове. Тогава е било в известен смисъл саморазбиращо се, че лекарят е скривал своето знание и изобщо мистерииното знание е било тайно. Защото, ако човек иска да узнае нещо, трябва да облече това знание в мисли, иначе ще плува в неопределеното. Също и имагинативното, образното знание в имагинацията, което е духовно като интуитивно съзряно знание, е трябвало да се облече в мисли. Но мислите, както и мислите на днешната антропософия са такива, че хората казват, че човек се изразява в лош стил. На тогавашните хора е било ясно, че медицинското знание трябва да се преведе в мисли. Чрез това, че медицинското знание се преобразува в мисли, му се отнема, ако е терапевтично знание, нещо от неговото въздействие. С това докосвам област, която е във връзка с много дълбоки неща. Не може да се отрече, че знанието за лекарствата в известен смисъл отнема тяхната сила и че от страна на сериозния лекар е необходимо относно терапевтичните средства, които той прилага при своите пациенти, да се откаже за самия него повече или по-малко от тяхното въздействие и за себе си да наблюдава други видове лечение. Моля премислете какво означава това изречение, и ще разберете, че в много по-дълбок смисъл, отколкото досега говорихме, лекарят трябва да развие лична нагласа за прилагането на лечението. За нещата, които прилага при своите пациенти, той трябва да се откаже от лечеб-

ните сили за самия себе си. Когато въздействието на лекарствата само грубо се приписва на химическите сили, когато се вярва, че лекарствата действат като парата в локомотива, тогава човек не подлежи на такива духовни закони.

Но когато виждаме как човекът се простира в духовността, няма и за момент да се съмняваме, че духовни закони лежат в основата на това, което специално за човека се намира в основата на различните лекарства. Медицината, ако се схване в същинската ѝ своеобразност, е в най-висша степен прекрасното средство за възпитание в самоотверженост. Оттам е в известен смисъл едно грубо, колосално грубо недоразумение, когато днес винаги се изисква цялата терапия да се преподава също като механиката или нещо подобно. При механиката най-после е също така, че можем да я приложим върху хора, но това важи тогава за цялото човечество. При лекаря всичко е индивидуално и когато е налице истинско проникновено знание за някое лекарство, за лекаря е до висша степен необходимо да се откаже при себе си от лечението чрез това средство. Това е великото възпитание за самоотверженост. Ще посоча още неща как лекарят въпреки това може да си помогне. Но това, което лежи в основата на такива факти, трябва да засегне сърцата ви. Ако вземете насериозно такива неща, като току-що казаното, ще видите, че в медицината се налага просто чрез мирови закони да се въведе не егоизмът, а алтруизмът. Той лежи още в стила, в дуктуса. Алтруизмът, самоотвержеността е основният елемент на медицината. Медицинският морал не е само нещо изнамерено, а следва от най-дълбоките, свойствените на небето закони, от законите, които е създал Космосът, за да формира лекарствата от своята закономерност.

Колкото едно такова съобщение е по-сериозно, толкова повече то ще допринесе за схващането на истинския основен нерв изобщо на лекарствата.

СЕДМА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 8 януари 1924 г.

Скъпи приятели!

В началото на днешната лекция ще отговорим на въпросите, които не се отнасят до общия въпрос, за който вече говорих и който още ще бъде обсъждан. И след това ще преминем към обсъждането на едно продължение на вчерашното и утре ще приключим езотерично.

Повечето въпроси се вмести в това, което изобщо искаме да споделя с вас. Само отделни въпроси изискват специални отговори и на тях ще бъде отговорено повече или по-малко без особена система.

Въпрос: Има ли определени упражнения, чрез които човек да засили в себе си така наречените лечебно-магнетични сили и какви са те?

Отговор: Това естествено изисква да кажем няколко общи думи за лечебно-магнетичните сили. Те са сили, които противчат главно между етерното тяло на един човек и етерното тяло на друг човек. Трябва да си представите, че въздействието на така наречения лечебен магнетизъм почива върху следното. Да предположим, че някой е силна личност, това означава, че той има възможността силно да развие волята си и при известни обстоятелства може да получи указания. Да речем например, че когато той страда от това или онова, аз мога да му кажа: «Всяка сутрин в 11 часа трябва да мислиш за Слънцето и да си представиш, че Слънцето стопля първо главата ти, след това топлината на главата ти преминава върху предмишниците ти, подлакътниците и дланите така, че по този начин се усилюва твоята действителна сила и след като си укрепил същинската си сила, опитай да почувстваш това, което усещаш от твоето заболяване, да си го представиш съвсем ясно, за да можеш да го премахнеш чрез силата на волята си.» Възможно е – казвам

възможно е, не е задължително, защото в тези неща винаги има нещо проблематично, – ако заболяването не е свързано с особено увреждане на органа, като естествено увреждането на органа може да обхване всички четири елемента на елементарното (физическото) тяло, твърдото, водното, газообразното и топлината, тази описана от мен процедура наистина да помогне. Тогава ще се случи следното. Поради това, че аз съм дал указанията, въпросният човек ще получи един импулс за астралното си тяло. Моите указания, които той изпълнява, представянето на Слънцето, на топлината в главата му и т.н., тези указания, които той е изпълнил, които са засилили малко волята му, която е било възможно да се усили, са въздействали върху астралното му тяло, то е въздействало върху етерното му тяло и етерното тяло от своя страна е въздействало оздравяващо върху физическото му тяло и това е успяло да неутрализира увреждането, което не е дълбоко органично. Не бива да се казва, че такива излекувания могат да се появят само при това, което в днешната медицина се смята за функционални нередности, а не при органични увреждания, където има действителна повреда на органа. Тази разлика е съвсем неточна. Не може изобщо да се каже къде свършват функционалните нередности и къде започват органичните. Функционалните увреждания винаги са и малки органични увреждания, само че те не могат да се констатират с днешните груби средства на физиологията и патологията. Виждате, че в такъв случай не се прилагат лечебно-магнетични сили, а се апелира към самоизлекуването на пациента. Това при всички обстоятелства, ако може да се приложи, е най-доброто. По този начин се усилва волята на пациента, прави се стабилна, когато се излекува.

Може да се направи и следното. Човек може от собственото астрално тяло, без въпросният да направи усилие, така да повлияе на собственото си етерно тяло, че то да въздейства върху етерното тяло на пациента така, както преди е въздействало астралното тяло. В това се състои лечебният магнетизъм. Лекуващият магнетизатор прави това несъзнателно, той повлия-

ява собственото етерно тяло от страна на астралното си тяло. Силите, които развива, той може инстинктивно да ги насочи да засилят силите на пациента, като пренесе тези сили върху него. Но човек трябва да е наясно, че ако става въпрос за лекуване, магнетизаторът трябва да приложи нещо, което някакси може да доведе до излекуване. Когато се има работа с пациент, който просто е слаб и не може да се очаква от него нищо по отношение на волята му, може веднъж да се приложат лечебно-магнетични сили. Но бих искал изрично да подчертая, че лечебно-магнетичните сили са доста проблематични, и те не могат еднакво да се прилагат в различните случаи. Тази инстинктивна способност, когато човек привежда в дейност своето астрално тяло и така повлиява чрез това етерното тяло, за да намери преход към етерното тяло на пациента, тази инстинктивна способност е индивидуална. Има личности, при които тя е много силна, има други, при които е слаба, и такива, които изобщо я нямат. Така че наистина има лечебни магнетизатори, благодарение на техните заложби. Но важното е, че такава способност по правило е временна. Такива надарени лечители имат този магнетизъм, както това се нарича. Когато започнат да го прилагат, той действа много добре, но след известно време отслабва и често именно между тях, поради това, че способността отслабва, но те се представят, като че ли още я притежават, се срещат шарлатани. Това е съмнителното винаги, когато лечебното магнетизиране се превърне в професия. Този начин на лечение всъщност не може да бъде професия. Това е, което може да се каже по въпроса. Процесът на лечебното магнетизиране въздейства безусловно – ако човек изобщо е способен на това – само когато се прави с истински правдиво и навлизащо до собствения организъм честно съчувствие към пациентите. Ако вие лекувате с лечебен магнетизъм с истинска любов към пациента, тогава не можете да го упражнявате като професия. Ако е налице истинска любов, във всеки случай, ако не се появи увреждане от друга страна, това ще доведе до нещо добро. Но може да се прави само от време на време, когато кармата тласка да се срещне човек, на

когото може да се помогне по изпълнен с любов начин. Тогава външният знак може да бъде полагане на ръка или погалване, и това, което въздейства, е, че астралното тяло предава своята сила на етерното тяло, което въздейства върху етерното тяло на другия човек.

Трябва да се каже какво се случва в такъв случай и от една друга страна. Лекуването винаги изхожда от астралното тяло, или от собственото астрално тяло или от астралното тяло на магнетизатора. Обратният процес лежи в медикаментозната терапия. При медикаментозната терапия не правите нищо друго освен да внесете субстанции във физическото тяло, които отчасти съответстват на силите, отчасти на ритъма на физическото тяло и действат, като повлияват етерното тяло на пациента. Оздравяването винаги изхожда от етерното тяло. Че веднъж повлиявате етерното тяло от страна на астралното тяло, това е психическото лекуване, към което се причислява и лечебният магнетизъм, който обаче има нещо проблематично или само, бих казал, нещо хуманитарно, социално, нещо включващо отношенията от човек към човек. Или вие имате рационалната терапия, която трябва да тръгне от медикаментозната намеса, която навлиза в етерното тяло първо от физическото тяло. Но оздравяването трябва да стане от етерното тяло. Пълна фантазия е, че болното физическо тяло може да предизвика някакво излекуване. Физическото тяло съдържа причините за болестта, причината за излекуването винаги трябва да произлезе от етерното тяло.

Въпрос: Какво отношение съществува между сърцето и женската матка с нейното положение и душевните изживявания болка и радост?

Отговор: Тук има непосредствено принадлежащи си изживявания. Първо, сърцето и матката, макар да нямат непосредствен физически контакт, са два принадлежащи един на друг органа, каквито са Слънцето и Луната, принадлежащи си така, че светят със същата светлина. Първо Слънцето осветя-

ва директно някой предмет, а втория път – индиректно, като светлината първо стига до Луната и оттам осветява предмета. Сърцето има непосредствени, директни импулси за човешкия организъм. То е възприемателният орган за кръвообращението, което протича в нормалния човешки организъм. Женската матка е конституирана като възприемателен орган за циркулацията, предизвикана след оплождането. Подобно на Луната, която рефлектира слънчевата светлина, матката рефлектира възприятието на сърцето в кръвообращението.



Дъска 8

Тя го излъчва обратно. Сърцето и матката си принадлежат както Слънцето и Луната, доколкото техните възприятия се отнасят като директно и рефлектирано въздействие. Когато един човек вече съществува, той се нуждае от сърдечната сила, когато той се поражда, се нуждае от рефлектираната сърдечна сила, която идва от матката.

Сърцето и женската матка, заедно с някои други органи – белите дробове водят това повече към етерно-физическото тяло – физически са това, което, погледнато от страна на духовното, е душевността на човека. Нека да кажа това по следния начин. Представете си, че развивате имагинативното познание. Когато развиете имагинативното познание и погледнете даден човек, насочвайки поглед към сърцето и матката, наистина имате картината на Слънцето и Луната. Това действително е съответната духовност, която човек изживява в душата си, така че наистина си съответстват едни на други нещата, които протичат в сърцето и матката и които протичат в полусъзнателността на

душевното изживяване, понеже душевността иначе е повлияна от мислите. Така е забулен един фин процес – вътрешната взаимовръзка между сърцето и матката. Но който поне малко може да наблюдава, може да види колко невероятно много зависи от това как сърдечната дейност се развива несъзнателно или полусъзнателно под въздействието на физическото обкръжение. Който изживява живота си така, че непрекъснато изживява шок, евентуално чрез професията си, той има вече в подсъзнанието си съвсем точен душевен образ, копие на сърдечната дейност, която се поражда там и която рефлектира в матката. Можем да видим как става това, как то преминава в конституцията на ембриона.

Тук има един въпрос, който е труден за отговаряне, понеже трябва да бъде отговорен като повърхностно се сподели нещо, или да се разгледа основно.

Въпрос: Как въздейства носенето на перли или скъпоценни камъни върху отделните органи?

Отговор: То въздейства, но така, че начинът на въздействие всъщност може да се прецени, когато човек вижда в духовните светове и той може да се прецени само индивидуално. Може например добре да се каже: сапфирът действа върху определен темперамент, върху холеричния темперамент, но всъщност винаги само в индивидуалния случай. Има въздействия, но ако на въпроса бъде подробно отговорено, трябва да се навлезе в по-дълбоки неща, отколкото днес е възможно.

На въпроса

как в при отделните болести може да се получи прозрение за кармата,

мога да го отговоря само от това, което казах в тази лекция. Някои неща ще се разберат от казаното, но ще се прибави и още нещо от това, което още имам да казвам.

Има още някои въпроси и между тях са и общите въпроси,

на които се отговаря с езотеричните сведения, които дадох.

А тук:

Въпрос: Съществуват ли важщи паралелни отношения между степента и времетраенето на процесите на разлагане след смъртта и съдбата в духовния свят на съответните индивидуалности?

Отговор: Отношения, които биха имали някакво значение, засягащо нас, хората, всъщност не съществуват. Но е така, че процесът на разлагане («*verwesen*») не е само физическият процес, както се смята обикновено в химията. С него е свързано нещо дълбоко духовно. В древното инстинктивно познание това е било усещано. Казва се, че това, което е най-вътрешната сърцевина на нещата, е същността «*Wesen*», а представката «*ver*» винаги означава, че човек се движи към нещо. Ако например кажете трепвам («*zucken*»), това е едно движение, когато кажете «*verzücken*», това е едно движение към «*zucken*». Когато кажете «*verwesen*», това е движение, насочено към същността, навлизане, просветване в същността. Човекът не е затворено същество, има духовни същества, които творят в човека. Ние имаме определени същества във физическото, етерното и астралното тяло, а само в азовата организация сме свободни. Тези същества, които са свързани с физическото, етерното и астралното тяло, са свързани с това, което след смъртта става с физическото тяло. С това тясно е свързан въпросът за разлагането или кремацията. Но всички тези неща са вътрешно свързани с човешката карма. Може само да се каже, че за човека като такъв, за индивидуалния човек въпросът няма непременно голямо значение.

Дъска 8

Въпрос: Дали аутопсията има влияние върху съдбата на починалия от определен момент след смъртта?

Отговор: Тя няма никакво въздействие върху съдбата на починалия.

На повечето въпроси е отговорено в общите лекции. Да, тук има още един въпрос, който има известна важност.

Въпрос: Дали лечебните способности на лекаря са от чисто лична природа или са обусловени от взаимните отношения между общности от лекари, не между лекар и пациент? Би ли било възможно от такива общности да протичат сили към лекаря, които може би той ги няма в себе си, както това става в общности от свещеници?

Отговор: При всяка човешка общност е така. От общността протичат сили към човека, само че общността трябва да е истинска общност. Човек трябва да я чувства, усеща и изживява. И това, което ви описах и утре ще опиша още по-добре, е, че между вас, тук заедно с нас може да се образува една общност, макар и първоначално само една кореспондираща общност. Да, трябва така да се обедините, че когато сте сами, да чувствате, че чрез такава общност протичат към вас сили не само по интелектуален, но и по духовен път.

Един тесен кръг поставя следния въпрос:

Имат ли някаква стойност ирисовата диагноза, графологията и хиромантията за школуването на погледа на лекаря?

Отговор: В идеалния случай този, който може да наблюдава това, което се намира в обща взаимовръзка, например малкото късче нокът на пръста, може да види извънредно много относно общото състояние на човека. Това наистина е възможно. Също и от един косъм можете да разберете извънредно много, но само трябва да си помислите колко индивидуално различен е например един косъм при различните хора. Помислете колко хората се отличават, по-скоро грубо, по отношение на косите си. Между вас има руси и тъмнокоси. На какво се дължи това? Тези, които са тъмнокоси, го дължат на един железен процес, протичащ в косите, а русите го дължат на един серен процес, който е особено силен при червенкосите. И забележителното е, че тези неща предизвикват извънредно голям интерес. Наистина

познавам хора, при които може да се каже, че означава нещо, че имат блестяща огнено червена коса. Там протича един извънредно силен, действителен серен процес. Докато тъмната коса има повече относително силен железен процес. Помислете, че това произлиза от цялата човешка организация. В единия случай човекът непрекъснато произвежда нещо като интензивен материал за горене, сярна, така че косите му се проникват с него, в другия случай човекът отделя желязо, което всъщност изобщо не гори, а е нещо различно. С това се вижда дълбока разлика между двамата по отношение на цялата им организация. Това, което общо взето е съвсем грубо, е индивидуално за всеки отделен човек по отношение на косите му, така че можете да опознаете целия човек от естеството на косата му. Защо да не е възможно да се опознае човека от естеството на ириса му? Но трябва да имате предвид, че за тези неща е необходимо най-висше познание, не повърхностно познание, което диагностиците имат по отношение на ириса. То е естествено дилетантизъм. Точно при тези неща, които почиват на действителна основа, пътят води едва накрая до истинското познание, както и за астрологията пътят води едва накрая до духовното познание, докато преди края тя е ужасно дилетанска. Същото важи за хиромантията и графологията.

За графологията е необходимо човек да има истинска инспирация. Как даден човек пише, е напълно индивидуално, за това може най-много да се даде някакво указание. Но такива указания са извънредно груби. И там е така, както казах. Необходима е инспирация, за да се получат заключения за човека от графологията. Своеобразното при графологията е, че от начина на писане на даден съвременен човек се разбира неговото състояние преди приблизително седем години. Така че този, който иска да разбере настоящето на човека, трябва да премине по заобиколен път, той трябва да премине през цялото му развитие. Той стига до вътрешните състояния преди седем години и тогава е възможно, ако той може да вижда, да извърви пътя с това, което възприема преди седем години, и тогава ще

получи по-задълбочено познание, отколкото иначе има. Следователно възможно е да се постигне нещо и с това.

Нещо подобно като с косите и ириса е и при това, което може да установи хиромантията, но и там трябва да имате инспирация, а не повърхностните правила, които обикновено се дават. Тук е необходимо съвсем специална заложба, която могат да имат различни хора, за да могат да изследват линиите на ръцете, те са наистина свързани с това, което представлява човешкото развитие. Достатъчно е само веднъж да сравните при собствените ръце как изглеждат линиите на лявата и дясната длан. Общо взето се вижда, че човекът пише с дясната ръка, а не с лявата. Има определена разлика. По отношение на линиите на дланта е така, че ако човекът е инспириран за това, вижда цялата карма на човека на лявата ръка. На дясната ръка вижда личната прилежност, която човекът си е усвоил в този живот. Съдбата му е създала този земен живот и неговата прилежност го води в бъдещето. Всички тези неща не са без основания, но е извънредно опасно да се разпространяват сред хората, понеже там прекрачваме в области, където сериозността и шарлатанството тясно граничат едно с друго. Някои неща ще се изяснят естествено във връзка с разглежданията, които ще направим по-нататък.

Вижте, скъпи приятели, според това, което вчера казах на края на лекцията, при лекарската професия става въпрос още от природата на мировите процеси за наистина дълбоко проникващи морални душевни състояния. Аз ви показах, че истинското познаване на дадено лекарство отнема на знаещия силата на въздействието на това лекарство, че точно в познаването на лекарството лежи нещо, чрез което въпросният сам се изключва от лечението с това средство. Естествено само химическото знание не го изключва, защото то не е знание. Но истинското знание го изключва.

Обмислете следното. Мускулната система на човека се схваща чрез имагинацията, познавателно се схваща, както вчера казах, чрез имагинацията. Човек се научава да познава какво

действа в мускула, като премине към образно имагинативното познание. Но ако иска да знае какво може да действа лекуващо в един мускулноподобен орган, терапевтичното познание трябва и там да е имагинативно. Истинските познания за един вътрешен орган са инспиративни, едва те са истинските познания, не химическите познания. Да предположим, че знаете, че някакво лекарство действа върху човешката мускулна система по определен начин, тогава вие имате това знание по имагинативен път. Да, но имагинативното знание не е като знанието, което днес обикновено си представяме. Днешното знание не навлиза много дълбоко в човека, то се намира само в главата, докато всяко имагинативно знание същевременно обхваща мускулната система на човека. Също и терапевтичното имагинативно знание, скъпи приятели, е такова, че вие го чувствате в своите мускули. Такива неща трябва само да ги приемате сериозно.

За да ви стане напълно разбираемо, искам да кажа нещо парадоксално. Но парадоксалността тук е истината. Моята «Философия на свободата» беше малко разбрана, понеже хората не разбираха как да я четат. Те я четяха така, както се чете всяка друга книга, но моята «Философия на свободата» не е замислена като другите книги. Тя живее първоначално в мислите, но в правилно изживените мисли. Неизживените мисли, абстрактните, логическите мисли, каквито имаме най-вече днес в науката, се изживяват в мозъка. Мисли, каквито съм изложил в моята «Философия на свободата» – сега следва парадоксът, – изживяваме като цялостни хора в костната система. И искам да кажа нещо още по-парадоксално, това естествено е станало, само че не сте му обърнали внимание, понеже не сте го свързали с това, че хората правилно са разбрали моята «Философия на свободата», често в течение на живота, особено когато са били готови, са сънували скелети. Това е свързано морално с мястото на «Философия на свободата» спрямо свободата на света. Свободата наистина се състои в това, човек да придвижва мускулите във външния свят, изхождайки от костите. Незрелият човек следва своите нагони и инстинкти. Свободният

се съобразява с изискванията на света, които първо трябва да заобича. Той трябва да си изработи отношение към този свят. Това се изразява в имагинацията на костната система. Вътрешно костната система е това, което изживява именно изживените мисли. Следователно изживените мисли се изживяват от човека с костната система, с цялото му човешко същество, именно с цялото всъщност твърдо-земно същество. Имаше хора, които искаха да рисуват картини, инспирирани от моите книги, и ми показаха всевъзможни неща. Те искаха да представят мислите на «Философия на свободата» в картинна форма. Когато човек иска да нарисува нейното съдържание, трябва да представи драматични сцени, които да са изпълнени с човешки скелети. Точно както свободата сама е нещо, само че човек трябва да се освободи от всичко инстинктивно, така и това, което човекът изживява като мисли за свободата, е нещо, при което той трябва да се освободи от своята плът и кръв. Той трябва да стане скелет, да стане земен, мислите трябва наистина да станат земни. Това означава човек да изгради сам себе си.

Добавям това, за да видите, че още при обикновените мисли се появява нещо, при което се обхваща целия човек. Премине ли се от мислите към имагинацията, човек изживява своята имагинация в мускулната система. Инспирацията се изживява, като вътрешно се съизживее собствената организация. А където става въпрос за инспирации, не бива да се забравя изречението «*naturalia non sunt turpia.*»¹⁶ Защото при известни обстоятелства най-чудесните инспирации се изживяват с бъбреците или с други «нисши» органи. Така че това, което представлява по-висшето познание, наистина ангажира целия човек и този, който не знае, че имагинирането е работа, съвсем подобна на физическата работа, защото се напрягат мускулите, няма понятие от имагинации и инспирации.

Така че истинското имагиниране е като истинската физическа работа. Оттам има и взаимна връзка между една фи-

¹⁶ «Природното не е вредно», мото на циниците.

зическа работа и имагинирането. Например ще спомена нещо лично, винаги знаех, че за имагинирането невероятно много ми помогна, че като дете съм сякъл дърва, вадил съм картофи, работил съм с лопатата, садил съм и др.п. Не искам да се хваля с тези неща, но ако те някога са правени, се улеснява отново внасянето на усилието в мускулите, за да се подпомогне имагинирането също така, както човек иначе е бил свикнал. С имагинирането по-късно е така, както ако особено в младостта сте напъргали мускулите. Но имайте предвид, че няма полза от движения, които не са работа. Играта всъщност не ползва никого при имагинирането. Не искам да кажа нищо срещу играта, достатъчно е да се запознаете с моите педагогически работи и ще видите, че нямам нищо против играта, но само почиващият мускул води до имагиниране – защото трябва естествено да се имагинира, когато човек се намира в покой, – също както го прави в истинската физическа работа.

Когато тръгнете по пътя на лекаря и опознаете заедно с нас тези особени неща, от това ще видите как знанието за тези терапевтични неща обхваща вашата мускулна система и това ще бъде нещо, което ще има значение във вашата карма. Да предположим например, че опознаете – искам да представя един напълно идеален случай – истинската терапия на едрата шарка, вариолата. Истинската едра шарка предизвиква много силна инспирация, дори интуиция и това, което наистина узнаете по този начин, скъпи приятели, ако в тази област сте истински терапевти, ако е истинско знание, действа по-силно върху вас, отколкото една ваксина. То действа по друг начин много по-силно и в изучаването на терапията на едрата шарка като лекар ще последва в самите вас един вид предварително, профилактично лечение, и чрез това ще станете способен, ако разберете взаимовръзките, ще лекувате болните от шарка без страх и с истинска любов.

Но от друга страна, тези неща имат и обратната си страна. Защото това, което човек постигне като знание за лекарството, ако е истинско имагинативно или инспиративно знание – не е

нужно дори да е собствена имагинация, а само някоя, която има някой друг, а това го може всеки, както винаги съм повтарял, – то е дори истинско лекарство, има лечебни сили в себе си. Да има човек идеята на едно лекарство, това действа, но действа само толкова дълго, колкото дълго не изпитвате страх. Страхът е именно противоположният полюс на любовта. Влезете ли със страх в една болнична стая, няма да действа цялата терапия, която сте започнали. Влезете ли с любов, можете ли да се абстрахирате от себе си, можете ли да насочите цялата си душа към тези, които лекувате, можете ли с любов да живеете във вашето имагинативно инспирирано познание, тогава ще се включите в този лечебен процес не като страхлива, а като любвеобилна знаеща личност. Така че медицината се внася в моралното не само отвън, но и отвътре.

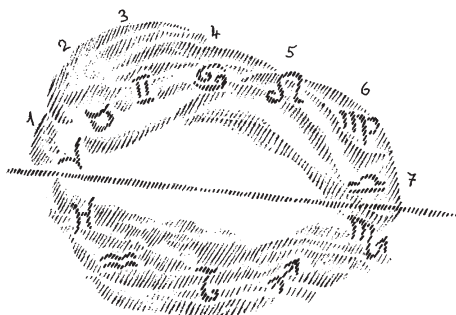
И точно в областта на медицината, както и във всички области, където се касае за духовното познание, трябва да се развива смелост. Знаете, че смелостта е нещо, което навсякъде ни заобикаля. Въздухът е илюзия, смелост е това, което ни заобикаля навсякъде. Искаме ли да живеем в света, в който дишаме, се нуждаем от смелост. Когато сме страхливи по някакъв начин, не живеем със света, ние се изключваме, дишаме само привидно. Това, от което се нуждаете във всички случаи, е смелост, смелост за лекуване. Действително е така, че когато по отношение на някоя болест имате смелост да лекувате, това е вече правилното ориентиране, което в деветдесет процента от случаите води до правилното. Тези морални качества са най-тясно свързани именно с процеса на лекуването. Затова би трябвало да е така, че с първия курс за изучаващите медицина трябва да се постави една основа, както обясних в първите три лекции, а именно чрез повече или по-малко познание за природата, човека и Космоса. След това трябва да има втори курс със езотерическо задълбочаване във въздействието на медицинските сили, да се разгледа медицината по начин, по какъвто го направих в четвъртата лекция и както ще говоря утре. Накрая трябва да има един последен курс, който да разгледа терапи-

ята във връзка с развитието на правилните лекарски морални способности. Защото едното трябва да е опора на другото. И ако има такава морална квалификация в последния медицински курс, тогава за лекаря болестите ще станат противоположността на това, което те са за пациентите. Те ще станат нещо, което той обича, но не за да го запази и се грижи за него, за да остане болният възможно по-дълго болен, а което лекарят обича, понеже болестта получава своя смисъл, едва когато бива излекувана. Какво означава това?

Вижте, скъпи приятели, да бъде човек здрав, означава да носи в себе си духовните качества, така наречените нормални духовно-душевни качества. Да бъде човек болен, да има някаква болест, означава действително да бъде повлиян от някакво духовно качество. Естествено знам, че ако някой от умните хора на настоящето чуе това, което казвам сега, ще рече: «Аха, сега идва древното учение за обсебването.» Само че е въпрос дали древното учение за обсебването е по-лошо от новото, дали човек е обсебен от духове или от бактерии. Това е нещо, което трябва да се изследва по отношение на неговия смисъл. Модерните медици признават в тяхната медицинска наука едно обсебване, но в тяхното разбиране е по-правилно да признават едно материалистическо обсебване. Но когато човек има някаква болест, той има в себе си нещо духовно, което не се намира в него в обикновеното протичане на живота му. Но то е от духовно естество.

Трябва отново да кажа един парадокс. Представете си, че искате да опознаете връзката между това – споменавам напълно реалени факти, – което се намира в Зодиака: Овен, Телец, Близнаци, Рак, Лъв, Дева, Везни, Скорпион, Стрелец, Козирог, Водолей, Риби.

Има колосална разлика между горните седем съзвездия и долните пет. Издигнете ли се до имагинацията, за тези седем зодии тук в Космоса, ще имате като имагинативен образ една изглеждаща мъжка същност, а за останалите пет зодии – женска същност.



Така че при имагинативното съзерцание една мъжко-женска същност действително се разпростира в Зодиака в затворена змиеобразна форма. Да, тази имагинация не може да получи никой човек, без да изживее следното. Спомнете си, че едрата шарка, вариолата, се проявява със симптоми във физическото тяло. Но представете си, че можете следното. Представете си един болен от едра шарка човек. В своето астрално тяло и азовата си организация той има силата да изтегли вариолата и да я изживее само в астралното си тяло и в аза, така че в този момент физическото и етерното му тяло ще оздравеят. Представете си хипотетично, че е така. Това, което представям, не може да се случи, но ако поискате да имате тази имагинация, трябва да изживеете това, което хипотетично изложих при вариолата, без вашето физическо и етерно тяло да са болни. Вие трябва да изживеете в астралното тяло и в азовата организация вариолата, без тя да засегне физическото и етерното тяло. Това означава, че трябва духовно да изживеете едно съотношение, една корелация на физическата болест. Вариолата, скъпи приятели, е физическият образ на състоянието, в което са азовата организация и астралното тяло, когато имат такава имагинация. Сега ще разберете, че при заболяването едра шарка в самия човек просто навлиза това влияние, от което при духовното познание се получава небесната имагинация.

Тук обаче виждате колко е сродна болестта с духовния живот, болестта е тясно свързана не с физическото тяло, а с духовния живот. Болестта е физическата имагинация на

духовния живот. И понеже физическата имагинация е неправилна тук, понеже тя не бива да подражава на някои духовни процеси, затова това, което при известни обстоятелства е нещо най-висше в духовния свят, при определени условия е болест във физическата организация.

Болестта трябва да се разбира така, че човек да си каже: «Ако чрез нещата, които утре ще обясним, някои духовни същества не биха били свалени долу, където са чужди, където не принадлежат към този свят, те не биха съществували и в духовния свят.» С това обаче се вижда колко истинското духовно познание е тясно преплетено с болестта. Когато опознаваме духовността, всъщност опознаваме болестите. Не е възможно да бъде другояче. Когато някога човек има такава небесна имагинация, тогава ще знае какво представлява вариолата, понеже тя е само физическата проекция на това, което се изживява духовно. Така стоят нещата с цялото знание за болестите. На човек му се иска да каже: «Когато небето – или естествено и адът – обхващат прекалено силно човека, той се разболява. Ако те обхванат само душата и духа му, той става мъдър, умен или разбиращ.»

Това са неща, които вие, скъпи приятели, трябва първо да смелите душевно. След това ще видите каква задача има антропософията по отношение на медицината, защото точно антропософията показва как болестите са демонични отражения на правилните божествени праобрази.

Но фактът, че наистина в антропософията трябва да се потърси това, което днес е необходимо за реформиране на медицинското обучение, може винаги да ви води все по-дълбоко в познанието.

ОСМА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 9 януари 1924 г.

Скъпи приятели!

Сега е възможно тук само афористично да загатнем някои неща, които в течение на времето трябва по-подробно да стигнат до вас, ако това, което тук се случи с вас, намери съответното продължение във връзката ви с медицинското движение на Гьотеанума.

Преди всичко трябва да се подчертае, че от само себе си се разбира, че не може да се лекува против кармата. Лекарят трябва да е с нагласата, че не може да се лекува против кармата. Още при началното желание да се лекува, нагласата на лекаря трябва да се насочи в две посоки. Едната е непобедимата кармична воля. Тази кармична воля е нужна на лекаря преди всичко за самия него. Защото видяхте, скъпи приятели, че това, което той прилага при своите пациенти, в известен смисъл изгубва въздействието си за самия него. Разбира се, то може да се преобразува във въздействие за него. Но първоначално важи да знаете това, което казах по този въпрос. Естествено и лекарят остава подчинен на кармата по отношение на неговото боледуване. Но точно когато съществува тази нагласа, за която говорих, когато терапевтичното знание навлезе толкова дълбоко в човешката душа, както казах, тогава може да се каже, че кармичното съзнание все повече преминава в чистото откровение на кармата. Кармата има своите две страни. Вие трябва първоначално така да разглеждате кармата, че това, което важи за вашата съдба, да го отнасяте към най-близкото, което първо се е случило в поредицата земни животи. Тук кармата е израз на това, което е предизвикно в предишния земен живот. Директно важи, че трябва да мислите за кармата и в петия, шестия следващ живот, в земния живот, който ще последва сегашния земен живот, който е пети, шести. Тогава това, което се случва сега, ще бъде едно събитие, от което ще имате резултата накрая.

Когато проследите тази мисъл докрай, ще ви стане ясно, че кармата е и нещо бъдещо, че това, което се случва сега, прибавя едно или друго към кармата. Може да се каже, че в известен смисъл кармата донякъде се променя чрез нашите дела. Този, който разбира кармата, никога не може да бъде фаталист.

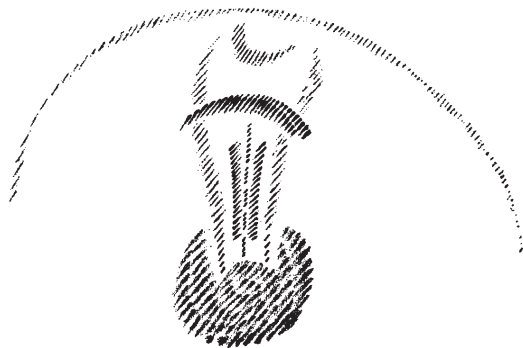
Едната посока е насочването на вниманието към кармата. Тя дава стабилност и сигурност в живота, дава една стабилна гледна точка. Другата посока е, че непременно трябва да е налице волята да се лекува. Тази воля никога не бива да бъде накарнена. Тя трябва да действа винаги безусловно терапевтично дотолкова, че да може да се каже: «Прави се всичко, дори когато човек мисли, че болният е неизлечим.» Трябва да потискате тази мисъл, трябва да правите всичко за неговото излекуване. Това е само афористично споменато.

Най-важното днес е да разгледаме до известна степен езотерично това, което води до събуждането на душевните сили за медицинското обучение. И тук трябва да помислите, че и съдържанието на езотеричното действително трябва да приеме за лекаря особено трактуване, една особена форма. Лекарят няма да продължи да разглежда нещата така, както те се разглеждат в обикновения живот. А това днес се прави в обикновената наука. Науката не апелира към особените душевни сили, които човекът няма в обикновения живот, а напротив, тя се пази да не се обърне случайно към такива душевни сили. Но с обичайните възгледи не се стига дотам, някоя субстанция или някой процес в света да разкрият лечебните си сили. Нещата разкриват лечебните си сили, когато човек се обърне към тях с определени събудени душевни сили. Ще се дължи само на вас крачка по крачка да събудите тези душевни сили, за да могат нещата да ви кажат по своя собствен начин как чрез вас, чрез вашето лекарско въздействие можете да помогнете на хората. Но тук става въпрос това, което казах през тези дни за нагласата на лекаря, още повече, много повече да бъде задълбочено в душата ви.

Най напред искам да представя едно просто разглеждане

така, както всъщност би трябвало да се прави в медицинското обучение.

Тук това ще изглежда афористично, но ако човек има време, то няма да изглежда афористично, а ще се развие естествено пред душата на изучаващия медицината.



Дъска 9

Погледнете това, което ви се разкрива в черепния покрив според формата. Този черепен покрив можем да го начертаем схематично. Погледнете това, което се разкрива в черепния покрив и го поставете като противоположност до това, което ви се разкрива, когато разглеждате една тръбна кост, например бедрената кост – искам схематично да го покажа. Тези неща не са сами тук, а черепният покрив има най-разнообразни физически сили, които го обгръщат. Също и тръбната кост има най-разнообразни сили, които я обгръщат, но когато разглеждате тази черепна кост, тя никога няма да ви разкрие своята същност, освен ако я разглеждате във връзка с целия Космос. Вижте, тук е тръбната кост, нейните сили преминават през цялата ѝ дължина и всъщност тогава, когато човекът стигне до присъщото му земно положение, те сочат центъра на Земята. Но това не е същественото ѝ. Същественото е, че тези сочещи към центъра на Земята сили, я свързват с Луната. Така че това, което е разположено като тръбната кост на бедрото или на предмишницата, както и съответният мускул със своето разположение, е включено всъщност, вчленено е в силите, които свързват Земята с

Луната. Можете да си го представите така. Тук имате Земята, от Земята се издигат сили към Луната и в тези сили е включено всичко, което има положението на бедрото, когато човекът стои или върви. А това, което има такова положение като черепния покрив, е вчленено в сатурновото движение. Там вътре витаят ротационните сили на Сатурн.

Дъска 9



Така че можем да кажем, че човекът е образуван от долу нагоре чрез връзката на Земята и Луната, а е затворен чрез това, което лежи в ротационната сила на Сатурн, но двата вида сили са противоположни едни на други.

Когато разглеждате първите сили, тези, които стоят във връзката на Земята с Луната, виждате в тези сили да лежи всичко, което дава пластичната форма на човека, което изгражда човека пластично. Бихме казали, че в тези сили лежи един потаен скулптур, който пластично изгражда човека, докато в другите сили, които протичат така, непрекъснато става разграждане. Там материалното, което изгражда скулптурно човека, постоянно се разпръсва. Когато отрязвате ноктите, с ножицата се намирате сред сатурновите сили. Когато се храните, компонентът – напускащата Земята посока дава този компонент – се насочва в посока към Луната. Всички сили, насочващи се в посока към Луната, изграждат. Всички сили паралелни на сатурновите сили, разпръсват човека и в тази смяна между разпръсване и скулптурно изграждане се намира човешката душа и човешкият

дух. Те се разкриват в това.

Само че това, което е вън и това, което човекът има в себе си, което е свързано с етерното тяло, е свързано с тези периферни сили. Свързано с изграждащите сили се оказва в известно отношение среброто, така че когато забележите в човека, че изграждащите сили са преодоляни, потиснати от разграждащите сили, по правило можете да коригирате това изграждане с някакво лекарство, което идва от среброто. Забележите ли обаче, че изграждащите сили избухват, че те държат човека в неговия образ, така да се каже, пречат на разпръсването, обърнете се към средствата, идващи от Сатурн, средствата, които идват от оловото. Така че ако разберете как е устроен човекът, си изграждате възглед как да процедирате.

Става въпрос да се навлезе в такова разглеждане. Истинският свят, скъпи приятели, светът на духа лежи така, че винаги с право се е казвало, че той лежи от другата страна на един праг, а човекът се намира от тази страна на прага. За да стигне човекът до истинното познание, до истинското прозрение на конституцията на света, е необходимо да прекрачи този праг. Но общо взето за човека е опасно да прекрачи прага без подготовка. Защото, ако човекът внесе в духовния свят отвъд прага своето сетивно възприемане, проникнато с мисли, каквито те са в обикновения живот, поради това, че преценява нещата отвъд прага така, както тук разглежда и преценява, тогава той ще предизвика една илюзия, един истински мираж. И затова на прага стои онова духовно същество, от което можем да научим, че когато прекрачваме прага, се нуждаем от съвсем други понятия, че ако пристъпим в духовния свят с нашите обикновени, почерпени от сетивния свят понятия, ще ни парализира именно една илюзия, един мираж за живота там. Този пазач на прага всъщност ни предупреждава, че трябва първо да си усвоим идеите, от които се нуждаем в духовния свят. Обикновено не вярваме, че понятията, които са подходящи за духовния свят, са извънредно различни от понятията, с които си служим тук, във физическия свят. Във физическия свят например частта е

винаги по-малка от цялото. Това важи като аксиома. Не е така в духовния свят. Там частта винаги е по-голяма от цялото. Това може да се види с примера за човека. Когато предположим една сила, която човекът има, ако той например изгражда своето тяло от минералното и след това взаимовръзката от сили, която има една част от него, тогава това, което изгражда органите, следователно частта на човека е съществено по-голяма по отношение на Космоса, отколкото целият човек. Не бихте могли просто така да си представите изречението, че частта е по-голяма от цялото, понеже сте свикнали със сетивния свят, но по отношение на надсетивния свят е напълно правилно. Оттам трябва да се разбере възможността, че в духовния свят частта може да бъде по-голяма от цялото. Цялата наша механика и физика не важи за надсетивния свят, а точно за противоположното. Тук, в сетивния свят, правата е най-късият път между две точки. В духовния свят тя е най-дългият, понеже, когато се върви в права посока, трябва да се преодолеят най-много пречки. Всяка друга посока е по-къса от правата посока. Човек напълно трябва да е наясно, че когато иска да навлезе в духовния свят, се нуждае от противоположни понятия за това, което е обичайно във физическия свят, за да не изпадне в заблуждения, когато навлезе в духовния свят. За това е необходима смелост. Човек трябва да има смелост да премине духовния праг, да премине над пропастта.

Когато се преживее всичко, това преминаване към духовния свят, това преминаване покрай пазача на прага и пристигане оттатък, когато се преживее в душата и духа, осъзнае се в астралното тяло и аза, тогава всичко е добро. Но ако не се преживее прецизно в аза и в астралното тяло, се поражда един мираж и когато този мираж се връща обратно към човека, се превръща в болест. И винаги когато в човека има някакво заболяване, той има в себе си пазача на прага, само че в един вид демонично отражение.

Тук отново стигам до демоничното, за което вече трябваше да говоря. И на какво почива това? Това почива на факта, че когато човекът се разглежда с обикновените възгледи, всичко

се обърква. От една страна, са азът и астралното тяло на човека, от друга страна, е етерното тяло и физическото тяло, и всичко това действа размесено, когато така се разглежда човекът. Преди всичко става въпрос това, което е душевно в човека, да се различава от телесното. Когато душата е в тялото и вие разглеждате човека, душата не изглежда така, както е в действителност. В действителност душата е светлина. И вие ще трябва все повече и повече да се убеждавате, че когато човешката душа се разглежда отделно от тялото, тя представлява светлина. Между нещата, които я обкръжават като елемент, като етерен елемент, тя принадлежи именно към светлината. Човешката душа изцяло принадлежи към царството на светлината. Тя се съзира правилно, когато се вижда сред светлината.

Противно на това тялото принадлежи към тежестта. Вече обясних как се преодолява тежестта, как мозъкът става много по-лек, отколкото е навън. Но физическото тяло с неговото изграждане, което се възприема в своята същност от нас, принадлежи към тежестта. Също както чрез химическия анализ получавате от водата водород и кислород, така, когато искате да разгледате същността на човека, трябва да го разделите на две, от една страна, душата с нейната светлинна сила, от друга страна, тялото с неговата тежест. Тези две същности, душата с нейната светлинна сила и тялото с неговата тежест са объркващо смесени едно с друго, когато ги наблюдавате с обикновените очи. Понеже объркващо са смесени една в друга, при тялото, изобщо при човека не може да се види в какво се състои същността на болестта. Когато подготвите душата си така, че като наблюдава човека, да ѝ се разкрива същността на болестта, и ако чрез това разберете как може да се разкрие същността на болестта, тогава, когато съзерцавате оловото или среброто и т.н., постепенно ще осъзнаете кои лечебни сили се намират в тях. Но вие трябва да се отнасяте невероятно сериозно към медицинския живот и упорито да го изградите в душите си, за да виждате по друг начин чрез този медитативен живот, да схващате по друг начин света.

Затова тук искам да ви дам нещо, което правилно меди-тирано, скъпи приятели, редом с останалото ще ви доведе до разбирането на специалните субстанции, до съотношението, което тези субстанции имат спрямо здравия и болния човек. Трябва само думите, които написвам на дъската, да ги приемете като събуждащи душата ви така, че да схванете, че реалното не е това, което виждате от човека в обикновения живот, а това, което ще видите, когато оживите душата си със съдържанието на тези думи. Тогава ще видите истината за човешката същност в нейните съотношения.

Досега говорих, че можете да обхванете човека общо взето в неговото отношение към Космоса. Днес искам да запиша в душите ви това, което ще ви направи способни да вземете парченце злато и да го наблюдавате медитативно. Изкова ли го на тънък пласт и погледна през него, ще получа нещо зеленикаво. Златото изглежда зеленикаво. Като изглежда така зеленикаво, то събужда не чрез объркана аналогия, а направо, ако разглеждам този златен пласт с по-дълбоки душевни сили, същото вътрешно изживяване, каквото събужда зелената ливада, зелената растителна покривка на Земята. Но чрез това, че дълбоко се задълбоча с душевните си сили в малката прозираща златна плочка, се събужда и противоположната душевна сила и когато тук имам зелено проблясващата златна плочка, когато гледам навсякъде, поглеждам всичко, гледам настрани, имам – не както казва физиологът-физик само едно контрастно въздействие, а в контрастното въздействие на всичко това лежи цял свят – впечатлението от един блестящ, искрящ свят, който навсякъде около мен блести в матово червена, синьо-червена светлина. И в този момент аз знам, че в парченцето злато, което е толкова малко, лежи целият свят. Това малко парченце злато, което имам в ръката си, което проблясва зелениково, всъщност е цяла сфера. Тя се е стъпила в това малко, дребничко парченце. Не е възможно да взема едно парченце злато, без то да е цяла сфера, без то да е централна точка от една сфера, една цяла сфера, така че в известен смисъл се уча да живея в синьо-червеното, в синьо-виолетовото

на една сфера. И когато опознаете други свойства на златото, тогава живо ще свържете тези други свойства на златото с това, което така сте получили в един вид душевно съзерцание. Вие ще изживеете по изчерпателен, принципен начин познатото ви свойство на златото, че то не се съединява с кислорода. Тогава ще си кажете: «Човекът живее чрез това, че поема кислород, че в себе си има кислород. Той живее чрез това, че непрекъснато преработва кислорода.» Видяхте, че в етерното тяло всичко е различно. То е сродно с това, което не е закотвено във физическото тяло. Златото е сродно с етерното тяло чрез това, че не влиза в съединения с кислорода. Така че точно чрез това си свойство в етерното тяло златото действа лечебно за всичко, което например кислородът може да причини във физическото тяло. Оттам златото в известна степен е лекарство, което може да действа правилно, изхождайки от центъра на човека. Чрез това светещо впечатление в матово синьо-червена светлина всъщност получавате вътрешната истина на израза: «Златото е слънце. То цялото е слънце.» Тук имате този момент, който просто показва, че в световното пространство златото е слънце. И слънцето-злато е сродно с етерното тяло.

Виждате, че с такива разглеждания стигате до онези свойства на определена субстанция, които са необходими за лечението. Но вие ще стигнете дотам само ако ги приемете не като външни думи, а като непрекъснат вътрешен призив към душата:

Погледни в душата си	Schau in deiner Seele
силата светлинна,	Leuchtekraft,
в тялото почувствай	Fühl in deinem Körper
моцността на тежестта!	Schweremacht!

Това обаче трябва наистина да стане упражнение. Трябва да се упражнявате, за да стане душата ви нещо, което наистина да се разлее в ширините, течаща светлина, светлинна сила и тялото ви да стане нещо, което се свързва с вътрешността на Земята чрез собствения си копнеж към тежестта. Тази огромна

противоположност трябва наистина да я изживеете вътрешно, тогава ще разделите душата и тялото си, които трябва да могат да се разделят. Сега продължава по-нататък:

В силата светлинна
духовният аз сияе.

In der Leuchtekraft
Strahlet Geistes-Ich.

Само така ще разберете цялото. Защото човешкият аз просветва като вътрешно изживяване в душата. Оттук трябва да разберете и образа, че в излъчващата се, светещата навън във Всемира душа лъчисто израства азът. И трябва да прибавите:

В мощността на тежестта
Божественият дух царува.

In der Schweremacht
Kraftet Gottes-Geist.

Не само като за една тривиална картина, скъпи приятели, а наистина като за нещо, дълбоко съответстващо на истината, са говорили хората от древни времена, че човекът, човешкото тяло е храм на божествеността. И както е истина, че азът господства в душата, когато душата е съзнателна, така е истина, че в тялото господства божествената същност. Не бива да смятате телата си за ваши, защото тялото не принадлежи на човека, а на Бог. Така е, тялото на човека израства от божествените сили, а негова е само намиращата се в тялото душа. Така че наистина трябва да виждате Божи храм във вашите телесни инструменти. И от огромна важност е да знаете следното:

В силата светлинна
духовният аз сияе.

In der Leuchtekraft
Strahlet Geistes-Ich.

В мощността на тежестта
Божественият дух царува.

In der Schweremacht
Kraftet Gottes-Geist.

Властва в човешкото тяло точно така, както азът властва в човешката душа.

И сега следва най-важното:

Но не бива силата светлинна
да обхваща тежестта

Doch darf nicht Leuchtkraft
Ergreifen Schweremacht

Когато човекът спи, ви е ясно, че неговата душевност и тялото му са разделени. Тогава душата не обхваща тялото. Но когато човекът будува, трябва да е така, че азът и астралното тяло да потъват във физическото и етерното тяло, но въпреки това съществува вътрешна разделеност между светещата сила и тежестта. Не бива химически да се образува един компонент от светлината и тежестта, те трябва вътрешно да са разделени. Те не бива механично да се смесват или да се свързват вътрешно. Трябва да действат паралелно в същото пространство, тежестта на тялото надолу, светещата сила на душата нагоре. Затова е важно изречението:

Но не бива силата светлинна
да обхваща тежестта

Doch darf nicht Leuchtkraft
Ergreifen Schweremacht

и мощта на тежестта не бива
да прониква в силата светлинна.

Und auch nicht Schweremacht
Durchdringen Leuchtkraft.

Това е само противоположността. В действителност, скъпи приятели, в човека трябва е разделено това, което нашето външно сетивно знание непрекъснато смесва. Когато в сетивното познание погледнете човека външно, всичко това е смесено. И ако човекът би бил това, за което го смята външното наблюдение, той винаги би бил болен. Човекът може да бъде здрав, но нашето възприемане, нашето сетивно възприемане на човека е винаги болестта. Ние винаги виждаме човека болен, но това винаги е майа, илюзия. Защото в своята истинска същност човекът никога не бива да е такъв, какъвто го виждаме. В истинската му същност не бива да се смесват неговата светлинна сила и мощта на тежестта. Те трябва да са вътрешно разделени. Не бива да бъде така, както при водата, където водородът и кислородът се съединяват и сами по себе си изчезват. При човека това го прави само сетивното възприемане, то доведе дотам,

да внесе в себе си химическите представи и да вижда човека така, като че ли той е съединение от светлина и тежест. Но те са разделени и трябва да останат разделени. Както ако във водата водородът и кислородът винаги биха оставали разделени, макар да се смесват.

Ако силата светлинна мощността на тежестта обхване	Denn fasset Leuchtekraft Die Schweremacht
---	--

– ако силата на светлината наистина навлезе вътре в мощта на тежестта –

Ако силата светлинна мощността на тежестта обхване и проникне тежестта в силата светлинна, свързват се във мирова заблуда тяло и душа в разруха.	Denn fasset Leuchtekraft Die Schweremacht Und dringet Schweremacht In Leuchtekraft So binden in Welten-Irre Seele und Körper In Verderbnis sich.
---	--

Разрухата е болестта.

Както казахме, вие трябва само напълно сериозно да приемете подобни неща, но толкова сериозно, че те да формират тялото ви, наистина да можете да съзирате човека според силата на светлината и мощта на тежестта и да имате чувството, че когато те се обхванат една друга, стават враждебни. В болестта те се обхващат една друга. И когато светлината обхване тежестта, се поражда болестите на тялото, когато тежестта проникне в светлината, се поражда така наречените душевни болести. Помислете какво означава това, помислете, че в тялото живее Божественият дух. Когато светлината обхване тежестта, човекът неправомерно си присвоява Бога, Бога в себе си.

Да почувствате всички тези неща с необходимия морален импулс, да ги премислите и с това, което сте почувствали, да ги пожелаете, означава постепенно да научите наистина да разглеждате нещата и процесите в света така, че да разберете как,

ако светлината обхване тежестта, да се отстрани светлината от тежестта чрез нещо, което етерното тяло подкрепя от страна на астралното тяло чрез някаква външна субстанция или процес в човека. Виждате, че ако в душата си правилно почувствате нещо подобно, ще прозрете лекуващото в лечебната евритмия. Защото лекуващото в лечебната евритмия всъщност е това, което при лечението особено се опира върху космическите сили. Когато правите консонантни лечебно-евритмични упражнения, сте вътре в лунните сили. Когато развивате вокални лечебно-евритмични сили, се намирате в сатурновите сили. И чрез тези два вида сили при лечебното евритмизиране се чувствате вътре в Космоса. Нека например да предположим, че бихме могли да констатираме – защото най-важното в медицината е естествено лечението, но няма лечение, ако не е налице абсолютно правилна диагноза, – че при човека има прекалено силно изграждане, че в него има, да речем, изграждане (натрупване) от соли или въглехидрати, които той не може да преодолее, има прекалено силно изграждане. Ако наистина наблюдавате фините въздействия върху организма – симптомите биха могли да бъдат много леки, – тогава прилагането на вокалната евритмия, която действа срещу формирането, ще може да действа извънредно полезно.

Или да допуснем, че едно малко дете има лека заложба да заеква. Не искам да говоря дилетански, че заекването представлява това или онова, защото могат да са налице най-разнообразни увреждания. Но при всички обстоятелства тези увреждания при заекването действат така, че е налице преобладаваща формираща сила и точно при заекването се правят вокални лечебно-евритмични упражнения, и то като доведете до правилно проявление в човека на естествената поредица вокали, да я приложите точно в тази форма. Така че при деца, в които има заложба да заекват, може извънредно много да се постигне евритмично просто с обикновената поредица вокали А, Е, И, О, У, ако имате необходимото

търпение и любов.

Когато обмислите всичко това, скъпи приятели, ще можете да си кажете, че за вас трябва да бъде важно да разглеждате езотеричните основи, които дадох преди няколко дни и сега, като един вид морал на медицинското обучение. Под морал разбирам човек да се чувства свързан със задължението, чрез такива медитативни сили наистина да въведе душата си в необходимото постоянно настроение, да застане по правилния начин срещу света. Нали, ако човек би могъл да изнася лекции пред вас в продължение на една година, би могъл много да каже за детайлите, които да ви служат конкретно в практиката. Но понеже в тези лекции можахме само отчасти да обясним нещата, скъпи приятели, първоначално е от особена важност да говорим за развитието на медицинските сили в човека същество, именно да ви се представи тази медицинска насока. Защото ако с тази езотерична насока пристъпите към своето медицинско обучение, ще видите, че ще бъде нещо различно. Може би ще бъде дори по-тежко.

Когато един трудно мислещ човек от настоящето – хората притъпяват мисленето си днес още в основното училище, а с гимназиалното си обучение още повече и тогава постъпват в университета – започне да следва медицина, през първата и втората година ще преодолее нещата с известна вътрешна съпротива, в случай, че може би чувства някакъв морален камшик зад себе си, произхождащ от някакви социални условия. Но той не би станал лекар. Той ще бъде някой, който постъпва социално като подражаващ на лекаря, но няма да стане лекар. Естествено ще получите префинена душевна сила чрез това, че върху душевните ви сили действат такива неща. И понякога начинът, по който върху вас ще въздейства днес психологията, физиологията и патологията, върху които се основава медицинската наука, ще ви причинява известна болка. Наистина ще бъде така, като че ли вместо хляб ви се дават камъни. Но вие сами ще можете да извлечете нещо от тези камъни. И това, което ви се дава там, в известна степен ще може въпреки това да ви води към целта.

Въпреки това ще научите нещо по един не лесен път. А това трябва да стане, нали, засега материализмът в света е още могъщ и първо трябва да застанем в него по някакъв начин. Трябва да работим от позицията, която заемаме, когато се поставим вътре.

Ще трябва да станете лекари така, както светът изисква и да проникнете своето лекарско обучение с това, което можете да получите тук. Затова бих желал още веднъж да кажа: Вие, скъпи приятели, наистина ще имате възможността по правилния начин да се обедините, да се присъедините по начина, който ви посочих. Трябва да имате пълно доверие в начина и вида, по които медицинската секция на Гьотеанума се управлява от мен и госпожа д-р Вегман. Точно тази медицина, която можете да изследвате тук, може да ви покаже как тук – извинете ме за парадоксалните думи – може истински да се изживява в човешкия живот. Вие ще можете да получите това и когато отново сте в света и ви срещне едно или друго, запишете вашите желания и душевни потребности. Който ги изпрати, ще получи отговор в циркулярното писмо, което месечно ще се изпраща на всички. По този начин можем да направим първоначално така, че външното медицинско обучение да бъде проникнато от това, което днес може да бъде дадено.

Защото има извънредно малко хора – могат да бъдат само млади хора, – които да изградят моста между това, което се прави в Дорнах, и това, което материалистически господства навън в света. За сега могат да бъдат малко хора и всъщност само тези хора, които следват. Защо? Това, което първоначално се чува от Дорнах в различните области, ако би било истина, би изглеждало като безумие. Когато веднъж държах лекция пред група студенти за една особена област от терапията, там присъстваха студенти от целия факултет и един-единствен професор, един истински професор. Виждате ли, скъпи приятели, аз можах да видя човека, той влезе на лекцията, понеже искаше да потвърди това, което той вярваше: че се изнася напълно обикновен бъртвеж, както може да бъде изнесен от медицински дилетант. И там можах наистина да проследя метаморфозата,

като, от една страна, той все повече изгубваше желанието си, и от друга страна, беше изненадан. Той трябваше да премине към убеждението, че не присъстваше на един бъртвеж, но естествено не можеше да се съгласи с това, което напълно противоречеше на онова, което той застъпваше като истинско и правилно вече от десетилетия. Нали, най-многого, което можеше да се очаква от този господин, беше – след това говорих с него и стана ясно, – че той каза: «Аз се дистанцирам от това!» Нали, той не би се дистанцирал, ако беше разбрал, че всичко е безсмислица. Тогава би му било лесно да даде обичайния ритник. Той вярваше, че може да го направи, но не можа и най-многого, което можеше да се очаква от професорската страна, беше той да каже, че се дистанцира.

Но младият човек трябва да се отнесе съвсем различно към това. Той няма още предхождащо минало. Той може действително да приеме нещата за доброто на човечеството. И когато това стане, скъпи приятели, ще се стигне наистина дотам, че постепенно – може би по-бързо, отколкото мислим – Гьотеанитическата спритуалност ще навлезе в медицината.

Но първоначално нещата трябва да са такива, че с дълбока сериозност да се продължи нещо такова като начина – което каза г-жа д-р Вегман, – по който сте се обърнали към нея, за да започнете наистина с пълно доверие връзката с това, което следва да бъде медицинското обучение, което да навлезе в обичайната днес материалистическа медицина. Вие можете да направите много за вас, но и за света и за болното човечество, ако това, което сега чухте, не го приемете само за нещо преходно, а като изходна точка на едно извънредно добро начало.

В този смисъл, скъпи приятели, нека да останем свързани така, че да имате своя център в Дорнах тук, в Гьотеанума, и наистина да държите на този център, така че той да действа чрез вас в света. Това е, с което се обръщам към вас като призив и тогава ще бъде добре да прибавим още нещо към обсъденото и изживяното тук, което може да ви стане хубав идеал, който да се осъществи като истинско формиране на живота.

Нека сега си припомним, скъпи приятели:

Погледни в душата си
силата светлинна,
в тялото почувствай
мощността на тежестта!
В силата светлинна
духовният аз сияе.
В мощността на тежестта
Божественият дух царува.
Но не бива силата светлинна
да обхваща тежестта
и мощта на тежестта не бива
да прониква в силата светлинна.
Ако силата светлинна
мощността на тежестта обхване
и проникне тежестта
в силата светлинна,
свързват се във мирова заблуда
тяло и душа в разруха.

ВЕЛИКДЕНСКИ КУРС

*Пет лекции,
Дорнах, 21 до 25 април 1924 г.*

ПЪРВА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 21 април 1924 г.

Скъпи приятели!

При срещата, която проведохме тук в края на Коледния курс, оставихме, така да се каже, върху нас да подейства това, което може да задълбочи медицината езотерично. И естествено по начин, както може да се направи в такава кратка среща, се опитахме да навлезем в езотеричната страна на медицината, както днес е подходящо за по-младите хора, стремящи се да изучават медицината. В отделни медитации получихме за по-нататъшно упражняване това, което може да предизвика медицинската нагласа и подчертахме колко е необходима тя. Предполагам, скъпи приятели, че сте работили известно време за задълбочаването на тези неща. Не си представям тази работа като теоретично преработване, а че от време на време, когато е налице вътрешната потребност, тези неща да се оставят да въздействат върху душата и душата да се развива по-нататък. Както нещата се появиха пред нас, би трябвало да е изникнал съвсем определен проблем, който, вярвам, че е от значение за сегашната ни среща. Поради концентрирано дадените тогава езотерични сведения би трябвало при един или друг да се породи потребността да разгледа някои вътрешни трудности. Езотеричните факти не винаги могат да направят живота ни по-лесен, а в определен смисъл е точно обратното. Те са тук и да утежнят живота ни, да ни въведат в трудностите на схващането на света, на светоусещането, на човешкото усещане, като тогава, когато забележим тези трудности, да поемем точно противоположния път на този, който днес се поема в нашата цивилизация, а именно да поемем противоположния път на сегашния повърхностен път на развитието. Само когато разгледаме трудностите между външния свят и човека, можем да се задълбочим душевно и затова смятам, че ще е добре, ако си спомните вътрешните трудности, ако ги представите под фор-

мата на въпроси и тогава да обсъдим това, което е ползотворно за по-нататъшното развитие в нашата област. Моля първо да ми кажете какви вътрешни или външни трудности сте срещнали. Трудности ще е имало и при практикуващите, и при студентите. Има някои от нас, които се намират в края на следването си и сигурно са срещнали съвсем определени трудности. Ще ги преодолеем, като потърсим разрешението им. Сигурно всички са получили първото циркулярно писмо¹⁷ и са разбрали, че има много да се казва по определени въпроси. Бих искал да запитам дали е изплувал някой неопределен или конкретен въпрос и при отговарянето му, ние ще разясним и други неща. Изплуват ли такива въпроси, в лекциите ще стигнем повече до изживяването.

Един участник поставя въпрос относно протичането на годината, душевния календар и определени констелации на звездите.

Имате предвид дали да се наблюдават констелациите на звездите, нали? Когато се осъзнаят наблюдаваните констелации на звездите, това е една подкрепа. Но ако правилно съм ви разбрал, имате предвид какво става, ако оставим да въздействат върху душата получените мантри. Те въздействат чрез своята собствена мантрична сила и ориентирането във външните констелации на звездите може да бъде една помощ, но трябва да имате предвид следното. Вземете най-явния пример за връзката между човека и Космоса, който и днес може да се наблюдава. Това е протичането на менструацията. Тази взаимовръзка протича така, че ясно показва, че е космически обусловена, но не в сегашното време, а в много по-ранно космическо развитие, в което е взела участие и нашата Земя. В течение на времето тя се е обособила сама за себе си, еманципирала се е от външния Космос, така че сега не стои в непосредствена зависимост. Сега не може да се каже, че фазите на Луната са идентични с протичането на менструацията. Това не може да се каже, но може да се каже, че някога е имало време, когато те са били

¹⁷ виж стр. 223 и сл.

идентични, и после са се разделили. Фазите на Луната протичат сами за себе си, менструацията протича сама за себе си. Това са обособени процеси.



Другото е това, което не се влияе от по-големите лунни фази, а от ежедневните лунни фази. Приливът и отливът са били идентични с протичащите в Луната процеси. Те също са се обособили, Луната се е обособила сама за себе си, приливът и отливът – също.

Тези неща важат и за въздействието на мантрите. Мантрите изцяло са такива, че това, което чрез тях се случва в човека, някога е било идентично с процесите в Космоса и разделянето е станало така, че сега човек първо трябва да получи правилната ориентация. Ако искаме да имаме помощта отвън, трябва първо да си кажем: «В Космоса е записано какво следва да се случи вътрешно.» Но след като човек го осъзнае, е необходимо той да стане вътрешно независим и да може да изживее за себе си същия процес, но еманципиран, обособен и отделен от космическия. Затова не е непременно необходимо да имаме предвид констелацията на звездите при въздействието на една мантра. Също така изобщо не може да се говори, че менструацията може да се регулира според външните фази на Луната, понеже тя е станала естествена. Така и цялото вътрешно медитиране днес трябва вече да протича еманципирано, отделно от външния Космос. Това е, което често е трябвало да обяснявам относно разликата между източната и западната езотерика. Източният човек смята, че човекът е произлязъл от Космоса и трябва отново да се завърне обратно, отново да се включи в него. Вземете позата на Буда. Тя е връщане в предишни условия. Чрез позата на Буда, чрез кръстосването на краката, става изключване на крайниците. Също и положението на ръцете е такова, че отношението към

Земята се парализира. Това, което отделя от Космоса, се парализира. Виждаме как човекът се включва обратно в Космоса. Той се връща назад. И такава е цялата източна езотерика. Тя е връщане назад. Нашата западна езотерика може да върви само напред, винаги повече да протича обособяването. Оттам тя не е така удобна вътрешно и особено когато следва да се приложи в определени области, не е вътрешно удобна. Естествено, когато имате нещо определено патологично и погледнете констелациите на звездите, виждате, че се е случило, да речем тогава, когато Сатурн се е намирал в опозиция с Луната, това естествено има определено значение. Защото, ако сега лекувате с отношението между Сатурн и Луната, т.е. земно казано – предпишете олово и сребро, нали Сатурн = олово, Луна = сребро, и си кажете: «Аз прилагам оловото космически, както космически се е образувало в Земята, среброто го прилагам земно, като се опитам да го пулверизирам, да го разтворя, т.е. променям го в земното и чрез това предизвиквам същата констелация, която небесно е изразена чрез опозицията на Луната», тогава можете да лекувате в смисъла на космическите сили. Но по същото време вие поставяте човека в положение, което го пренася в предишни стадии на човешкото развитие. Ако директно изходите от това, което е дадено като земно, т.е. от връзката на човека с оловото или със среброто, тогава наистина се намирате в нещо, което се еманципира в човека и вие не поглеждате към миналото, а към бъдещето. В този случай дори ще направите нещо подобно, но вие го получавате отвътре чрез това, че познавате естеството на оловото и среброто и знаете, че оловото действа субстанциално, а среброто чрез това, което става, когато се разтроши, разтвори се, т.е. когато се разтвори в атоми. Но вие го сравнявате с вече еманципираната, обособената човешка природа, не с Космоса. Трябва да се разбира по този начин. Затова е възможно да се помогне и като се вземе предвид истинската звездна констелация, но първоначално трябва да приложите всичките си сили, за да оставите да ви подейства собственото вътрешно душевно импулсиране от това, което дадохме като мантри, и да

търсите всичко, като повече изхождате от вътрешността.

Илзе Кнауер: Какво трябва да направя от страна на аза, когато медитирам?

Имате предвид от аза? Медитацията се състои от следното. Като съвременен човек, по отношение на всяка строфа имате чувството, че трябва да я разберете. Това е изключително дейност на аза в настоящата инкарнация. Всичко, което извършвате интелектуално, е само дейност на аза. Интелектът е преобладаващ в настоящата инкарнация и всичко останало е прикрито от аза, издига се най-много смътно нагоре и е неосъзнавано.

Да се медитира противно на това, означава да се изключи този интелектуален стремеж и медитативното съдържание да се вземе така, както е дадено първоначално чисто според звуците. Така че, ако се занимаете интелектуално с медитативното съдържание, преди да го поемете в себе си, вие задвижвате вашия аз, защото мислите над съдържанието на мантрите, имате го извън вас.

Ако приемете в съзнанието си съдържанието на мантрите просто както е дадено, изобщо да не размисляте, а да го здържите в съзнанието си, тогава във вас работи не вашият аз от настоящата инкарнация, а този от предишната инкарнация. Вие задържате интелекта спокоен, просто се пренасяте в думите, които чувате вътрешно, а не ги чувате външно като думи. Пренасяте се в тях и когато го направите, вашият вътрешен човек, който не е този от настоящата инкарнация, работи в мантричния текст (медитативното съдържание). Чрез това обаче мантрата става не нещо, което следва да разберете, а действа реално във вас и работи така реално, че накрая възприемате: сега изживях нещо, което преди не съм могъл да изживея. Вземете една проста мантра, която често съм давал: «Мъдрост живее в светлината.» Когато размислите върху нея, можете да получите много умни, но и много глупави неща. Тя е дадена затова, за да бъде чута вътрешно: «Мъдрост живее в светлината.» Когато вътрешно я чувате така, във вас внимава това, което се намира

там, но не от настоящата инкарнация, а това, което сте си донесли от предишен земен живот. И то мисли и чувства и след известно време във вас просветва нещо, което преди не сте го знаели, което и не можете да го измислите с вашия собствен интелект. Вие сте вътрешно много по-развит от вашия интелект. Той съдържа само малка част от това, което е налице.

Наистина трябва да приемете напълно конкретно, напълно фактически нещата, които са дадени в антропософията. Размислете върху следното. Със смяната на зъбите човекът всъщност обновява цялото си физическо тяло. Този факт трябва да се приеме като фундаментален факт. Това, че човекът получава вторите зъби, е само най-външният симптом, само част от това, което се случва. Както така наречените млечни зъби трябва да се сменят, така се сменя целият човешки организъм, и след смяната на зъбите по отношение на своята физическа субстанция човекът е напълно обновен в сравнение с тогава, когато се е родил. Днешният мироглед, който смесва всичко, мисли, че човекът е роден, сменя зъбите чрез една метаморфоза и се развива по-нататък.

Не е така. Когато човекът се появи физически в света, заедно с така наречените млечни зъби той има едно тяло, което е резултат на наследственото развитие. Той получава едно тяло, което е резултат от това, което лежи в цялата редица на предхождащите асценденти. Оттам произлиза физическото тяло на първите седем години, ако трябва да го изразим с числа. От седмата до четиринадесетата година човекът също има тяло, но то не е произлязло чрез преобразуване на първото, а там се намесва това, което човекът си донася на Земята.

Трябва да си представите нещата така. Човекът е имал своето тяло. Това тяло, което е произлязло от наследствената линия, е един модел, той го има като модел. И сега той поема земната субстанция в това тяло. Тази земна субстанция, която човекът поема в своето тяло през първите седем години, той би я преработил в съвсем друга форма, ако би работил според силите, които си донася от предишното земно съществуване.

Той би създал съвсем друго същество. Когато човекът се ражда, той не идва с тенденцията да изгради едно човешко същество с очи, уши, нос, какъвто той е на Земята. Той идва с тенденцията да изгради човека така, че всъщност да формира много малко чрез своята предземна същност от страна на главата. Вниманието се насочва върху останалото. Това, което закърнява в ембрионалния живот, се изгражда в астралната и в азовата организация. Така че, когато имаме физическия ембрион, трябва да кажем, че тази физическа същност в ембриона, е всъщност прекрасно изградена и предземният човек първоначално взема най-малко участие в това. Но предземният човек има най-голямо участие в това, което се намира наоколо. Предземният човек живее в това, което като физическо бива всъщност разграждано и като разградено, Chorion, Amnion и т.н. (части от плацентата), се изхвърля. В него живее предземният човек. Когато си представите това първо схематично, можете да си представите, че първоначално се копира космическото. Това иска да прави човекът, когато слиза от предземното в земното битие. Защо не го прави. Защото му се дава един модел. И с приетите субстанции по време на първите седем години той преработва предземното според този модел. Всъщност той иска да изгражда повече нещо кълбовидно, да създаде един кълбовидно организиран човек, но това се преработва според модела. И така донесеното от предземния живот изработва от предземните сили този втори физически човек, който съществува от седмата до четиринадесетата година, но първоначално като се придържа към модела, който произхожда от наследствените сили.

Виждате, че тук имате две наистина различни силови същности в човека. Как да разбирате тези силови същности? Вземете с усета на медицинското чувстване «Въведение в тайната наука»¹⁸ и прочетете вътре мястото, където става

¹⁸ Събр. съч. 13.

въпрос първо за сатурновото развитие, после за слънчевото, лунното, земното развитие и по-нататък. Като проследите описанията, ще трябва да забележите, че до Старото Слънце всичко е една цялост – Слънцето, Луната и Земята представляват заедно една цялост. Отделянето на Земята от Слънцето, също на Земята от Луната става по-късно. Така че до средата на това развитие човекът живее в Слънцето и Луната, както и на Земята. След отделянето на Слънцето той живее извън него и след отделянето на Луната живее извън Луната. Следователно до отделянето на Слънцето в човешката природа са действали космическите сили, също и тези, които днес са извън Земята, в Луната и в Слънцето. Те са действали в човека, понеже човекът е принадлежал на този свят, в който са се намирали още Слънцето и Луната. По-късното развитие на човека продължава така, че Слънцето и Луната действат отвън.

Представете си едно развитие, съдържащо всичко, което днес е земно и също това, което е слънчево и лунно. По-късно земното се отделя от извънземното и се обособява. Земното продължава по своя собствен път, то изсъхва, втвърдява се, става физическо и днес го срещате в наследствения поток, то е станало грубо в наследствения поток. Това, което човекът е приел след отделянето на Слънцето и Луната, го намирате в това, което той дължи на навлизането на силите от Космоса. Така стоят нещата. Следователно за изработването на втория човек получавате един модел, който всъщност представлява прадревен художествен образ, който родителите ви дават, което е можело да се породи още когато Слънцето и Луната са били свързани със Земята. Тогава са се образували, изкристализирали са силите, които всъщност дават на човека неговата земна конфигурация. Лесно ще разберете, че тази човешка конфигурация е земна. Представете си, че с човешкия си образ се намирате извън Земята. Какво бихте могли да направите? Вие бихте били много нещастни, когато след смъртта би трябвало да използвате нещо като

Дъска 10, дясно, долу

краката. Краката имат някакъв смисъл само когато вървят през гравитационните сили на Земята, когато навлезете с краката в гравитационните сили на Земята. Краката, ръцете и пръстите имат значение само на Земята. Голяма част от организацията, така както е изградена, има смисъл само когато сме земни хора. Това, което сме като земни хора, няма никакъв смисъл за Космоса. Оттам, когато слезем на Земята като духовно-душевни същества, ние искаме да изградим една съвсем друга организация. Искане да образуваме едно обкръжение, да предизвикаме в това обкръжение всякакви конфигурации и не желаем този човек, с когото Космосът нищо не може да направи. Той ни е даден само като модел и ние нагаждаме втория човек към този модел.

Затова в този първи период от живота на човека имаме непрекъснатата борба на идващото от предишния живот и идващото от наследственото развитие. Те се борят едно срещу друго. Изразът на тази борба са детските болести. И спомнете си само колко тясно е свързано с физическата организация цялото човешко вътрешно душевно-духовно съществуване през началното детство. Също виждате, че когато се покажат вторите зъби, когато вторият зъб изблъсква млечния зъб, как те работят още заедно, вторият човек работи заедно с първия. Надземният човек се намира само във втория човек, а в първия се намира един чужд земен модел. Те работят един в друг. И когато по правилен начин наблюдавате взаимната работа, виждате как преобладава за известно време вътрешният човек, който е съществувал като духовно-душевен в предземното битие, и работи особено силно във физическото. Той трябва много да се нагажда към модела и затова го наранява, като навсякъде го напада и казва: «Аз искам да получа тази форма.» Тогава борбата се проявява като скарлатина. Ако вътрешният човек е толкова нежен, че непрекъснато отстъпва назад, иска повече да оформи според себе си субстанциите, които се приемат, и се бори с модела, борбата се проявява като морбили. Именно взаимната борба се проявява в детските болести. И човек разбира това, което настъпва по-късно само когато по правилния съответен

начин може да се съобрази с тези неща.

Естествено за материалистите е ужасно лесно да кажат: «Ах, всичко това са глупости. Защото се вижда, че децата приличат на родители и прародители не само до смяната на зъбите, но и по-късно.» Това е безсмислица. Някой човек е по-слаб и се нагажда повече към наследствените сили, прави своя втори човек подобен на модела и тогава естествено изглежда така, но той сам го е направил, като повече се е придържал към модела. Но има и хора, които след смяната на зъбите изобщо не са подобни на това, което са били преди. Тогава е по-силно произлизащото от предземния духовно-душевен живот, и те по-малко се придържат към модела.

Става въпрос тези неща да се разглеждат просто в правилната взаимовръзка. Човек ги разбира, понеже всичко, което трябва да се приеме, първоначално се приема от детето и трябва да се преработи вътрешно така, че азът и астралното тяло да встъпят в тесен контакт с хранителните субстанции. По-късно това изобщо не е повече необходимо. Човекът никога повече не е в състояние така силно да изработва нещо самостоятелно според един модел, както го прави в първите седем години. Тогава всичко, което той приема, трябва да го преработи в своя аз и в астралното си тяло, за да стане то подобно на модела. Затова трябва да се подкрепи и светът го е устроил така, че млякото да може да стигне възможно най-близо до етерното изграждане. То е една субстанция, която още има етерно тяло и понеже субстанцията, когато се поема от детето, действа още организиращо чак до етерното, тогава астралното тяло може веднага да употреби млякото, тогава може да се породи вътрешен допир между това, което се приема, и астралната и азовата организация. Затова е налице едно напълно вътрешно, интимно отношение между външните хранителни средства и вътрешната духовно-душевна организация при детето. И сега, като лекари, трябва да можете да преработите всичко това, което казах, всички тези особени неща. От начина, по който детето суче млякото, се вижда как неговото астрално тяло и неговият

аз поемат млякото. Наистина се вижда. Медитирайте, от една страна, върху мантрите, като ги оставите да ви въздействат, така че да освободите душевните си сили, от друга страна, просто медитирайте върху детето. Представете си как това, което слиза духовно-душевно, с изхвърлянето на модела първо се захваща с физическата храна и после това, което се случва между духовно-душевното и храните, бива нагаждано към формите на модела. Когато добре си представите прекалено усилената работа на духовно-душевното, вие го виждате в появата на скарлатината. Слабата работа на духовно-душевното, което не смее да доближи модела, ви се явява в появата на морбили. Когато си го представите медитативно, вие пренасяте обикновеното медитиране в медицинското медитиране. Фактът, че хората искат да разберат всичко с разума, е ужасяващ. В медицината изобщо не може да се разбира с разума. С разума е възможно най-много да се разберат болестите на минералите, а те не се лекуват, нали? Всяко лекуване трябва да се схване в непосредствено съзercание, което първо трябва да бъде изградено.

При един възрастен човек не можете да забележете това. Храносмилателният тракт поема хранителните средства при възрастния човек – тук това е вътрешно насочван процес, – докато при детето астралното тяло и азът поемат хранителните средства, тогава е необходимо още да се образуват и пригаждат към модела незавършени още човешки форми. Когато медитирате върху детето, виждате да протича една мощна метаморфоза. Там виждате как духовно-душевното в известна степен свети, но вътре все повече потъмнява и хвърля сянка това, което навлиза като хранителни средства, виждате как от светлина и мрак там същевременно се образува като в багри това, което представлява втория човек. Действително виждате как предземното свети в човека и като помрачаване виждате това, което се приема от храните. В детето се разпростира една светлина върху мрака, която идва от предземното, млякото навлиза вътре като мрак, това

заедно образува различните багри. Това, което във физическото е бяло, в духовното е черно. Винаги е противоположното. То прави възможно да действате с вашия аз по-различно, отколкото правите иначе в живота. Що за слабост е дейността, която извършваме в обикновения интелектуален акт на мисленето! Това е най-голямата слабост на човека – да действа интелектуално. Тогава той сам свързва понятие с понятие. Но когато детето се наблюдава така, както казах сега, тогава медитирате така, че вашата азова организация изцяло участва. Това е, което трябва да се вземе под внимание и в по-нататъшното развитие на нашата педагогика. В едно училище, каквото е Валдорфското училище, имаме децата между седмата и четиринадесетата година. Тогава това се променя, тогава човекът изгражда втория си човек. Тогава имам едно дете пред мен, което е моделирано от предземното съществуване според модела, който се отхвърля, но в детето естествено са останали наследствени сили. Те се намират в модела, вложени са в имитацията на модела. Сега детето е прекалено неземно. Защото извънземното особено силно е работило върху детето, сега махалото се е отклонило в противоположната посока. Преди и външно се е виждало, че човекът е изцяло наследствен продукт, сега това, което е външно видимо, е породено изцяло отвътре. Сега трябва да бъде завладян външният свят. Това, което е работило, без да се съобразява със земния свят, а само със собствения човешки модел, трябва да се насочи към външния свят. Сега, между седмата и четиринадесетата година, е важно астралното тяло и азовата организация да работят така, че това надземно същество отново да се нагоди към земните условия. Това нагаждане към земните условия завършва с половата зрялост. Тогава човекът е изцяло поставен в земните условия, той влиза в отношения със земните условия, земното е включено в човека и главното при формирането на втория човек между седмата и четиринадесетата година е това, което той си донася от предишното съществуване, тогава вътре действа земното. С половата зрялост настъпва един завършек и сега се изгражда третият човек. Затова собствената карма

започва да действа едва след половата зрялост.

Вторият човек бива субстанциално отхвърлен и се формира третият човек. Той не стига до формата, а само до живота. Ако би стигнал до оформлението, бихме получили трети зъби, понеже сега човекът се придържа към външните условия. В тях човекът възприема извънчовешкото. Когато се е придържал към модела, той се е придържал изцяло към човека. Докогато човекът се придържа към модела, той се придържа към нещо наследено. Но там вътре се намира това, което вече е повяхнало, изсъхнало. Още от отделянето на Слънцето от Земята то е откъснато от корените на своето битие, изсъхнало е, опустяло е. Затова в наследствените сили се намират най-много патологични сили, така че човекът действително поема страшно много от вътрешните болестни причини, когато се придържа към наследения модел. Но преди половата зрялост той поема малко от тях, понеже се насочва към външния свят, климата и т.н., всичко, което се намира във външния въздух, е по-малко вредно. Човекът е здрав между седмата и четиринадесетата година и после отново започва времето, когато той става податлив на болестите. Всички тези отношения трябва да се наблюдават така, че да се има предвид образът на човека. Имате ли в съзнанието си образа на човека, тогава медитирате правилно. Тогава ще можете да свържете това, което научавате, с това, върху което медитирате. Тогава наученото не остава само теория, а става практика, понеже освобождавате силата, която ви води до съзерцанието. Това е, което днес е толкова необходимо. Изобщо не може да се постигне нещо в медицината, ако винаги се мисли, че развитието протича праволинейно. Човекът наистина е съставен от откъслечни потоци на развитието, които протичат в седем годишни периоди и нещо по-късно винаги се свързва с нещо предишно. Не е само просто продължение, а постоянно навлизат нови условия. Едно наистина прогресивно продължаване на развитието, където предишното е причината за по-късното, се среща само в минералното царство, по-малко в растителното и най-малко в човешкото царство.

Започнете правилно да си представяте растението. Какво прави човекът днес, когато правилно си представя растенията? Тук е почвата. Човекът си мисли, че вътре се полага семето и растението израства. Той е толкова наивен да си мисли, че водородът има много проста молекула, състояща се от два атома. Той си фантазира всичко възможно. Алкохолът има вече по-сложна молекула. В него въглеродът е свързан с водород и кислород, тук имаме нещо по-сложно. Следват все по-сложни субстанции с най-сложни молекули. Някога през оседемдесетте, деветдесетте години се правеха дисертации с много сложни имена, дълги два-три реда. Там молекулата е невероятно сложна. Сега става още по-сложно и се стига до семето, което е съвсем сложно съединение. И от семето израства растението. Това е безсмислица.

Образуването на семето се състои в това, че земната материя в семето се изтръгва от всякаква структура и преминава в хаос, става хаотична, така че не съдържа повече никакви материални сили. Когато липсва вече земната структура, може да се прояви въздействащото от Космоса. Семето става готово да копира космическата структура в най-мъничък образ, така че в образуването на семето да не действа нищо от земното и в това нищо започва да действа космическото. Госпожа Колиско може да ви разкаже нещо, което потвържава това. При изследваната на функцията на далака¹⁹ трябваше да отстраним далака на зайчета. Въпреки това зайчетата се чувстваха добре. Те не умряха след операцията, а дълго време след това умряха от настинка. Можеше да се види какво се случва при зайчета без далак. Когато едното от тях умря, можа да се види какво е станало на мястото на далака. Там се беше появила истинска кълбообразна тъкан. Какво се беше случило? Ние извадихме физическия далак от зайчето и с това изкуствено поставихме земната субстанция в хаос, на-

¹⁹ Лили Колиско «Функцията на далака и въпросът за пластинките», Щутгарт 1922 г.

правихме я достъпна за влиянието на космическите сили, и се появи нещо подобно на семеобразуването. Породило се беше нещо, което съвсем примитивно наподобяваше образуването на семето, т.е. едно копие на Космоса. Духовнонаучното наблюдение се потвърди с тази напълно безвредна вивисекция.

Вземете един кварцов кристал. Това е нещо земно. Защо е земно? Кристалът педантично задържа своята форма. Кварцът дължи формата си на вътрешна сила и когато се разтроши с чук, отделните частици винаги задържат тенденцията да остават шестостранни, призматични, затворени, наистина шестоъгълни пирамиди. Тази тенденция е налице. Вие не можете да я отстраните от кварца, също както не можете да отстраните педантизма от един педантичен човек. Можете да го атомизирате, но той винаги си остава педантичен. Кварцът не се оставя на Космоса да му въздейства със своите сили. Затова той не е жив. Ако се стрие на прах, така че частиците да нямат повече тенденцията да се формират според собствените си сили, от него би израснало нещо живо-космическо. Това става със семеобразуването. При него материята е толкова изтласкана навън, че Космосът може да се намеси със своите етерни сили. Светът трябва да се разглежда като непрекъснато преминаване в хаос и отново излизане от хаоса. Това, което е в кварца, също е произлязло някога от Космоса, но е изостанало, станало е ариманично. То не се експонира повече на космическите сили. Но когато преминава в живото, трябва отново да премине през хаоса.

Така получавате една опорна точка, за да медитирате медицински. Вие получавате една опорна точка, като си представите изграденото растение, как то расте от лист на лист и т.н. и стига до образуването на семето в плода. Сега си представете, че докато иначе си представяте семето светло, сега то става тъмно, съвсем тъмно. Следва отново просветляване, след като това се обхваща отново отвън. Така си създавате имагинативно един образ от растителния живот, когато осъзнавате, че това е растението – то е нещо имаги-

нативно-медитативно. Не бива да се задържате в интелектуалните мисли, а трябва да живеете в конкретните представи. Интелектуалното е само затова, за да изрази мислите, това, което знаем.

Дъска II

Нали, вие можете, да речем, да напишете думата «човешко дете». Тази дума е образ на едно възприятие. Добре. Когато чуete думата «човешко дете», си спомняте образа на едно човешко дете. Но ако сега кажете **о** не ми харесва, ще го сложа другаде, **д** ще я сложа в края, **ш** не ми харесва и т.н., можете да комбинирате буквите другояче и да съставите една дума, която няма да е същата. Това хората непрекъснато го правят с понятията. Понятието е духовната дума за възприетото. Хората разделят и свързват понятията и мислят. Това го правят и когато наблюдават външно. Те добавят мисленето към наблюдението и така човекът живее днес извън реалността. Това е възможно, докато се работи с науката, която стои извън реалността, с геометрията и математиката. Но когато човек иска да лекува, не бива да стои извън реалността, а в този случай той остава извън реалността.

ВТОРА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 22 април 1924 г.

Скъпи приятели!

Днес бих искал да насочим обсъждането към това, което ви вълнува.

Хелене фон Грунелмус: Въпросът, който вълнува всички нас, е как да се справим с медитациите, които имаме. По кое време да ги правим, дали да следват един постоянен ритъм, как да го правим. Дали да медитираме по едно и също време върху всичките мантри, които получихме по Коледа? Засега ни се струва, че повечето от нас се чувстват засипани с медитации и не могат още правилно да ги изживяват.

Отговор: По отношение на тези неща наистина не могат да се дадат стриктни указания, защото това би било силно навлизане в човешката свобода. Ако нещата се разглеждат правилно, не би било добре при това да се появи потискане на душата. Дадените по Коледа мантри са всъщност винаги давани така, че беше казано в каква посока да се движи душата. Това е казано относно всички подобни медитации. Става въпрос и за медитациите, дадени сега в Първи клас. В сравнение с всички тези медитации е съвсем друго, ако някой пожелае да получи въздействаща лично върху него медитация. Тогава трябва да му се обясни дали да медитира сутрин или вечер, как да се отнася към тази медитация и т.н. Това са медитации, които трябва да навлязат именно в езотеричния живот на отделния човек според мащаба на неговите способности и неговата карма. Те водят тогава дотам, този отделен човек да не остане сам, а да почувства стремеж да опознае хора, които имат същите стремежи като него. Тези медитации трябва да ги приемаме като лични медитации.

Относно всичко, което се дава иначе – ако не се казва нещо, което досега не е ставало, – би било добре медитацията да

се прави по определено време или при особени обстоятелства, или с особени придружаващи я обстоятелства – всички медитации, които се дават както медитациите за езотеричното обучение по Коледа, се дават така, че човек съвсем точно да знае какво въздействие се цели с тях. И тогава става въпрос дали жизнените обстоятелства, тези, които човек има като особена ситуация на своя живот, се използват да се медитира по този начин. Нали, такива медитации се правят просто тогава, когато човек получи вдъхновение за тях. Колкото по-често, толкова по-добре. Те винаги ще имат съответното въздействие. Точно при такива медитации е важно човек да има стремеж за лично развитие. Връзката следва да се търси от това, което се разкрива на духа, и тя се намира. Така че най-неприятното би било, ако се дадат правила тези медитации да се правят от всеки поотделно или да се накара цяла група да ги прави едновременно. Всичко това ще доведе дотам медитацията да изгуби нещо, което всъщност трябва да има. Вижте, всяка медитация бива затруднявана, ако се прави по задължение. Това трябва да го имате предвид. Всяка медитация се нарушава, когато е наложена по задължение. Затова при личната медитация е необходимо тя постепенно да се превърне в нещо за човека, за което той жадува. И най-правилно правят своите сутрешни или вечерни медитации онези хора, които жадуват за медитацията, както човекът се храни, когато е гладен. Когато медитацията стане нещо, без което човек не може да съществува, и душата чувства, че тя принадлежи към целия ѝ душевен живот, тогава медитацията се прави правилно.

При другите медитации е важно дали човек наистина желае, вътрешно желае да стане лекар и тогава може да си каже: «Това е пътят и аз толкова често ще медитирам, колкото ми е възможно. Аз съзнавам какво се постига с всяка медитация.» За медитирането на такива мантри винаги трябва да е налице произхождащият от свободната воля на човека стремеж. И поради това е необяснимо как е възможно човек да се чувства потиснат. Защо това, което вътрешно се жадува, същевременно да потиска човека? Тук нещата наклонят към задължение, а това не бива

никога да е така, никога да не бъде задължение. Точно когато става въпрос човек да стане лекар, би трябвало да се обмислят следните думи в техния най-дълбок смисъл. Да стане човек лекар не бива да се схваща така, както се прави днес, а именно да се изучи една професия. Да бъде човек лекар би трябвало да е вътрешно призвание, вътрешна отдаденост на лекуването и т.н. И ако човекът изпитва стремеж да лекува, тогава с тези медитации ще има насоката и те ще му послужат за целта. При малко професии е така вредно да се схваща професията като външно задължение, както това важи за лекарската професия. Към нея изцяло принадлежи любовта към човечеството и един действително саморазбиращ се живот в лекарското битие. Щом при днешната медицина, при днешното медицинско обучение не е голямо предимство за истинското лекуване, когато хората станат лекари, понеже трябва да станат нещо и поради някакви причини им изглежда желателно да са лекари, щом това не е особено желателно за медицината, още по-малко е добре някой да иска изкуствено да стане лекар чрез медитиране, ако не изпитва тази жажда, за която говорихме. Защото древните средства, езотеричните средства помагат да се напредне, ако намеренията са истински. Те помагат безкрайно повече от някакво външно решение, но вредят много повече от външните обстоятелства, ако не произлизат от истинската душевна нагласа. Само че трябва да схващате в правилния смисъл това, което тук означавам като душевна нагласа.

Обикновено това, което наричаме карма, в човешкия живот не се взима напълно сериозно. Човек трябва естествено да притежава и вътрешно призвание, произхождащо от факта, че кармата му го е поставила на определено място и трябва да е наясно, че е вредно да следва някакво задължение. Но да следва кармата, изцяло лежи в насоката на човешкото развитие. Кармата ви е призвала да действате като лекари, само че трябва дълбоко да проникнете в себе си и ще откриете, че наистина изпитвате жаждата. И тогава ще намерите времето, през което ще искате да правите такива медитации.

Когато човек се насочи към такава сериозна професия, не бива да прави това, което от Коледната конференция насам често се е случвало. Не се отнася директно за лекарското обучение, но за общочовешкото, доколкото се случва в общото антропософско движение, така че то е важно и за вас. Ще го спомена на друго място, но понеже то важи особено за вас, ще го кажа и тук. На Коледната конференция се каза²⁰, че следва да навлезе нов полъх в антропософското движение, че трябва душевно да се действа по-ангажирано. Някои хора извлякоха от това едно особено следствие. Има хора, които в антропософското движение заемат определен пост. Има именно хора, които имат постове и които пишат: «Да, разбирам напълно, че идва нов полъх в антропософското движение. Аз напълно се поставям в този нов полъх и не искам да остана на стария си пост, а се поставям изцяло на разположение.» Това никога не може да доведе до нещо. Въпросният човек трябва да е наясно, че той трябва да разгърне своето човешко развитие на мястото, където стои в живота, също и по отношение на силите, които прилага. А това естествено се отнася именно към вас, които започвате лекарската професия. Трябва да я приемате като карма и да сте наясно, че в бъдеще ще действате невероятно много. И второто е, че жаждата, за която говорих, по пътя на медитирането човек да се доближи до готовността за лекуване, винаги ще бъде намерена в човешката душевност.

Това е, което исках да кажа за медитирането. То трябва да действа като изясни едното и подкрепи другото, така че едното да бъде осветено от другото. Възможно е някоя медитация, която сте упражнявали, силно да е подействала. Сега трябва да вземете друга, за да може това действие да се засили. Упражнявайте някоя медитация един-два пъти, друга 12 пъти. Това е нещо, което се получава само когато правилно почувствате

²⁰ «Конституцията на Всеобщото антропософско общество и Висшата школа за духовна наука. Новопострояването на Гьотеанума 1924-1925», Събр. съч. 260а.

какво е дадено чрез медитацията и вътрешно я изживеете и си спомните какво беше казано за целта на медитациите. Ние трябва да използваме тази възможност да доизградим някои неща, които засегнахме по Коледа.

Хелене фон Грунелиус: Аз не мислех, че медитацията трябва да се прави в определено време, но въпреки това се чувствах потисната, понеже смятах, че е задължение да се медитира тази мантра, а човек не винаги има правилното настроение да го почувства като необходимост. Може би при мен идва оттам, че досега нямах истинската нагласа, каквато трябва да бъде тя за лекаря, а именно относно волята за лекуване. Мисля, че и други така са почувствали. Човек не е станал лекар, поне някои от нас, за да лекува, а поради големия интерес да опознае човека – болестите и нормалните състояния – и всъщност да стигне до медицината, изцяло изхождайки от познанията. До Коледа ми беше съвсем чужд проблемът относно волята за лекуване и чрез сегашната ми работа бях първо много нещастна, понеже бях много заета и в началото много уморена, за да медитирам. Но пък имах повече контакт с пациенти и сега имам понятие за волята за лекуване и вярвам, че бих медитирала, понеже ще произлиза от истинската необходимост и медитацията тогава наистина ще бъде път към целта. Понеже не сме насочвани чрез обучението в посоката на тази отдаденост на човешката съдба, на това съчувствие, което човек има като лекар, към всичко и волята за лекуването, а стигаме до медицината много повече от страната на познанието, мисля, че това е, което затрудняваше доскоро някои от нас.

Отговор: В този смисъл трябва да обмислите следното. Когато в медицинската област разделяте тези две неща – познавателната страна и волята за лекуване, – трябва да помислите, че относно реалността всъщност изпадате в противоречие. Важното е да си изясните какво става в тази област. За необходимостта да се опознае човекът трябва да се говори в различните области. Например в педагогиката трябва много да се говори за изходната точка на човекознанието. Това става и при нас. Също и в други области се говори за човекознанието, когато се разглеждат реалностите. Човекознание е необходимо за всеки,

който иска да надрасне само най-близкото. Оpozнаването на човека е необходимо за всеки. Че в различните области не се търси такова човешко познание, е следствие на заблужденията, в които е изпаднала съвременната цивилизация.

Вижте, човекознанието се търси в известен смисъл, също и едно такова, което не може да се осъществи, понеже днес то може да се получи наистина само по антропософски път. То се търси от теолозите, имам предвид външните теолози. Търси се и от външните педагози. Това човекознание се търси от най-различни хора. Не го търсят единствено юристите, понеже юриспруденцията днес е нещо, за което изобщо не може да се говори, че навлиза в реалността. Важното е, че човекознанието трябва да бъде специализирано в различните области на живота. Лекарят се нуждае от малко по-различно човекознание, отколкото педагогът. Необходимо е педагогиката да бъде проникната колкото е възможно повече от медицината, както и медицината да бъде възможно повече проникната от педагогиката. Тези връзки би следвало да се изградят, да се преминава от едната в другата, почиваща на човекознанието, дейност. Когато навлизаме конкретно в човекознанието, трябва да запитаме следното. Вие казвате, че трябва да се познаят болестите на човека. Това е предразсъдък, идващ от материализма. Това е един материалистически предразсъдък. Какво конкретно означава да се опознаят болестите на човека? Как познавам болестта, която е локализирана, да речем, в черния дроб, в белия дроб, в сърцето? Как да я позная? Ако знам какъв оздравителен процес би могъл да лежи в основата, за да победи болестния процес. В действителност болестният процес е въпросът и човек остава при въпроса, ако иска да опознае само болестните състояния. Отговорът е лечебният процес. Не се знае нищо за един болестен процес, ако не се знае как той може да бъде излекуван.

Оpozнаването се състои в знанието как да се отстрани болестният процес, така че не може да има медицинско обучение без волята за лекуване. Нищо не означава изискването да се познаят болестите. Както без веднага да се премине от

патологията към терапията би се практикувала патологията, уж да се опознае човекът, би се описвал само един болен орган. Но такова описание не върши работа, няма никаква стойност. Защото за голото описание, за абстрактното знание, за това, което днес се приема за природознание, днес е все едно дали става въпрос за един здрав или болен черен дроб. Природонаучно съвсем не може да се различи какво е един здрав и един болен черен дроб, най-много, че по-често се среща здравият, отколкото болният. Но това е външно обстоятелство. Искате ли да познаете болния черен дроб, трябва да се запознаете с това, което може да го излекува. И тогава ще видите, че се касае за следното. На какво се дължи излекуването? На това, че знам какви субстанции, какви сили трябва да приложим върху човека, за да премине процесът на боледуването в процеса на оздравяването. Такова знание е възможно чрез това, че например знам, че *Equisetum* – хвощът поема в човешкия организъм дейността на бъбреците. Когато дейността на бъбреците не е достатъчно импулсирана от астралното тяло, аз го правя чрез хвоща. Аз подкрепям астралното тяло чрез хвоща – *Equisetum arvense*. С това се дава отговорът на въпроса какво всъщност има там. Същият външно протичащ процес в хвоща протича и в човешките бъбреци и аз трябва да го разглеждам във връзка с човешките бъбреци. Но тогава вече стоя на страната на лекуването. Така че никога не може да се касае да се изучава патологията, като по един само абстрактен начин се описват болестите, защото в реалността това е всъщност едно нищо. Болестта трябва да се разглежда от човека, когато той знае, че едно оздравително лекарство действа така или иначе. Стремещът за познанието трябва във всички области на живота да води до реалността, не до формалното схващане. Така е било, когато знанието навсякъде е било мистериенно знание. Тогава е трябвало знанието да се пази от тези, които са искали просто да знаят, и то се е давало само на тези, които са имали волята да внесат това знание в реалността. Да, считате ли, че е даден отговор на въпроса ви?

Хелене фон Грунелиус: Може би се изказах малко прекалено, когато говорих само за здравето и за болестта. Всъщност аз причислявам това, което следва да излекува човека, също към познанието. Имах предвид нещо друго, а именно че макар човек да знае как може да излекува болния, да няма волята да го излекува. Досега вътрешно не съм имала импулса само затова да опознавам човека и да знам как се лекува, за да го лекувам. Не съм имала импулса вътрешно да проникна цялата ми работа, цялото ми обучение и всичко което поемам като знание, с убеждението: «Аз трябва да мога да лекувам хората.»

Отговор: Това е хипертрофия на познанието.

Хелене фон Грунелиус: При мен обаче е така и е факт, който исках да представя, понеже той просто съществува и може би изглежда учудващ.

Отговор: Това, което ще кажа, ще ви изглежда тривиално и просто. Добре е, само че това не може да създава часовници, иначе ще има часовници, които са правилно устроени според всички правила на часовникарското изкуство, но те не биха работили. Чрез това, че човекът хипертрофира в една или друга посока своята воля, той може да изгради, да изучи едно или друго, но това е нещо, което не лежи в здравословното развитие на човешката натура. Знанието за лекуването изобщо не би трябвало да съществува без волята за лекуване и вие би трябвало днес да говорите за съвсем друго нещо. Не би трябвало да говорите така, а да кажете: «Да, аз изучавам медицината отскоро, но в мен има необузdana, стремителна воля да лекувам. Трябва да се сдържам, така че тази идваща от знанието воля да не избухне в мен и да започна да лекувам всички здрави хора.» Не го казвам на шега. Всъщност това, което се проявява, е гласът на сдържаността, на резервираността. Не би трябвало изобщо да е възможно да се каже: «Аз имам стремеж към знанието за лекуване, но нямам волята за лекуване.» Защото едно знание, което е реално, изобщо не може да се раздели от волята, това е напълно невъзможно.

Друг участник: Струва ми се, че това, което г-ца фон Грунелиус каза, е повече едно състояние, което се създава от следването, както то се практикува в университета. Мисля, че това е резултат, който се среща по време на 10-те до 12-те семестъра като краен резултат на следването. Цялото отношение на медицинската наука действително е насочено към познавателното, без да се премине към терапевтичното. По време на клиничните семестри се обучава в залите, по време на всички лекции се говори само за диагноза и съвсем накрая, когато болничното легло всъщност е изведено навън и професорът не знае какво да прави, докато дойде новият пациент, се казват няколко думи за терапията, с които човек нищо не може да захване. Веднъж един частен доцент добре го изрази. Той бил на един курс по гинекология и главният лекар говорил за дейността на лекаря в практиката: «Не сте ли забелязали, господа, че всъщност се говори толкова малко за терапията? Това ще го забележите, когато започнете да практикувате. Моята глава беше пълна със знание и тогава ми хрумна, че това никога не съм го чул...» Той казваше също, че четиридесет минути се говори за диагнозата и само пет за терапията. И никой медик не е забелязъл, че през цялото си следване не е чул нищо за терапията. Това ме довежда до един въпрос, защото от тази основна нагласа на днешната наука се получават конфликти за мен като млад лекар, който е търсил нещо друго в научната медицина. Чрез тази напълно повърхностна нагласа, която се проявява във всевъзможни неща, при диагнозата често се появяват факти, които изглеждат отблъсващи и ужасни. Искам да дам един пример. Веднъж една пациентка дойде при мен и запита дали не мога да ѝ помогна. Тя страдеше от рецидивиращо възпаление на синусите на челото и често е била при един специалист. През носа е правена перфорация и т.н. И тя каза, че не може повече да понася, чувства се физически третирана и не иска повече да е така, и запита дали мога да ѝ помогна по друг начин. Това отношение, така фино почувствано от пациентката, ни пресреща навсякъде. Търси се нещо съвсем на повърхността, което не води до нищо. Една нагласа, едно отношение, което може да се означае като цинизъм. Това, което се получава, също е нещо, което остава на повърхността и не води до проблема, и аз често съм се питал дали всъщност е добро и изобщо необходимо да се разглеждат тези методи така, както те се преподават, както трябва да се научат в следването и които чудовищно се повишават при методите на гинекологичните прегледи, които изобщо

не стоят в съотношение с това, което се получава така. Необходимо ли е да се премине през всички тези методи? Имам чувството, че намиращото се в човека като лечебни инстинкти като че ли напълно се потиска, когато правим всичко това. Искам да разкажа какво ми каза един възрастен колега. Той не говореше за един лекар, а за един селски лечител в планините на Бавария. Той оправял така лесно ортопедични проблеми, че станал прочут. Способността му станала известна на един ортопед от Мюнхен, той го потърсил и му казал да дойде веднъж при него в клиниката. Човекът видял киниката и професорът поискал да му покаже как той работи. Селският доктор видял всичко и от този момент повече не могъл да лекува. Трябва ли да правим това, което ни преподава научната медицина като методи, като научни методи, или по възможност да не ги правим?

Отговор: Въпросът, разглеждан от тази страна, е извънредно важен. Наистина имате право и аз не исках да говоря за личната своеобразност на г-ца Грунелиус, а исках само да характеризирам каква следваща по необходимост нагласа произлиза от днешното обучение. От природосъобразното медицинско обучение не може да се стигне дотам да се иска да се познава човекът според неговите болести или да се иска да се знае за лечебните процеси, без да е налице волята за лекуване. Това изобщо не може да произлезе от едно природосъобразно обучение, това идва само от институцията на днешното медицинско обучение. От една страна, трябва да се каже, че по-голямата част от това, което трябва да научи през семестрите студентът по медицина, изобщо няма общо с лекуването, затова всъщност е само натоварване на човешката душа с невъзможни неща. Днешното медицинско обучение изглежда приблизително така, както ако например искате да накарате един скулптор най-напред да опознае мрамора и дървото според техните природонаучни свойства. Това изобщо не го засяга. Това и много подобни неща, които днес се намират или в учебниците, или се правят в клиниките, не засягат медицината. В момента, когато от физическото описание какво е почувствала дамата, когато се е видяла телесно третирана, в този момент, когато преминете

към етерното тяло, повечето неща, които стоят в медицинските книги, изгубват своето значение. Защото в момента, когато преминете към етерното тяло вие получавате съвсем друго ориентиране спрямо органите. В момента, когато преминете от физическото тяло към етерното тяло, изобщо не можете да се справите само с интелектуалното познание. Вие ще научите много повече, ако учите да моделирите, научите похватите, получите усещането за пространството, от което се нуждае скулпторът. За познаването на астралното тяло научавате много повече, когато можете да приложите музикалното. Невероятно много научавате за формите на човешкия организъм, как тези форми се изграждат от астралното тяло. Когато човекът премине към дейност, той всъщност е изграден като една музикална скала (гама). В една посока тук отзад започва примата, преминава в секундата, после в терцата в долната част на ръката, където има две терци, човекът има и два кокала, и тогава стигате до съвсем други неща в сравнение с тези, които се прилагат днес, стигате до едно истинско човекознание и за бъдещите лекари би трябвало да има съвсем друг път на обучение, различен от днешния. Днешното обучение се е породило именно от това, което се видя чрез описанието на г-ца Грунелиус, че терапията е стигнала до нихилизъм. Не само при Виенската медицинска школа, но навсякъде е навлязло нещо нихилистично. Трябва да кажа, че между медиците, професорите и доцентите, които застъпват научни дисциплини, поне е имало сериозни хора, които са научни поради тяхното късогледство. Поне е имало известна сериозност. Но когато се стигне до тези, които четат лекции по фармация, там сериозността изчезва. Самият доцент не вярва вече в това, което преподава. Там, където би следвало да започне сериозността в обучението, където започва терапията, там сериозността свършва. Откъде да дойде волята за лекуване? От медицинското обучение, ако то е устроено така, че да може да се каже, че медицинските лекции би трябвало да следват една след друга, както скицирах в края на Коледния курс. Естествено то е съвсем различно от това, което изобщо се прави днес,

защото не води до изкуството за лечебните средства. Най-често практикуващият лекар е трябвало с голямо усилие да усвоява някои неща до напускането на университета. Не винаги е така лесно, понеже всички тези неща не само са му безполезни, но дори често са вредни. Той не може да види същинския болестен процес, понеже има всевъзможни неща в главата, в паметта. Това е едната страна.

Другата страна е следната. Вие тук сте група млади лекари. Вие не само духовно искате да станете истински лекари, което естествено се постига най-добре, когато човек си каже: «Оставете цялото медицинско обучение, вие няма да намерите днес никой факултет, където да можете да учите медицина. Елате тук и научете необходимото.» Това би било нещо, което би могло да се каже радикално. Но какво би правил младият лекар? Светът би го отблъснал, понеже няма да го признае за лекар. За младия медик не остава нищо друго освен да премине през цялото и да бъде излекуван с това, което може да научи от медицината в Гьотеанума. Но вие трябва да стигнете дотам, макар и да трябва против волята ви да преминете през редовното следване. Иначе не е възможно. Това е необходимо. Това е другата страна. Но тогава, когато има много хора, които са опознали следването и от наученото знаят какво не бива да бъде така – нали, магнетопати и лекари-аматьори също ругаят университета, но това няма никаква стойност, – те ще стигнат от изживяването до познанието и ще са правилните пионери, за да има едно разумно медицинско обучение в света. Това следва да стане чрез вас, да се предизвика възможно обща публична преценка на това, което съществува.

Знаете, че не само вие говорите така, както го направихте. Има много лекари, които говорят така, но тези, които говорят, се нуждаят точно от това, което се предлага тук. Защо? Естествено днес е възможно, когато човек е разумен и е преминал през университетското обучение лекар, да критикува официалната медицина. Човек я е изучил и знае какво му липсва. Но това може да има значение само ако на същото място се постави

нещо друго. Едва тогава ще има полза. Естествено това е другата страна. Затова приеете всичко, което казвам тук, не като че ли искам да спра някого от младите медици да завърши своето следване. Колкото и лошо да е, но днес трябва да се захапне киселата ябълка. Ако може да се говори въз основа на това, което не бива да бъде, постепенно ще настъпи подобрене.

Виждате, че в това отношение има още много да се прави. Мисля, че вече съм разказвал как бях поканен веднъж да говоря за медицината пред една група медици в Цюрих и там присъстваше един професор гинеколог. Вдях как той беше дошъл с вътрешното менние: «Нека да чуя тези празни брътвежи, за да мога поне да ругая и да кажа, че съм бил тук.» Той наистина беше дошъл с ведрото настроение да чуе тези брътвежи. Но постепенно изразът му се променяше и той се заслуша по особен начин. Стана му много неприятно, че не бяха празни брътвежи, а нещо, за което не можеше да се каже, че е чиста безсмислица. Това ми достави особено удоволствие. Аз го заговорих: «Г-н професоре, Вие получихте особено впечатление.» Той отговори: «Да, за това не мога да говоря, това е една друга гледна точка.» Това е вече напредък, когато човек стигне дотам, да накара хората изобщо да помислят, че това е друга гледна точка. Какво се появява редом с научната медицина, която още далеч надвишава това, което е постигнато от аматьорската медицина? Знам че са направени важни крачки от страна на аматьорите, но няма полза. Управлението на парната машина е направено от едно малко момче, понеже е скучаело. Но не би могло да се каже за него, че би могъл да е машинен инженер, понеже го е открил.

Това, което днес е налице и главно ругае научната медицина, наистина няма право да се сърди на медицината и да говори за нещо, което не познава. Трябва първо да се постигне да не се смесва антропософското в медицината с това, което иначе е там. Ако веднъж се постигне да се вземат нещата сериозно, защото хората, които ги представят показват, че са сериозни, тогава ще се направи вече значителна крачка напред.

Искам да накарам душата ви да разбере, особено при вас,

млади приятели, че всичко, което поемате като езотерично, трябва да кулминира така, че да можете да го защитавате пред света, да се развие действително практическа воля за лекуване. Не се касае егоистично да се заключите в сърдечната си стаичка, а да се застъпите, медицината да се развие по-нататък, както педагозите се застъпват за прогреса на педагогиката.

Не ми е възможно да обясня в детайли защо повечето от нещата, които днес се правят в медицинското обучение, всъщност не са необходими за разбирането на здравия и болния човек в неговите променящи се състояния, но ако разберете това, което изнасям в различните курсове и цикли, ще го схванете сами. Подобно е както при едно новородено дете, когато човек си поставя въпроса как да го храни и се запита: «Възможно ли е детето да се храни преди първо да му се обясни действието на храните?» С много неща е така. Имам предвид не физически, а духовно – човекът има интуицията, за да разбере процеса. Често при диагнозата понякога е по-необходимо вместо да се изходи от обичайната диагноза, да се потърси първопричината, която при пациента може да лежи в определен момент в миналото. Нали, днес се учи да се познае състоянието на болния или здравия организъм в момента, когато идва пациентът, за това има методи. Но начинът на мислене, чрез който може да се каже на пациента, че преди петдесет години е преживял това или онава и то е първопричината на заболяването, този начин липсва; човек се оповава на това, което казва пациентът, и то е спорно.

Точно тази първопричина е външната причина. От един лекар в Кристияния (Осло) ми беше представен един шестдесетгодишен човек. Той имаше обриви, които бяха лесни за диагностикациране. Но не помогна нищо, което се приложи. Лекарят го доведе при мен – споменавам един пример от сто други – и преди всичко беше ясно, че ако искаме да се намесим, трябва да узнаем откъде започва историята. Не беше много трудно. Много скоро се оказа, че преди тридесет или тридесет и пет години човекът беше преживял силно натравяне. Това още лежеше в него. Казах му да си припомни какво е преживял тогава. Той

разказа: «До нашата учебна стая имаше една химическа лаборатория, там видях една чаша с течност. Бях жаден и пих. Тогава ужасно се натрових, защото това беше солна киселина.» Да се знае това е невероятно важно. То води далеч извън моментното състояние. Така междуременно е важно, да речем, при хистерично нервни състояния да се знае дали въпросната личност е изживяла шока от това, почти да се удави. Тези неща трябва да се изяснят. Но човек ги изяснява естествено само ако има интерес към човека, когото иска да лекува. Всичко медицинско трябва да тръгне от интереса към човека. Липсва ли този интерес, тогава се забравят и най-важните неща. Това е, което трябва да се разглежда в тази насока.

Искате ли утре всички да присъствате? Тогава утре ще продължим разглеждането. Днес искам, без да обяснявам – ще обясня утре, – да ви дам няколко реда, които могат да бъдат един вид главна медитация в указаната вчера посока. Така ще разберете какво в човека е вложено от страна на Космоса, от обкръжението на Земята и от земните сили, когато насочвате все повече вниманието си нататък. Когато запитате как окото се е формирало от страна на Космоса, как белите дробове са изградени от силите на обкръжението, от това, което се движи като планети, но и от елементите на въздуха и водата; как това, което изгражда в човека органите на веществообмяната, е свързано със земното; когато поставите навсякъде тези въпроси и медитирате според следното указание, тогава ще се научите да съзерцавате вътре в човека.

Виж какво се формира космически!
Ти чувстваш човешкото изграждане.

– Това е във връзка с Луната. –

Виж какво се движи въздушно!

– Например в дишането или в кръвообращението. –

Ти изживяваш одушевяването на човека.

– Това е във връзка със Слънцето. –

Виж какво се променя земно!

– Предимно това, което води човека до смъртта. –

Ти схващаш човешкото одухотворяване.

– това е във връзка със Сатурн.

Дъска 12

Виж какво се формира космически!

Ти чувстваш човешкото изграждане. ☾

Виж какво се движи въздушно!

Ти изживяваш одушевяването на човека. ☉

Виж какво се променя земно!

Ти схващаш човешкото одухотворяване. ♃

Schau, was kosmisch sich fügt!
Du empfindest Menschengestaltung.

Schau, was luftig dich bewegt!
Du erlebest Menschenbeseelung.

Schau, was irdisch sich wandelt!
Du erfassest Menschendurchgeistung.

ТРЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 23 април 1924 г.

Сега, скъпи приятели, бих искал предварително да кажа няколко думи за мантрата, която написах на дъската в края на вчерашната лекция. Тя започва с думите:

Виж какво се формира космически!

Дъска 12

Ти чувстваш човешкото изграждане. ☾

При това се посочва знакът на Луната, поставен до стиха. Ако искаме радикално да разберем човека, да разберем как да го лекуваме, трябва да сме наясно, че не бива само да разглеждаме какво свързва човека със Земята. Защото за истинското развитие на човека, както видяхте от първата лекция, това се отнася само за най-ранното детство до смяната на зъбите. По-късно са важни силите, които всъщност организират човека, организират го, като го отдръпват от Земята. За това той има своето етерно тяло и етерното тяло съществено се отличава от физическото тяло. Физическото тяло тежи, етерното не тежи. Физическото тяло се стреми към Земята, етерното тяло се разпръсва на всички страни в Космоса. Вие изчерпвате Космоса в своето разглеждане, когато наблюдавате физическото и етерното тяло на човека. Физическото тяло стои в тясна връзка със Земята, етерното – с всичко, което в областта на възприемаемото се намира около Земята. Така че всички сили, които действат във физическото тяло, можете да ги схващате като сили, които притеглят човека към Земята, а всички сили, които действат в етерното тяло, са тези, които го отдръпват от Земята. Те са налице и действат в човека, затова човекът не може да се разглежда така, че да се каже, че той приема някакво вещество, то е първо навън и сега е вътре в човека. Не е така. Поради това, че в човека действат центробежните сили, той се включва в областта на целия Космос, на целия видим Космос.

Тогава, когато стигнете до астралното тяло на човека,

трябва да си представите, че то всъщност идва от безпространственото, то само приема образа на пространствената дейност.

А когато стигнете до аза, изобщо не можете повече да направите някаква рисунка. Той не действа нито отгоре, нито отдолу; той не действа изобщо в смисъла, че може да се нарисува, а действа само чрез протичането на времето, чрез непрекъснатостта на времето. Това, което произхожда от азвата организация на човека, всъщност не може да се нарисува, а трябва да сме наясно, че то е реално във всяка точка, то не е нито излъчващо се, нито влъчващо се, то действа чисто качествено.

Дъска 13

Когато гледаме навън в света на етера, можем да кажем: «Изглежда, като че ли с етерното си тяло винаги се изгубваме в етерния свят, насреща ни винаги сияе астралността, която също не е пространствена, но действа, като че ли се приближава към нас от ширините на Космоса.» Да предположим, че при храненето приемате растителен белтък. Растителният белтък, първо, е тежък, второ, като белтък се стреми към Космоса. Когато поемете растителен белтък в човешкия организъм, към него веднага се насочват двете други сили, тези, които действат от всички страни и силите на азвата организация, които непространствено въздействат върху този белтък. Представете си, че всичко, което може да действа върху човека по този начин, би направило от него, колкото и гротескно да звучи, но може да го направи, едно кълбовидно тяло. Форма, която се поражда от взаимодействието на тези сили, излъчващите се от Земята сили и влъчващите се сили, които можете да откриете в птичето яйце. Тези сили ги виждате да работят в тази форма. Защо от птичето яйце не произлиза само яйцеобразна форма, а определен конфигуриран образ? Ако съществуваше само това, което ви нарисувах, никога няма да се надхвърли образуването на яйцето. Птицата би била готова, щом се появи яйцето. Но птицата е съвсем определено конфигурирано същество – това, което обяснявам

за птицата, важи и за човека – поради това, че първоначално Луната кръжи около Земята. Луната обикаля Земята. Само че, ако само Луната обикаляше наоколо, все още нямаше да се роди птицата, а яйчената черупка би омекнала и отпаднала, но би се появило кълбообразно същество, състоящо се от белтък. Но не само Луната кръжи около Земята, а в пространството се намират съзвездия в най-различни констелации и Луната винаги се движи покрай тези съзвездия и модифицира идващите от тях сили. Представете си как Луната минава покрай съзвездията. Яйцето е изложено на силите, които се пораждат в резултат на облъчването от страна на съзвездията, като Луната отчасти закрива облъчването от тяхна страна, модифицира го. Следователно от съзвездията се излъчва една сила, която се модифицира от Луната, стояща пред тях, тя упражнява своето въздействие и поради това, ако схематично го наричам, от яйцето се появява от едната страна главата на птицата. Можем да кажем, че образуването на главата на птицата произхожда оттам, че тя се формира от страна на Космоса чрез взаимодействието на Луната и планетите с постоянните звезди, които чрез особеното си подреждане действат в плеади, в съзвездия. Луната продължава по-нататък и, да речем, тя застава в опозиция спрямо предишния си образ, срещу Везни. Тогава силите на Везни отново биват модифицирани чрез стоящата пред тях Луна. Тук има друга силова взаимовръзка и освен това, ако тук пред това съзвездие е било пълнолуние, междуременно Луната е застанала пред Везни и е новолуние. Луната заедно с Везни действа различно, отколкото е действала от страна на плеядите и въздействието върху яйцето е, че се появява опашката. Другите неща се намират по средата. Така че, ако искате да изследвате формообразуването на птицата, трябва да изучите как Луната преминава пред това, което е разпределено наоколо в Космоса. Какво би могъл да каже относно формирането на човека и изобщо на някое живо същество този, който остава само при земните условия? Той може само да каже: «Да, орелът има определен образ, соколът има определен образ, кенгурото има

определен образ и т.н.» Защо те имат този образ? Ако останете само при земното, както прави сегашната наука, имате само един-единствен отговор: «Образът на животното е наследен от неговите предци.» Няма друг отговор в обхвата на мисленето, освен че животното е наследило своя образ от предците си. Точно според схемата: бедността идва от бедността. Но с това не се обяснява нищо. Трябва винаги да продължите нататък. Предците имат формата си от техните предци и накрая ще стигнете дотам, откъдето сте тръгнали. Ако искаме да разберем формообразуването, трябва да се обърнем към космическите сили, към звездните констелации.

Но това все още не е всичко. Ако беше само така, биха се породили много добре организирани, прекрасни същества, но всички те биха били медузи, какъвто е бил дори човекът в отдавна преминали земни периоди. През атлантическата епоха той е бил един вид медуза. Това идва оттам, че е могъл да поеме като вещество, като субстанция само това, което е било в пластично-течно състояние, и от него да изгради физическото си тяло. Че той включва в своето физическо тяло калий, натрий и другите вещества, произлиза оттам, че не само Луната обикаля пред Везни, Овен и Телец, а че и другите планети от нашата планетна система обикалят наоколо и те включват в нас това, което например довежда дотам да получим човешки образ. Аз ви описах птицата и нарисувах само Луната, Слънцето и Сатурн. Но по отношение на образуването на главата на човека към Луната е включено и това, което произлиза от констелациите на Меркурий и Венера с другите планети. Ако те не биха действали заедно с лунните констелации, всички ние бихме били родени като хидроцефали. В нас се включват органичните метали, когато заедно с лунните констелации действат меркуриевите и венерените констелации. Ние бихме станали ужасно рахитични, не само бихме имали крака във формата на О, но и такива, които биха останали еластични, нашите ръце биха имали медузообразна форма, ако от друга страна не биха действали заедно с лунните констелации онези

планети, които са разположени към Сатурн и самият Сатурн не би взаимодействал с Юпитер и с Марс. Слънцето предизвиква ритмичното равновесие между тези две групи.

И така, тези два реда на мантрата следва да ни доведат до там да разберем как човекът е формиран от страна на Космоса. И докато в нашата медицинска наука не се въведе астрономията, но в смисъла както обяснявам сега, няма да напреднем. Всъщност повечето неща, които се казват там, не са нищо особено. Жонглира се от едно към друго чрез това, че нещата, които се появяват в човека, се приписват на външните земни условия. Но когато се разгледа всичко конкретно, нищо не произлиза, понеже се забравя, че човешкото изграждане трябва изцяло да се извлече от това, което дава познанието за звездното небе, но взето качествено, според вътрешната му същност. Най-важното при това изграждане на човека е Луната. Тя трябва да съдейства навсякъде, останалото модифицира нейното влияние. Най-важното при изграждането на човешкия образ е Луната.

Втората строфа гласи:

Виж какво се движи въздушно!

Дъска 12

Ти изживяваш одушевяването на човека. ☉

Всичко, което действа в човешкото етерно тяло, изгражда човека. Но човекът би бил жив автомат, дори и ако би бил изграден като днес, ако върху него би действало само това, което описах досега. Но върху него не действа само това, а действа обкръжението, действа това, което живее и твори в елемента на въздуха, който е около нас. И в елемента на въздуха твори и етерът, и астралността на Всемира. И така, както биваме оформени външно пространствено под влиянието на Луната заедно с небето, така в това изграждане приемаме вътрешното одушевяване чрез това, че заедно с небето действа и Слънцето, както Луната действа при изграждането. Можем да кажем, че когато Слънцето повлиява космическите сили така и застава пред Льва, тогава то действа първо във въздуха – сега не става въпрос за неговите собствени сили, добре забележете, – върху

това, което ни въздейства чрез нашето дишане, чрез кръвообращението, което постоянно се променя. Когато Слънцето продължава да се движи, се променя и въздухът. Това действие в обкръжението довежда образа на човека до вътрешно одушевяване, така че наистина можем да кажем, че слънчевите констелации в Космоса действат в обкръжението на Земята във въздушния елемент и това предизвиква нашето одушевяване. Следователно това е второто.

Третото гласи:

Дъска 12 Виж какво се променя земно!

Ти схващаш човешкото одухотворяване. ђ

С тази промяна се има предвид общото потъване на човешкото физическо тяло надолу в трупата. «Виж какво се променя земно! Ти схващаш човешкото одухотворяване.» Това приписваме на Сатурн. Защо? Сатурновите сили са не само горе, където се намира планетата Сатурн. По отношение на своите пространствени отношения Сатурн е далеч от Земята и това, което той всъщност прави отвън, не е особено много. Това, което въздейства отвън върху човека, не е много, също и неговите констелации с другите звезди не въздействат особено силно върху човека. Но той има сили, които ужасно силно се всмукват в Земята. Сатурновите сили навлизат ужасно силно в Земята, а когато погледнем навън, не констатираме особено много от сатурновите сили. Но ако погледнем в самата Земя, това, което продължава от повърхността навътре в Земята, откриваме нещо подобно на охлюв, който се влачи по почвата. Първо имате охлюва, който преминава там и трябва да го проследите, той оставя своя секрет. Той е там и вие можете да проследите целия път. Така е и със Сатурн. Той странства наоколо, но навсякъде, където осветява Земята, оставя своите следи. Те са много ясни следи. Ако тези следи не бяха останали в много древни времена на земното развитие като сили, намиращи се в Земята, в областта на цялата Земя нямаше да имаме олово. Оловото се поражда от прасубстанцията, от всмуканите и действащи в самата Земя

сатурнови сили. Оловните сили в Земята са се появили в древни времена, когато условията са били други. Днес сатурновите сили все още действат в човека, но имат съвсем различно от двете други сили въздействие. Ние не бихме били хора с дух, а същества с тяло и душа, ако тези сатурнови сили не бяха тук. Това може да ви бъде опорна точка, скъпи приятели. В Космоса не съществува нищо без основания. Запитайте веднъж в кое време Сатурн е имал възможност от всички страни да импрегнира Земята със същността на своите сили? Той го е направил в течението на тридесетте години, през които я обкръжава – обкръжава Слънцето и с него и Земята. Тези тридесет години същевременно са онези тридесет години, през които от раждането си човекът стига до момента, когато завършва определено развитие в своя живот. Когато човекът е живял тридесет години на Земята, той стига до мястото, където стои на Земята – това може би не съвпада точно с правата линия от Сатурн надолу, – където Сатурн е импрегнирал Земята. Когато човекът стане на тридесет години, Сатурн импрегнира това място за втори път. Така цялото влияние на Сатурн върху Земята е свързано с човека и това е, което предизвиква да имаме едно тяло, което се разгражда, както винаги го констатираме. В човешкия организъм нямаме само изграждащи сили, защото тогава нямаше да сме съзнателни. Нашата виталност трябва да се отдръпне по определен начин назад. Разграждащите сили трябва винаги да съществуват. Нашият организъм не само се изгражда, но и се разгражда, и духовното развитие навлиза в това разграждане. Духовното развитие не произлиза от виталността, а когато тя се отдръпва, духовното развитие, казано образно, получава място в празното пространство. То идва от силите, които се пораждаат в Земята чрез импрегнирането на Земята със сатурновите сили. Затова трябваше да поставя сатурновия знак до третата строфа.

Само че точно заради тези сатурнови сили като тридесетгодишни хора ние бихме станали стари баби и дядовци.

На тридесет години щяхме да ходим с патерици. Нали, някога Фихте е признавал човека само до тридесетата му година. Тогава се е изказал, че трябва да се убият всички тридесетгодишни, защото не са от полза повече за света, те стават слаби инвалиди. Това, което е имал предвид Фихте, би настъпило непременно, ако в Земята се разгръщаха само сатурновите сили. Но те биват също модифицирани чрез юпитеровите и марсовите сили. Те пречат до тридесетата си година да не се разградим толкова силно, а само дотолкова, че да надвишим само с малко изграждането. Действително на Марс и Юпитер дължим, че на тридесет години все още не сме станали старци.

Искаме ли да разберем човека, че и като четиридесет и пет годишен още е възможно той да бъде човек, трябва да погледнем към космическия Всемир. И така, Луната, Слънцето и Сатурн са най-близките ни небесни тела и най-далечните в планетната система. Както е устроена днес, тя е неорганична, понеже нагоре до Сатурн е произлязла от едно предишно единство, докато Уран и Нептун са само прибавени. Може да се каже, че Уран и Нептун не са били открити от предците ни, затова те са смятали Сатурн за най-външната планета.

Но все още е правилно да се стига само до Сатурн. Астролозите още съзнават това и те разглеждат Уран и Нептун само във връзка с тези човешки качества, които надхвърлят личното, в случаите, когато човекът е гениален или се стреми извън личното, където има работа с неща, които нямат повече общо с неговото лично развитие. Когато човекът е гениален или се стреми да надхвърли човешкото, например да разшири своята организация или се разпада прекалено силно, всичко това, което надхвърля човешкото, се отнася до тях. Те са планетите, които са странствали в света и са привлечени някога от планетната система, към която принадлежи нашата Земя. Най-близките и най-далечните до нас небесни тела регулират съществуващото в човека: Луната – образа, общата фигура, Сатурн, изхождащ от Земята – безформената духовност, като разгражда фигурата, винаги я разтваря навътре, а Слънцето предизвиква ритъма между

двете тела. Така ви е дадено това, което трябва да се знае. От древни изживявания е могло да се знае, че същите сили, които съответстват на третата строфа: «Виж какво се променя земно! Ти схващаш човешкото одухотворяване», са се проявили някога в образуването на оловото.

Така че можем да кажем: Това, което ни разрушава като физически организъм, за да може да има място духовността, трябва да се намира и в оловото. Това са разрушителните сили, които са довели до образуването на оловото. Внесем ли олово в човешкия организъм, се поражда разграждане, отравяне. Нуждаем ли се от силите на разрушението, понеже човекът много малко разгражда, трябва да му дадем олово под някаква форма. Ако нещата са такива, че човекът не може да стигне до формообразуване, до изграждане, в известна степен става мек, подпухнал, тогава важи прадревният опит от времето, когато е било актуално само минералното формиране, че там действа излъчената от Луната сила в прадревни времена – среброто, т.е. силовият комплекс на Луната действа там. Така че силите на среброто са тези сили, които внасят, водят подпухналостта, подутото във формообразуването. Среброто може да подкрепи лунната сила. Цялата планетна система е свързана с онези средства, които се прилагат предимно като лекарства: Сатурн – олово, Юпитер – калай, Марс – желязо, Слънце – злато, Венера – мед, Меркурий – живак и Луната – сребро. Тези съответствия се третират по невероятно повърхностен начин, а те почиват на най-точни изследвания, извършвани в древните мистерии. Действително някога нещата са изпробвани много по-добре и по-конкретно. Защото тези констатации почиват върху нещо добре изпробвано. Изпробвано е съвсем точно как действат констелациите на Сатурн, когато при някой човек се появи несамостоятелна конституция на целия му организъм, така че разрушаващите сили действат много слабо, а виталността, изграждащите сили стават много силни, така че той става замаян поради органичната конституция, не непременно с всичките си сетива. Констатира се, че това настъпва при него, когато се

появи особена сатурнова констелация, така че някога Сатурн силно е въздействал върху човека. Виждало ли се е, че човекът изпада в такова състояние при залеза на Сатурн, когато той не е можел да разгръща напълно силите си, тогава като лекарство се е прилагало олово. Указанията за това, които днес още се намират в дилетански книги, са наистина верни, хората не са могли да ги покварят, понеже не са знаели откъде идват, иначе биха спекулирали и тогава сигурно бихме имали лоши указания. Те остават правилни, понеже хората са изгубили науката, откъдето произлизат. Те са останали чрез традицията. Хората не са изкривили тази истина с мисленето. Дори това, което действа от Земята върху хората, е в действителност сатурново въздействие, което само се задържа, всмуква се от Земята.

Помислете само какви величествени следствия има всичко това за човешкото познание. С човека, както той се разглежда днес от природната наука, изобщо не можете да свържете моралността, тя остава да витае някъде горе в абстрактното, затова е така, че особено в протестантството, което най-силно е изгубило връзката с духовността, с Космоса, всичко морално просто бива отделено от световната взаимовръзка. То остава гола вяра. Но в реалността човекът е едно създание, изцяло обгрижвано и поддържано от Космоса и оттам се излъчват моралните сили със своята астралност. Тогава имате възможността наистина да свържете вътрешно човека с моралния свят. Когато практикувате истинска медицина, се завръщате към това, което прави човека морално същество, прави го човек, който наистина може органично да изживява моралността, а не само да се придържа към външни повели.

Това е, което исках да ви кажа и за което мисля, че можете да го усвоите, защото то ще ви бъде пътеводител за много неща. Детайлите естествено можете да ги получите от съвсем друга страна. Но как тези детайли се отнасят един към друг в човешкия организъм, е нещо, което можете да получите само от такива обяснения, каквито получихте сега. Така че можете някъде да прочетете в някой медицински справочник, че оловото

предизвиква това или онова. Защо го прави, ще узнаете, когато приемете тези обяснения тук. Всички тези разисквания имат особеността, че понеже са почерпени от духовния свят, много по-малко ангажират паметта от това, което човекът възприема физически. Това, което той учи – наистина е така, – лежи в неговата воля, но това, което иначе узнава и което се отпечатва от само себе си в паметта му, е нещо, което вие възприемате по този начин. За него ще забележите нещо особено. Ако не медитирате постоянно, скоро ще го изгубите. Духовните истини имат особеността да не могат да станат истински паметови истини. Вие също не можете да задържите в своя собствен организъм това, което сте изяли преди една седмица. Преживното животно го може, но само за кратко време. При преживното животно има един рудимент във физическото тяло за това, което иначе се намира само в етерното тяло като памет. Но човек постоянно трябва да изживява духовните истини, докато свикне не да ги запазва като спомени, като образи, а свикне да ги изживява. Това е смисълът, проникновеният смисъл на медитирането, да се апелира към това, което всъщност съществува само в най-ранното детство. Тогава нямаме образна памет, тогава от малкото дете се забравя това, което то е изживяло. То живее в привичната памет, запомня се, като стане привичка. До нея трябва да се завърнем, ако искаме да преработваме духовните истини в нас, иначе много бързо ще ги изгубим, те ще се изпарят.

Понеже изпитвате необходимостта тук да получите езотеричното, затова трябва да се апелира към вашето медитативно, вътрешно усвояване, иначе нещата няма да ви ползват. Тогава ще получите финото усещане, което сега не инстинктивно, а интуитивно насочва отново да се почувства нещо подобно на това, което абстрактно се е запазило в така нареченото учение за сигнатурата, т.е. да се види при растението, при минералите, как те могат да действат в организма. Вие ще усъвършенствате, ще образувате не само физическото си тяло, но и етерното тяло и привичната памет ще ви даде една префинена възприемателна способност за съдържанието на физическото обкръжение

и способността да виждате света в смисъла на хора, които получават въпросите от човешкия организъм, от болните бели дробове или болното сърце, а отговорите от обкръжението, от лечебните растения, лечебните минерали и т.н.

Въпрос: Г-н доктор, за много от нас става въпрос да стигнат до възможно обхватна преценка на цялата ситуация, в която всъщност се намираме. Човек чувства дълбоко в себе си, че при антропософските истини става въпрос за нещо радикално и че безкрайно много зависи от тяхното осъществяване. В циркулярното писмо, което получихме след Коледната конференция, ми направи впечатление колко силно дадената там медитация е насочена към общата педагогика. Как може да се осъществи това, за което чувстваме такъв дълбок подтик в нас и как да стигнем до едно пътеводно познание за собствената съдба и нашите задачи за в бъдеще? Човек чувства, че може да действа правилно само тогава, когато опознае собствената карма в голямата взаимовръзка и същевременно има смелост да не иска да я избегне, а да я осъществи по правилния начин.

Отговор: От това, което казахте, мисля, че разбирам в каква насока отиват вашите усещания. Само трябва да допълните въпросите, ако не е така. Въпросът, който поставихте, почива на нещо, което днес всъщност би трябвало да се знае. Защото в последно време много е говорено, особено в антропософските младежки групи, в кръга на млади хора повече, отколкото при възрастните, за изтичането на тъмната епоха – кали юга. Така е, защото действително с края на 19-ти век вече настъпва една нова епоха в човешкото развитие. Хората първоначално живеят по-нататък. Когато имате едно кълбо и го тласнете с ръка, то се търкаля, но ако отстраните ръката си, то продължава да се търкаля. И така се търкаля нататък това, което хората са изживявали до края на 19-ти век, макар силите вече да не го тласкат, то дори приема много по-зли форми, отколкото е било през изминалото време. Но редом с инерцията на старото време, наистина още скрито, зазорява една светла епоха. В света просветва една светла епоха и първите лъчи на светлата епоха трябва да се хванат от антропософията. Сега казвам нещо за

някои взаимовръзки, естествено по много по-радикален начин, отколкото преди Коледната конференция. Ще го видите и от лекциите, които иначе изнасям. Тези, които ще са тук довечера, ще видят, че в лекциите вече се засягат определени човешки взаимовръзки. Но още не ми е възможно точно с такива разглеждания да стигна съвсем конкретно до такива неща, към които най-много се стреми жаждата за сензация. При тези неща трябва да се съобразяваме със стриктни правила и аз знам, че не е нужно някакъв порив непременно да произлиза само от жаждата за сензация и той може да бъде удовлетворен, ако е възможно на всеки поотделно да му се разкрие предишният земен живот. Толкова далеч не може да се стигне. Но могат да бъдат дадени някои важни гледни точки.

В обичайния човешки живот днес имаме, ако мога така да се изразя, два вида хора. Тези два вида хора произлизат оттам, че по едно определено време духовното развитие на земното човечество е било различно, отколкото по друго време, когато в известен смисъл е имало едно вълнообразно движение. Но вълните не текат само една след друга, а и една до друга. По едно определено време например западното развитие на християнството отново е станало повърхностно, външно. Хората са нямали възможност да почерпят съдържание от това, което им е предлагало християнството. Тогава се е породила реакция при катарите. Така едни до други са живели хора, които са живели много във външния живот, и хора, които са били много задълбочени. Нещо подобно е и когато под влиянието на Комениус и още преди него са били основани моравските братски общности чак навътре в Унгария и Полша. Така че в света винаги живеят заедно хора, чиито души силно се стремят към духовността, и хора, които са били принудени към екстернализация, външен живот чрез цивилизационната карма. Това, че някой се намира в една, друг в друга група, е свързано с предишни кармични състояния. За днешния човек обаче е много важно, доколко в предишните си прераждания се е намирал в едната или в другата описани групи хора. Да предположим, че някой роден днес

човек е живял в едно повърхностно, външно християнско развитие. Той ще има съвсем друга човешка конфигурация, отколкото човек, който например е принадлежал към чешко-моравските братя. В какво се състои разликата? Същественото на завършека на кали юга се разбира, когато човек вникне в конкретните условия, иначе остава в историческата конструкция. До 1889-та година протича мрачната епоха и след това започва светлата. Това много не го съзнаваме. Трябва да се стигне до конкретната духовност. Хората, родени в края на кали юга, които имат силен духовен стремеж – не бива да станете нескромни, а да приемете това като ваше живо познание, – тези хора всъщност са произлезли от еретиците, от тези, които са искали да бъдат задълбочени.

Около прехода от 19-ти към 20-ти век са доведени долу хора, които не са живели в общия поток на ставащото вече външно християнство, а са живели в такива обърнати навътре, задълбочаващи се секти. Какви са следствията от това?

Когато се преминава през времето между смъртта и новото раждане, човек се учи по духовен начин много точно да познава Всемира, да изследва човешкия Космос, както тук, на Земята, учим да познаваме заобикалящия човека свят. Това е също така велико и изчерпателно, защото човекът съдържа в себе си също толкова много, колкото и Космосът. Това го изучаваме с нашите преобразувани волеви сили. Там учим съвсем точно да познаваме човека. Само че има разлика между двете човешки групи, за които току-що говорих. Тези, които повече са се насочили навън в живота, не са могли правилно да навлязат в духовния свят при преминаването на времето между смъртта и новото раждане. В духовния свят те не са се интересували от своеобразието на човека. Преродилите се хора, родени във втората третина на 19-ти век, са били от този вид хора, които в предишния си живот са били повърхностни. Те не са си донесли в земния живот интерес към човека. Към човека те са се държали така, че са ползвали тялото за ядене, пиене, вървене, стоене, седене, но не са се интересували от това,

понеже не са възприели интереса към това по времето между смъртта и новото раждане. Това са хората, които предимно са удовлетворени от материализма, защото не изпитват желание да опознаят човека. Материалистът, който винаги иска да опознае само веществото, най-малко го познава. С чиста съвест може да се каже, че хората, които седят тук, са преродените души на еретици. Не бива да си приписвате това като заслуга. Души на еретици, които между смъртта и новото раждане са изпитвали силен порив да се вмъкнат навсякъде в човека и подсъзнателно да превърнат човека в невероятно голяма загадка.

Това се проявява по-късно именно в стремежа да се узнае повече, отколкото може да предложи материалистическата медицина, и така е налице вътрешното основание на кармата, за което вие говорите. Не бива да приемате леко нещата, понеже ако ги приемете леко, вие сами ще се заблудите. Няма да стигнете до това, до което искате да стигнете чрез това, че сте имали определени изживявания между смъртта и новото раждане, и което се проявява навън, когато човек не намира в земния живот това, към което се е стремил през столетията, но не е само така, че тогава човекът да стане повърхностен.

Ние сме излезли от епохата, когато хората, узнали истините за човека по времето между смъртта и новото раждане, могат безнаказано да водят само външен живот, истините да станат повърхностни. Понастоящем изобщо не е възможно безнаказано младежта да става повърхностна, понеже ще се разруши вътрешно до органите си. Най-лошото не е, че хората са материалистични в мислите си, че дърдорят за монизъм и т.н., това не е най-лошото, то лесно може да се преодолее. Това, което човекът говори, не е от толкова голямо значение, но това, което засяга навътре чувствената и волевата природа на човека, то твори в неговите органи и ако хората не се задълбочат духовно, изобщо няма да могат правилно да спят. Това е същественото. Останат ли хората днес без такова задълбочаване, какви ще са последствията? Последствията ще са, че наближи ли 1940-50 година, ще се появят все повече епидемии от безсъние. Такива

хора изобщо няма да могат повече да действат за човешката цивилизация. Така нямате никакъв избор чрез вашата карма по отношение на оставянето ѝ без внимание, както е било възможно преди края на кали юга и до сега. Напълно сериозно трябва да вземете под внимание това, което казах сега относно конфигурацията на вашата карма. Естествено това е характеризирано най-общо, но вие можете да ползвате за себе си общата карма, когато сте в състояние по-често да размишлявате относно особените обстоятелства на живота си. Повече или по-малко ще успеете да откриете нещо забележително точно тогава, когато размислите за особените обстоятелства в живота си. Младежкото движение теоретизира твърде много. Поради това се чуват твърде много едни и същи теории. Ако наистина започнете да наблюдавате какво е особеното, което младежта днес изживява, какво е различното от изживяното от предишното поколение, тогава младежкото движение изведнъж ще получи съвсем друг образ. При нашето младежко движение се стремим то да получи конкретен образ и да не остава в абстракции.

Въпрос на д-р Борт: Във вчерашното обсъждане не само си поставихме въпроса как става, че нашето ръководство ни доведе в Дорнах точно по Коледа, но и си казахме, че изобщо не знаем съзнателно защо сме дошли тук и имахме възможност да узнаем толкова велики неща, които съвсем не можем да разберем с това, което представляваме, и не сме ги заслужили. Именно от този факт в много от нас оживя, че пред нас е поставена точно определена задача и че именно за нас става въпрос да сме готови да приемем тази карма и тази задача така, както тя беше поставена пред нас точно в темата, дадена ни в циркулярното писмо.

Отговор: Да, ако оставите да подейства в душата ви особено сериозното разискване, което направихме сега, сигурно ще можете да вземете нещо със себе си от тази прекалено кратка среща.

ЧЕТВЪРТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 24 април 1924 г.

Скъпи приятели!

Мисля първо да продължим започнатото, като някои неща, които започнах вчера, ги допълним от една друга страна. Може би чрез това ще могат да се формулират по подходящия начин въпросите, които сте поставили и за които г-жа д-р Вегман ми разказа.

Вие се вравствате в медицинската област, в лечителската професия, чрез вашата обща човешка съдба. Откривате определено течение, което се намира днес в лекарската професия и в което се вравствате така, че с пълно право изпитвате вътрешна душевна опозиция. Но трябва да помислите, че тя често има обективни основания и те ще ви се разкрият, когато все повече разбирате, че днешното медицинско течение в известен смисъл дори е чуждо тяло в много отношения, които изобщо са присъщи за европейската, за западната цивилизация. Тези неща изцяло се виждат едва когато човек знае, че нашата природна наука и също много от стремежите на по-новото духовно развитие са се появили чрез това, че най-видни личности на медицинския природонаучен напредък в нашия духовен живот са отново преродени индивидуалности от арабско-мохамеданската култура. Тези неща са доста разглеждани в последно време тук, в Гьотеанума²¹, и са свързани също с това, което става сега чрез антропософското движение, но те са от голямо значение и за лекарите. На различни места вече съм обяснявал как сме принудени да обърнем поглед към онези духовни центрове, които са цъфтели по същото време, когато в Европа по примитивен начин е господствал духовен живот при Карл Велики. Тогава в Ориента е цъфтяла духовна кутура, поддържана от Харун ал Рашид²².

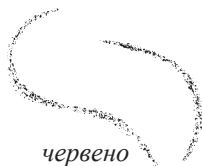
²¹ Събр. съч. 235 и Събр. съч. 236.

²² Харун ал Рашид, 766-809.

В неговия двор са живели много от тогавашните мъдrecи, между които и много лекари от тогавашното време. И вие забелязвате, че като говорим така, докосваме времето, когато християнството вече е действало в продължения на столетия. Християнството се появява в света като нещо, което може да бъде разбрано първо бавно и постепенно и за външните възгледи, не за вътрешните, е много забележително как дълбоките страни на християнството досега изобщо не са проникнати, не са разбрани от хората. Християнството се появява като обективен факт в света и човешките способности за разбирането му не са били достатъчно силни, за да се прояви на всички страни това, което всъщност е заложено в християнството. Затова обективният път е такъв, че християнството живее навсякъде в подсъзнанието, но от три, четири столетия насам човекът напълно покварява това християнство. Хората покваряват християнството чрез това, което знаят, което седи в интелекта, в съзнанието. Освен това сега имаме ужасяващите дилетански мерки, които в последно време се взимат в университетите. Преди имаше четири факултета: философия, теология, юриспруденция и медицина. Това, което е прибавено към тях, всъщност е направено поради най-външното мрачно недоразумение. Защото един държавно-научен факултет, един национално-икономически факултет произлизат от мисли, които изобщо вече не са знаели за какво става въпрос. Това, което не се разбира, чието разбиране днес е напълно помрачено, е, че чрез Христос първоначално са изпратени четирима, които да оповестят християнството по целия свят – теологът Матей, юристът Марко, лекарят Лука и философът Йоан. В тази много дълбока взаимовръзка се корени това, което някога трябва да се прояви навън. Нещата са налице само като зародиши и в бъдеще ще трябва да разцъфнат и да вържат плодове. Това, което дълбоко се корени в духовния живот, е, че евангелията не могат да са синхронизирани според думите, защото едното е написано от гледната точка на теолога, другото от гледната точка на философа, третото – на юриста и четвъртото от гледната точка на лекаря.

Това е нещо, което напълно трябва да се разбере, и понеже евангелието на Лука изобщо още не е прието като едно вътрешно указание за волята за лекуване – нещата не са разбрани, – затова се е стигнало дотам, че в нашето днешно мислене изобщо не живее християнската воля за лекуване, а онази воля за лекуване, която е навлязла в духовната култура чрез арабизма, който обхваща християнството като с клещи. Много е интересно, нали! Породилото се в Азия християнство поема своя път към Европа, разпространява се в Европа. Но погледнете двора на Харун ал Рашид, където е живяла древната медицина. Там, в човекопознавателните възгледи всъщност е живяла старата мистерийна същност, която е съществувала още в традициите. Там живеят двама души – Харун ал Рашид, който организира огромната духовна академия, която расте под негово влияние. Там живее още един, който е бил посветен в предишни времена, но по това време посвещението не се проявява. Харун ал Рашид отново се ражда като лорд Бейкън фон Верулам²³. Той обновява природонаучното мислене на Запад с един изцяло произлизащ от арабизма начин на мислене. По времето между смъртта и новото раждане душата е поела този път (виж рис. червено).

Дъска 14



Ако поискате да изследвате Френсис Бейкън, бихте видели колко много е навлязло чрез него в медицината. Ще има да се чудите. От друга страна, другият, посветеният, се въплъщава в душата на Ян Амос Коменски²⁴. В Коменски виждаме един живот, стремящ се към духа, но той насочва всичко това към интелектуалните възгледи. Така също виждаме как арабизмът се проявява в една друга личност, която е живяла не точно по

²³ Френсис Бейкън фон Верулам, 1561-1626.

²⁴ Ян Амос Коменски, 1592-1670.

същото време като Харун ал Рашид, но е играла роля в битката при Херес де ла Фронтера и се преражда отново като Дарвин. И така, всички действащи в природната наука и именно действащите в медицината са прераждания на това, което, с древните възгледи, но с изключване на християнството – не в развитието на християнството, а с неговото изключване, – е дошло в Европа в това притискане като с клещи, което арабизмът е направил с християнството.

Така точно медицината е навлязла предимно по този начин, докато за съдържащия се в евангелието на Лука импулс може да се каже, че трябва да бъде първо възприет. Затова с най-дълбока сериозност трябва да приемете неща като обсъдените вчера за космическото разбиране на човека, за разбирането на човека, изхождащо от Космоса, и тогава ще почувствате правилното отношение спрямо задачата, която ви е дадена днес чрез вашата карма. Защото нещата са следните. Нека да разгледаме медицината, съществувала в двора на Харун ал Рашид. От една страна в нея се намира доброто от начина на мислене на Хипократ. Тези, които може би са прочели първия лекарски курс²⁵, който изнесох тук, са видели, че по принцип там веднага обяснявам, че Хипократ е последният, който е лекувал въз основа на древната мистерийна медицина. Само че при пренасянето ѝ в Азия, хипократската медицина е навлязла в едно силно течение на монголския начин на лекуване, който идва насам от Североизтока на Азия. Там е внесено много от това, срещу което в Европа е трябвало да се опълчи не само начинът на мислене, но и вътрешната организация на човека. Защото вътрешната организация на човека не пасва на навлязлото в медицинското мислене монголско-татарско влияние. Това може да се види, когато човек стигне до един първоначален космически начин на мислене за човека.

От една страна, ще можете да си спомните за разглеждането на развитието, което можете да намерите във «Въведение в

²⁵ Събр. съч. 312.

тайната наука», където развитието протича през Стария Сатурн, Старото Слънце, Старата Луна и тогава следва земното развитие. Човекът е преминал през всички тези стадии на развитието и вие можете да разберете от това, което се казва през тези дни, че в човека първо се съдържа наследственият поток, който действа в модела и индивидуалното течение, идващо от предишни земни животи. Това, което действа в наследствеността, се е породило в предишни времена, но е изостанало ариманично, повяхнало е. То лежи в наследствеността. Днешната официална медицина работи всъщност само с него и никъде не взема под внимание другата страна, която се проявява във втория период от човешкия живот, във времето между смяната на зъбите и половата зрялост, тази епоха в човешкия живот, която статистически се смята за най-здравословната, понеже човекът тогава е най-малко способен да заболява, способността за заболяване тогава е изключена. На човек му се иска да каже, че днешната медицина предпочита да не се занимава със здравето, а да се рови в болестите. Това е крайно казано, но е така. За да се свържем със здравето, е необходимо разбирането на човека за целия Космос да стигне дотам, че да се вижда също и Космосът в човека. За това се нуждаем от детайлите, които наистина могат да посредничат за това възприемане на космическото развитие в човека. В човека още се намира старото сатурново развитие, старото слънчево и старото лунно развитие. И едва когато тези три предварителни стадии на развитието се прибавят към земното развитие и се разберат, едва тогава се разбира какво съществува в земния човек. Но ние имаме толкова много науки днес. Нямаме обаче една същинска сатурнова наука, слънчева наука, лунна наука, понеже в общия природен живот изобщо не можем повече да си спомним за това, което е съществувало в инстинктивната прамъдрост. Това, което е съществувало при Хипократ, не можем повече да го доближим, понеже се е превърнало във фраза. То трябва отново да се оживи. Така ще имате една истина от древните времена, но общо взето няма изобщо да обръщате внимание на тази древна истина и още по-малко ще я почитате в

нейния чудесен ориенталски вид, както тя може да действа върху медицината. Тя е следната. Божествените световни власти са подредили живота според мярка, число и тегло. Това го срещате като библейски израз. Но кой разглежда днес такива думи по друг начин, без да ги приема за общи фрази, като че ли някога е имало древен миров строител, който е устроил света според мярка, число и тегло. За лекаря обаче е важно действително да открие мярката, числото и теглото (тежестта) в човека. Нека да вземем сатурновата същност! Човекът носи в себе си сатурновото развитие, но днес ние не го намираме в реалния човек, защото в него са се слели всички степени на развитието, те са синтетично свързани, така че отделната степен изчезва във връзката, в хармонията. Но болестта кара да се прояви навън едното или другото явление в неговата особена форма. И това, което съм описал във «Въведение в тайната наука», трябва да се схване не само с разума, а да се схване по начина, както там е описано, навсякъде да се почувства, че по време на сатурновото развитие действа една пронизваща космическа топлина. Когато се изучава сатурновото развитие, навсякъде трябва да се лекува, обръщайки се към топлината, трябва да се доведат нещата до елемента на топлината. Сатурн действа в човека и това, което е описано за сатурновото развитие, действа в човека, но не се проявява видимо в земния човек, когато се съдържа в хармонията на всички тези неща. Но то действа, особено когато човекът е болен. Там нещата, които иначе се намират заедно в хармония, се разделят и сатурновият елемент действа за себе си във високата температура. Ние ще опознаем треската, високата температура едва тогава, когато я разглеждаме космически, когато можем да разгледаме как Стариият Сатурн действа в човека, така че да бъде разбрано как в явлението на високата температура космическото въздейства по пътя на сатурновите сили, които сме открили духовно всмукани в Земята. Когато навсякъде, най-силно в силите на оловото, и изобщо навсякъде открием разпрострените върху земната повърхност сатурнови сили, ще получим вътрешно разбиране за температурата и

вътре ще открием това, чрез което божественото провидение подрежда света според мярката. В мярката на температурата се отпечатва онази мярка, която живее в мировия порядък, когато топлината изобщо протича в мировия порядък, онази мярка, която се слива с останалото, хармонизира се с него. Но преди всичко мярката трябва да я видим в явленията на температурата. Затова трябва да оставим дълбоко да ни подействат думите:

Дъска 14

Чувствай мярката на температурата
на сатурновия духовен дар!

Всъщност духът на човека е този, който се проявява във високата температура, който иначе е потопен в другите елементи. Във високата температура духът на човека се проявява конкретно, едностранчиво. Най-старата съставна същност на човешката природа се издига на повърхността на битието в повишената температура.

След сатурновото развитие следва слънчевото развитие. Там, от една страна, еднородният топлинен елемент се съгъства до въздуха, от друга страна, се разрежда до светлината. Светлината и въздухът действат едно в друго, те си принадлежат. Ритъмът на въздуха го поемаме чрез дишането, светлината също я поемаме. В окултен смисъл светлината не е само това, което въздейства на окото, а тя е общ израз за действащото чрез Слънцето. Окото е само най-изтъкнатият представител за това, което действа чрез Слънцето. В Средновековието се е означавало като духовна тинктура това, което действа в светлината. Стигаме до слънчевото развитие, което го има и в днешния човек и когато допрем пръсти до пулса на човека, ние чувстваме слънчевото развитие не като нещо, което сега действа върху Земята, а като ехото на старото слънчево развитие. Броят на пулсиранията изразяват старото слънчево развитие в нас. И оттам имаме следните думи:

Дъска 14

Чувствай в броя на пулса
на Слънцето душевната сила!

Не е безразлично, скъпи приятели, дали наистина действате в тази насока, или не. Подобни неща можем да ги приемем сериозно или несериозно. Но има огромна разлика, когато погледнем покачването на термометъра, дали наистина ще си припомним – само че трябва вътрешно да се усвои – какъв образ е имала еволюцията по времето на Стария Сатурн. Тук ви се появява целият свят, понеже всичко се дължи на топлинния поток, като духовен дар, в който любовта протича чрез топлината във всичко поотделно и в това настроение на религиозна отдаденост познавате как чрез сатурновия елемент с помощта на топлината любовта протича в света. В тази благодарна отдаденост на стоплящото, любвеобилно сътворяване на света, в този момент, когато проверявате температурата, изхождайки от това настроение, познавате това, което следва да направите.

Също така не бива по занаятчийски, касапски начин, както често се прави, да проверявате пулса, а при пулса действително да можете да се задълбочите в това, което произлиза от слънчевата същност като световен ритъм. При усещането на пулса трябва да можете да чувствате как човекът се намира в разпространяващото се в светлината и във въздуха пронизващото света просветление.

И отново е така, че целият човек се ангажира с волята за лекуване. Волята за лекуване не може да се постигне с вътрешна заповед, а само чрез всеотдайно поведение на душата в света.

И продължете ли, тогава проверявате другите симптоми, които се състоят в това, че навсякъде поглеждате доколко това, което действа в човека, приема не човешка форма, а своя собствена форма. Вземете, да речем, диабета. На какво почива той? На това, че в хармоничния човек захарта именно е очовечена, не действа чрез своята собствена сила, а при диабета човекът е толкова слаб до най-интимната си атомност, че не може напълно да проникне захарта. В своята азова организация човекът следва захарните сили, извънчовешките сили. Погледнете всичките тези сили, които при човека се изживяват в диабета, които се появяват в утайката на урината, складира се в тялото при

мигрената и при други състояния. Вижте веществата в тялото, които следват своите собствени закони, а не човешките закони, и можете да зададете два въпроса.

Първо, защо изобщо е възможно да съществува в човешката природа тенденцията, веществото да запази своята собствена деятелност вътре в човека? Ако не беше така, никога нямаше да се премине през лунното развитие. То настъпва, когато веществата в човека имат тенденцията да следват себе си. Тогава навлизат лунните сили, тези веществени сили и точно като лунни сили предизвикват формата в човека. Всичко, което се появява в човека като форма, е проникнато от лунните сили. Както Сатурн пронизва с топлината, а Слънцето ритмизира, така Луната изгражда образа, формата на човека, (тя е дизайнерът, проектантът в човека). Така е в целия човек. Спомнете си това, което винаги подчертавам. Нашият мозък няма собствено тегло. Когато го извадим навън, той тежи около 1500 грама, а вътре в тялото тежи само около 20 грама, понеже всяко тяло според архимедовия принцип изгубва толкова от теглото си, колкото тежи изместеното количество вода. Мозъкът измества една част от мозъчната течност, понеже сам плува в нея, получава един подем и натиска само с около 20 грама върху своята опора. Така става с всичко. Става въпрос, че в Космоса трябва да съществуват сили, които да отнемат до необходимата степен тежестта на веществата, които човекът носи в себе си. Тежестта трябва да бъде регулирана и в собствената тежест на веществата и регулирането ѝ чрез Космоса лежи третото. Така че дали изследвате какво действа в обмяната на веществата, дали нещо веществено се появява под влиянието на собствената му тежест или тежестта се врежда сред тежестта на Космоса, вие изследвате порядъка на божествено-духовния свят според тежестта и така имате третото:

Чувствай в тежестта на веществото
формиращата сила на Луната!

Това е, което следва да ни проникне като настроение.

Трябва да можем да чувстваме, когато говорим за ревматизъм, подагра, запек, диабет, мигрена и всички състояния, които са във връзка с такива отлагания, които позволяват да се прояви собствената тежест на веществата, как в нашите собствени усещания навлиза нещо, което можем да изговорим с думите: земната тежест обхваща човека. Много лежи в такива думи. Проникнете своите прегледи с такива усещания. Помислете само колко абстрактни, колко касапски се правят изследванията днес на нещата, колко без да се мисли, и тогава ще разберете това, което днес липсва, което въпреки цялото прекрасно опазване на древната мъдрост, на древната добродетел, древните умения в арабизма, именно затова са умъртвени, защото това, което е било познато като троичността Сатурн, Слънце, Луна, се е появило маскирано, прикрито като Отец, Син и Дух, и че тази троичност е изчезнала и арабизмът в мохамеданството просто е отрекъл всичко с думите – имам предвид предното изречение, което Мохамед не е изговорил, но го е изговорил ангелът, от когото той е бил инспириран, който не е бил точно превъзходен ангел, въпреки че е бил много мъдър. «Какво, троичност!» Мохамед е трябвало да оповести само един бог. Биваме насочвани към това да се остави да изчезнат всички диференцирания в света. Затова нещата, които всъщност би трябвало да се знаят, са помръкнали, замъглени и нашата медицина всъщност е станала арабско-мохамеданска. Европейското човечество е станало прекалено слабо, за да може да открие правилното. Днес тези неща трябва да се знаят, иначе земното човечество ще пропадне. Така че трябва да си казвате:

Дъска 14 Чувствай мярката на температурата,
на сатурновия духовен дар!
Чувствай в числото на пулса,
на Слънцето душевната сила!
Чувствай в тежестта на веществото
формиращата сила на Луната!
Тогава ти съзираш своята лечебна воля
и необходимостта на земния човек да бъде здрав.

Погледне ли се така към света, тези неща трябва наистина да се схванат с душевността. Тогава разбираме, че в човешкия живот на Земята се появява тенденцията, индивидуалността, която идва от предишен земен живот, да обхване това, което, произхождащо от наследствения поток, е само като модел тук.

Вече съм ви говорил за борбата, която протича между това, което се формира според модела като второ човешко тяло в сравнение с първото, изградено като модел човешко тяло. Знаем ли, че пред себе си имаме един човек, който всъщност си пробива път до повърхността, тогава знаем, че в този човек работи това, което идва от предишни инкарнации. Наистина е така. Проникващият тези неща със сърцето си, с душата си човек има най-често възможността да възприеме в болния човек това, което идва от предишни инкарнации или поне да го предчувства. Защото на какво всъщност почива това, което се проявява в болестта? При здравия човек е така. Тук е главовата организация, която външно е всъщност отделена от останалата организация в нейната форма. Главата е костна кутия, в която се намира мозъкът. Продължението на главата е също затворено в кости. То е първо самостоятелно и после се свързва с останалото, което принадлежи към човека. Но в по-фината организация на човека има нещо, което огражда и отделя тези две части една от друга.

Вижте, чрез външната анатомия и физиология не може така лесно да се докаже това, но ужасно много трябва да се наблюдава в преобразуването на хранителните вещества, например че тези хранителни вещества не проникват такива, каквито са в тяхната вътрешна структура, в организацията на главата, нито в организацията на нервите. Има строго определена граница, която не бива да се прекрачи. От кого не бива да се прекрачи?

Вижте, в организацията на главата (нервно-сетивната система) от началото на човешкото земно развитие действа най-силно това, което се е запазило от предишен земен живот като сила през времето между смъртта и новото раждане. От

главата изхожда това, което действа като сила на индивидуалността на детето. Но тя не бива да премине в останалата организация на тялото без да бъде пресята. Трябва да има едно сито, един междинен слой. Той не е външно видим, но се намира в организацията. Нищо не преминава надолу без да е пресято. Не бива белите дробове или черният дроб като органични органи непосредствено да бъдат обхванати от идващите от предишни инкарнации сили, органите не могат да го понесат. И ако човекът констатира, че до черния му дроб стига непресятата сила от предишния земен живот, в него се получава нещо ужасно. Във времето между смъртта и новото раждане човешката индивидуалност преобразува в организация на главата силите, които се намират в белите дробове, черния дроб, двигателно-веществообменната система и отчасти в ритмичната система. Двигателно-веществообменната организация бива отново причислена отвън. Човешката индивидуалност, която е вечна, може да навлезе вътре едва когато човекът е преминал през вратата на смъртта, когато физическо-вещественото отпадне и само силите от белите дробове и черния дроб са преминали през вратата на смъртта, така че увреждането в човека се поражда по време на земния живот, когато индивидуалността навлезе в някои органи, в които не бива да навлиза.

Затова по отношение на някои болестни състояния човек си казва с една такава вътрешна отдаденост: «Ах, понеже няма истинско разделяне, там индивидуалността от предишния земен живот действа върху органа, който би трябвало да бъде повлияван само от този земен живот.» Затова в болния човек виждаме да действа индивидуалността от предишния земен живот. Тази индивидуалност, която следва да се изживее само в моралното, в съдбовното, да остане при това, което човекът върши и узнава, а не бива да докосва главната земна част на организацията на човека, тя действа отчасти в неговата двигателно-веществообменна система, отчасти в ритмичната система и в нервно-сетивната му система, понеже границата е нарушена.

Вижте, когато тук се знае, че в болните бели дробове

действия индивидуалността на човека, се поражда отношението към човека. Когато видя един туберкулозен човек, изпитвам съвсем конкретно състрадание чрез това, че нашето време е така материалистично и отклонява човека във външния свят, вместо той да разбере как следва съдбовно да изживее своята карма, и чрез целия ни недуховен живот го отблъсква морално назад в неговата собствена телесност. Вместо индивидуалността да премине в моралното, нашето време я отблъсва назад. Тя започва да действа органично, обхваща органите, преди всичко белите дробове, които представляват насоченото навътре от двигателно-веществообменната система, която, от своя страна, е насочена навън. Действащата навътре индивидуалност от предишни инкарнации обхваща телесността непосредствено. Такива неща не са важни чрез това, че се теоретизира за тях, а че човек може да се пренесе в тях с определена нагласа и тогава се поражда волята за лекуване, която по правилен начин се свързва с човешкия копнеж за здраве. В нашата днешна материалистическа култура лекарят всъщност е строго отделен от човека, който се нуждае от лекуването. Той не се приближава, понеже е необходимо много повече за приближаването, лекуващият трябва да има чувството за вечното, което живее в човека. И от това чувство се развива правилното отношение между лечителя и нуждаещия се от лечение и тогава просветва как наистина трябва да се индивидуализира, защото всеки човек има своята собствена карма. В лекуването трябва да се индивидуализира.

Това са нещата, които преди всичко следва да въздействат върху душата ни. Нещата стават езотерични тогава, когато човек ги остави да му подействат душевно и нещо като евангелието от Лука съдържа цялата необходима нагласа, за да се стигне по-нататък в това чувство. Оттам вече е така, че нещата са се породили обективно, създадени са били четири факултета – факултет на Лука, на Матей, Марко и Йоан, но днес не се чувства нищо от това, защото арабизъмът живее особено в медицината. Християнизирването ще настъпи, когато нещата се схванат така, че отново да се обърне поглед към космическото. Тогава човек

трябва да осъзнае своето космическо място като лекар.

От всичко това видяхте колко силно въздействат върху човешкия строеж управляващите сили на Луната. Когато те действат твърде нередовно, трябва да се насочи вниманието натат, след това човек трябва да е наясно, че лекува, като премахва нередовността, която се намира в човешкия строеж и това става тогава, когато болният се лекува именно така, че да участва космическото съзнание. Но тогава трябва да се прозре другото. Трябва да се спечели една гледна точка. Трябва да разгледате нещо отвън. Окоето не можете да го разглеждате отвън. Това, което ни оставя да видим всичко отвън, което действа там, е същото, което, от друга страна, ни дава ясни понятия за всичко, но в тези ясни понятия не внася веднага абстракцията, а оставя същевременно да мисли и сърцето ни. Не бива да се объркваме в нашите понятия, но не бива и да изключваме сърцето от нашето абстрактно мислене. Трябва да сме хора чрез това, че сме цялостни хора, че сърцето винаги участва в мисленето. Оттам трябва да се стремим не само да навлизаме с мисленето в света, не да мислим в него абстрактно, което днес го прави всяко мислене. Трябва да сме наясно, че е необходимо да се потопим с нашето мислене надолу и да внесем навсякъде сърцето. Ние трябва да познаваме и това, което сърдечно се увива около мислите, трябва отново да се научим да си служим с меркуриевия жезъл и ще го направим, когато от Луната преминем към Меркурий. Това е, което имах предвид за днешния културен живот в лекциите, в които ставаше въпрос и за Рафаил²⁶, защото той е точно християнският Меркурий.

Дъска 15

Когато се проникнете с такова съзнание, ще получите правилното чувство за това, за което всъщност трябва да работите, когато днес навлезете като млади хора в медицината. Навсякъде в света се проявява противното на това, което би

²⁶ Особено 4-та лекция от 12 октомври 1923, «Имагинацията за Еньовден», в Събр. съч. 229.

трябвало да стане, и през последно време точно по отношение на медицинската същност е настъпило нещо ужасно. Това са – извинете, че преминавам към нещо ежедневно, но то показва как действа обратното – медицинските болнични каси. Там преди всичко лекарят е изключен. В Германия има един израз за това, който свидетелства за изключването на човечността в лекаря, свидетелства, че тук се мисли, че действат абстрактните неща, а не човекът. В действителност лекува лекарят, а не лекарската наука. Но се смята, че лекарската наука е нещо, което е възможно без човека. Човекът не се взема под внимание, направо се удря плесница по лицето на кармата. Защото кармата действа така, че не поставя сляпо човека до човека, а фактически, за да се прояви наяве там, където има възможност да се прояви един кармичен елемент в свободното избиране на лекаря. Но в чисто ариманичната същност на институцията на лекарите на болничната каса кармата напълно се отстранява и човекът се излага на борещите се срещу кармата ариманични сили. Когато отново се съберем, ще ви разкажа как ариманичните сили се стремят да унищожат кармата на човека, за да постигнат своята цел. Но това е, което лежи в здравноосигурителната институция и в несвободния избор на лекаря и така се вижда само това, което се характеризира с изреча «лекарски занаят». Мисля дори, че той стои в закона за болничните каси. Там цялата нагласа на болничните каси и приемането на лекарската същност се проявява в изреча «лекарски занаят» Типично за времето е, че вътре се проявява симптоматично това заболяване на културата, което съществува и в многобройни други неща днес и което свидетелства как точно лекарят трябва непременно да помогне за оздравяването на тази болест на културата. Но когато сам изпадне в положението да бъде изложен на тази болест на културата, тогава той бива напълно парализиран. Не забравяйте, че ужасният факт е налице в институцията на болничните каси. Те имат и нещо добро, както това, което се появява в света и иска да изкуши и заблуди хората, се появява с блясък, така че е невъзможно да не се хареса. Дяволът приема винаги ангелски образ, когато се яви.

Този, който вижда в своята визия дявола в дяволски образ, може да е убеден, че не е дяволът, защото той се появява в ангелски образ. Щом лекарят е изложен на най-силното влияние на една болест на културата, трябва цялата ни култура да е болна. Затова е необходимо да обръщате внимание на своята карма, как ви е поставила в живота, за можете не само да работите в лечебната същност, а и в болната същност на социалния организъм.

В тази посока ви моля да формулирате въпросите си. Утре ще се съберем още веднъж. Чух, че имате един въпрос, който ще разгледаме, а именно как да се включите в общото младежко движение. Ние ще можем да допълним някои неща от това, което беше казано днес. Но това, което казах, исках да го направя, защото мислех, че е необходимо да го знаете и да работите с него.

Чувствай мярката на температурата,
на сатурновия духовен дар!
Чувствай в числото на пулса,
на Слънцето душевната сила!
Чувствай в тежестта на веществото
формиращата сила на Луната!
Тогава ти съзираш своята лечебна воля
и необходимостта на земния човек да бъде здрав.

Fühle in des Fiebers Maß
Des Saturns Geistesgabe!
Fühle in des Pulses Zahl
Der Sonne Seelenkraft!
Fühle in des Stoff's Gewicht
Des Mondes Formenmacht!
Dann schauest du in deinem Heilerwillen
Auch des Erden menschen Heilbedarf.

ПЕТА ЛЕКЦИЯ

Дорнах, 25 април 1924 г.

Скъпи приятели!

Днес искам да прибавя още нещо към вчерашните разглеждания и след това да преминем към общата тема, която засяга отделни ваши въпроси. Сега искам да посоча нещо, с което да започнем разглеждането, след като вече сме се запознали с нещата, които изложихме в последните дни. По-добре е да не започваме с разглеждането на общи истини, а първо да се занимаем с някои конкретни неща и след това да преминем към общото, защото едва тогава общото получава своето истинско, реално оцветяване. Нека днес да започнем с това, че всяка от четирите същности на човешката природа, физическо, етерно, астрално тяло и аз, има своята особена структура. Физическото и етерното тяло имат пространствено-времева структура, астралното тяло и азът имат чисто духовна структура. Една чисто духовна структура можем да си я представим, като си кажем, че пространствено-времето не е духовната структура. Пространството и времето ги няма при нея. Но когато си представя нещата образно, и духовната структура мога да я сведа до картинна представа. Това се случва в имагинативното съзнание. Но не забравяйте, че, от една страна, имаме работа с една физическо-етерна структура, която при спящия човек е напълно отделена от духовно-душевната структура, от друга страна, с една духовно-душевна структура.

Когато разглеждаме спящия човек, при него имаме само физическо-етерната структура, той е изпратил навън своя аз и астралното си тяло, и душевно-духовната му структура е отделена от физическото и етерното му тяло. Физическо-етерната структура се диференцира в отделни органи, като организъм, който в известен смисъл като че е извлякъл отделните органи от центъра на живота.

Астралната и азовата структура са навлезли много пове-

че от вън навътре, произлезли са повече чрез ингвагинация, вдлъбване. Така че важното при това е спестяването на пространството и на времето чрез ингвагинация. Същественото е, че двете структури, физическо-етерната и духовно-душевната, са основно различни една от друга. В будния човек във физическия свят – ако си послужим с един израз, който не е напълно верен, но онагледява нещата, – във физическо-етерната организация е включена духовно-душевната същност, т.е. астралната и азовата организация. До определена степен двете взаимно се проникват. Във всеки физически орган, който е пронизан със светлина и топлина, и от страна на етерното тяло е оживен, когато Космосът действа чрез етерното тяло, във всеки физически орган на будния човек вече навлиза азовата и астралната организация. Представете си следното. Азовата и астралната организация налагат на някой орган или органива система своята собствена структура. С други думи нещо, което би следвало да има своята физическа и етерна структура, получава една духовна структура, става отпечатък на астралната и азовата организация. Всъщност това съвсем универсално е причината за физическите заболявания. Общо казано, причината за физическото заболяване е тази, че тялото на човека става твърде духовно на някое място или като цяло. Затова подходящото предано наблюдение на болния човек е така безкрайно изясняващо за познанието на духовния човек, което особено силно се е вземало под внимание в древни времена. Помислете само. В древни времена изобщо е имало други разбирания относно човешката природа, отколкото днес – не го казвам, за да се породи някакво желание отново да се прилагат древните методи, – но в древни времена, когато е имало по-груби възгледи за човека, е имало и явления като следното. Когато се е смятало, че е добре за душевното здраве на някой човек с еретични възгледи, той е бил изгарян. Еретиците са били изгаряни, уж за тяхно добро, за да се освободят от това, което след смъртта им би ги осъдило на ужасни мъки. Някога това е било един вид възглед, който по-късно е станал брутален. Съществували са по-груби възгледи относно човека и така се

е стигало дотам, че например на някой човек, когото са искали да запазят здрав, са му давали, да речем, маточина в определен препарат. Когато е получавал маточината по определен начин, съзнанието му малко се замъглявало. Той ставал по-бленуващ, по-мечтателен, отколкото преди да му се даде маточината, затова пък в съзнанието му прониквали леки имагинации. Ако му давали по определен начин например *Hyoscyamus*, блян, буника, той получавал силна предразположеност към инспирации. Чрез такива изследвания се открива например, че когато чрез *Hyoscyamus* се възбуди слънчевия сплит, той бива одухотворен. Открито било, че тогава астралното тяло и азовата организация силно навлизат в слънчевия сплит или пък се забелязвало, че оросяването с кръв на големия мозък се усилвало в минимална степен – което указвало значително въздействие, – когато на човека се дава сок от маточина, понеже азовата организация силно навлиза през големия мозък. Така са правени опити как целият човек да стане духовен и как да се вижда в отделните органи, как те да станат по-духовни. Предразсъдък е, че ние мислим с главата. Това изобщо не е вярно. Ние мислим с краката и ръцете и това, което протича в ръцете и краката, главата го гледа и го приема в образите на мислите. Човекът никога не би открил, казах го вече по време на Коледния курс, закона на ъгъла, ако не вървеше. Той нямаше никога да открие механичните закони за равновесието, ако не ги опознаваше чрез собствения си център на тежестта, който провежда наоколо в подсъзнанието. Щом се стигне надолу до астралното тяло, което преработва всичко това в подсъзнанието, човекът изглежда необикновено мъдър, макар във физическия свят да е понякога много глупав, понеже всичко, което се развива като геометрия при вървенето, в себечувстването, ако мога да си послужи с парадокса, се знае в подсъзнанието и след това се вижда чрез мозъка. Когато духовно-душевната организация навлиза твърде силно във физическо-етерната организация, се появява физическата болест и духът може да се изследва по-скоро от физическите органи, понеже всичко друго, за което можем да говорим, че е дар от-

горе, е именно духовно, духовно-душевно. Само че трябва да различаваме това, което човекът е получил като дар отгоре по чисто духовни пътища. Това е било наречено именно дар. Да вземем например беладона.

Докато при растенията иначе действа физическото и етерното, при беладона много силно действа отвън космическо-астралното и във всичко, в което духовното, т.е. астралното или това, което в Космоса съответства на азовата организация, действа върху растенията или животните, се образуват отрови като противоположност на духовните дарове. Но те изцяло са корелация на духовното, понеже при растенията и животните са това, което надхвърля растителното и е космическо-астрално. Когато внесем астралността чрез *Hyoscyamus*, черната попадийка, ние просто я пренасяме през това, което живее в топлинната обвивка на Земята, с което завършва атмосферата, в слънчевия сплит на човека, а също в диафрагмата на човека.

Когато вземем маточина, която не е истинска отрова, тогава получаваме лекото въздействие на духовното, което се показва само в замаяността. Бихме казали, че отровата при маточината се намира в *Status nascendi*. Това ви води до правилото, че физическата болест е прекалено силното превръщане на физическия организъм или неговите части в духовни. Но може да настъпи и друго. Може да настъпи, че по време на будното състояние на човека, духовно-душевната структура на неговото астрално тяло и азовата му организация прекалено силно се потапя в някой физически орган, но тя натрапва духовно-душевната си структура на физическия организъм, не чрез своята сила, а напротив, от физическия организъм ѝ се натрапва физическата структура. Така че когато човекът спи, в астрално му тяло и в аза се появява едно копие на физическото и етерното му тяло, човекът приема физическата структура в астралното си тяло и в азовата си организация.

Виждате, че тук тези два вида нередовности при човека съществено се различават един от друг, също и в наблюдението. При един болен човек болният орган странно се одухотворява.

Той става светъл. Изглежда, като че той се обхваща от духовността от вън навътре, от неговата повърхност. Дълго преди да се видят някакви ясни следи по кожата на един болен човек, той се вижда от окултния поглед като прозрачен и в тази прозрачност имаме духовно-душевното. При човек от другия тип, при когото духовно-душевната организация приема структурата на физическо-етерното, това се заблязва в духовно-душевната му същност, когато той спи. Там се забелязва един призрак, един бегъл въздушен призрак на физическото му тяло. Той прилича на физическото му тяло. Той действително става спектър, призрак на своето физическо тяло. И грубите експерименти, които правят спиритистите при така наречените манифестации, почиват на това – по някакъв скрит начин се случва това, което казвам, – че при медиумите отслабва духовно-душевната същност. Това е също очевидно. Тогава отслабеното астрално тяло и отслабеният аз могат да приемат формата на органите и да се видят в тъмната стая. Така че манифестациите са истински, но безсъвестни, нисши.

Всички така наречени духовни болести почиват на това, че духовно-душевното, астралното тяло и азовата организация приемат физическа и етерна структура. На това почиват всички психически болести. Можем да кажем, че физическите болести се дължат на одухотворяването на физическия организъм или негови части, а психическите болести се дължат на приемането на физическа или етерна форма на астралното тяло, на азовата организация или на някоя от техните части. Това е една обща истина, която е много показателна за човешкото познание.

Това засяга някои от въпросите, които бяха поставени за отношенията на медицината и педагогиката. Защото всички степени между тези две крайности ги виждаме в детския организъм. При някое дете астралната и азовата организация има тенденцията да одухотвори физическото и етерното тяло, при друго дете е налице повече тенденцията самите те да получат формата си от физическото и етерното и между тях са всякакви междинни степени. Този основен закон се проявява в темпе-

раamenta. Когато астралното тяло и азовата организация много силно проявяват тенденцията – не до степен, както е при лудите, така че човекът още се справя – да приемат форми от физическото или етерното тяло, тогава имаме работа с меланхоличния темперамент. В момента, когато астралното тяло и азовата организация имат тенденцията силно да наложат своята собствена структура на физическото или етерното тяло, имаме работа с холеричен темперамент. А флегматичният и сангвиничният темперамент се намират по средата. При флегматичния е така, че астралното тяло и азовата организация само донякъде имат тенденцията да приемат структурата предимно на етерното тяло. При сангвиничния темперамент е така, че виталността, която лежи в етерното тяло, е силно повлияна от астралното тяло. Така че всичко това се проявява и в темпераментите.

И ние виждаме как това, което в крайните случаи е ръководното начало за лекарите – да познаят как при будния човек душевно-духовното е включено във физическо-етерното, – в латентните състояния е правило и за педагогиката. Така че педагогиката и медицината се допълват и смесват. Става въпрос възможно по-упорито да се стремите, скъпи приятели, да стигнете до имагинация при наблюдението на човека. Ще ви дам някои опорни точки в този смисъл.

Познавате съвсем картинно, поне можете да го опознаете, образа на човека в ембрионалното състояние. Днес доколкото е възможно, също е изградена една представа как изглежда ембрионът в първите стадии, как се развива и вие можете да си съставите една картина за човека по време на ембрионалното състояние. Можете да си създадете и последователна картина на развитието на човека в детския стадий. Трябва да опитате да направите първата и втората картина възможно по-интензивни, така че наистина с мисленето да докоснете, наистина да ви се струва, че с мисленето опипвате ембриона, вътрешно проследявате формите му. Тогава увеличавате ембриона до тази големина (посочва с ръка), просто в мислите си, до големината, която има детето, и също интензивно я разглеждате, наблюдавате я.

И тогава избутайте представата, картината на ембриона като вътрешно я метаморфозирате, вътре в картината на детето. Ако реално го направите, ще имате някои трудности във вътрешното си изживяване. Ще трябва да си кажете: когато взимам главата на ембриона и я уголемявам до детския стадий, тя става много голяма. Аз трябва да я смаля. Трябва и това, което при ембриона е още водно-течно, което принадлежи на течния човек, вътрешно да го накарам да кристализира и коагулира, за да се вмести в мозъка на ембриона. Но тогава ще вземете ембрионалното състояние на крайниците, ще трябва да ги протегнете, да ги оформите, ще трябва вътрешно да упражните една скулптурна дейност, да вмъкнете неоформените крайници на ембриото в крайниците на детето. Това е извънредно интересно вътрешно занимание, във вътрешно съзерцание да вмъкнете ембриона в детската възраст.

После можете да продължите. Можете да вземете детето и възрастния и да направите същия експеримент. Тук ще е по-трудно. Различията между ембриона и детето са много големи и когато правите експеримента, ще трябва да развиете интензивна вътрешна дейност. Но когато сравнявате детската възраст със състоянията на зрелия човек, тогава различията не са така големи, тук ще е по-трудно да напаснете едното към другото. Но ако успеете да го направите, тогава във вас наистина се ражда имагинацията на човешкото етерно тяло. Сравнително много бързо се поражда имагинацията на човешкото етерно тяло.

Вижте следните строфи:

Вмъкни ембрионалното време
в детската възраст
и детската възраст
вмъкни в младостта!
Ще се появи сгъстено
етерното битие
зад телесната същност.

Дъска 16

Зад физическото тяло в неговата структура.

Тук имате едно примерно правило, което можете да използвате също като другите, които дадох вчера и в първата лекция. Само че навсякъде трябва да сте наясно, че постигането на имагинативното съзнание изисква усилия. Човек не може да си го извълшебства, а трябва да го постигне чрез интензивна работа.

Можете да продължите и нататък. Можете да опитате да си представите един старец, един склеротичен старец. Старците са склеротични до известна степен. И получите ли усещането, че опипвате този склеротичен старец, то в духовното докосване получавате чрез склерозата впечатлението, че старецът всъщност е кух. Когато духовно опипвате, не получавате впечатлението, че склеротичният старец е сгъстен, че е по-твърд, а напротив, че той изобщо не е по-твърд, че той всъщност смуче. В духовното опипване вие получавате чувството, как като че ли във физическото известно време се движите с наслюнчени пръсти в морската пяна. Знаете, че ако прокарате навлажнени пръсти върху глина или морска пяна, получавате чувството, че тя смуче. Това чувство на смучене го имате при склеротичния старец. Трябва да получите това осезание, това чувство при съзерцанието. Това може да се появи не само при окото, при виждането, а при всяко сетиво, също и при жизненото сетиво. Вие имате всмукващата старческа гъстота, когато схванете това. Както вмъкнахте ембрионалното време напред в детската възраст и после в зрелия човек, вмъкнете сега всичко обратно. Представете си зрелия човек, който още не смуче, а изпълнен със сила стои в света, и вмъкнете в него това, което опипахте при стареца. Нали, когато вмъквате ембрионалната структура в детската структура, имате една пространствена метаморфоза, която извършвате. Сега, когато ви се струва, че старецът е едно кухо същество, което непрекъснато смуче, трябва да направите така, като че ли то се изпълва със сила, когато се вмъкне назад в зрялата възраст. При изместването назад то става зрелия човек. Докато преди това, когато се гледа преливащата сила, то полу-

чава нещо като леко парализиране, става старец, когато човек го измести назад, става отново силно в неговите кости и в цялата си структура на твърдия организъм. Това вътрешно вмъкване едно в друго тук трябва повече да се взема под внимание и тогава трябва да се вмъкне и зрялата възраст в младостта. Тогава е отново лесно. Човек си представя един човек с набръчкано вече лице и го оставя да се слее с един млад пълничък човек, там ще се уравни. Когато се направи това, получаваме впечатлението, като че ли етерното тяло се вълнува и започва да звънти и звучи. Чрез това получаваме впечатление от астралността в човека.

Тук имате една медитация, за да се издигнете до инспирацията:

Вмъкни старческата гъстота
в човешката зряла възраст
и зрялата възраст
в младежкия живот!

Дъска 16

Ще ти прозвучи в световни звуци
дейността душевна на човека

– всъщност астралното тяло –

от живота етерен звучаща.

От това, което ви описвам, виждате, че указанието за медитация не се дава като заповед, а се обосновава от това, което човек може да разбере. Насоченият по правилния начин към медитиране човек не се третира авторитарно, както е било някога в стария Ориент, където възпитанието и развитието на децата и на старците е почивало върху съвсем друга основа.

Който получи медитации при нас, ги получава така, че разбира какво да прави с тях. Нали, в Ориента детето е било насочвано от своя баща. Това означава, че то е възпитавано и обучавано по начина, както е живял той. То не е учило повече от това, което до определена степен е виждало от дедите си.

Възрастният човек е имал своя гуру, ако е искал да се издигне по-нататък. Той е бил осведомяван, че гуруто няма да му даде друго правило освен следното: «Така е, трябва да се изпробва.» Това е разликата. Това, което имаме в нашата западна цивилизация, е, че навсякъде се апелира към свободата на човека, че човекът знае какво прави. И можем също да разберем как се стига до инспирираното познание, когато със здравия си човешки разум схванем как действат физическото и психическото заболяване и когато всичко се свърже с това, което ви казах днес. Защото тези неща се разбират именно със здравия човешки разум. Продължим ли по-нататък, за да разберем какво да правим във вътрешна медитация, тогава сме стигнали със здравия човешки разум до границата на това, което постигаме. Здравият човешки разум може да постигне всичко, което произлиза от антропософията. Когато започне това, което не може повече да се достигне със здравия човешки разум, тогава той правилно е действал до границата и е подобно, както ако застанем пред едно море. Там също има такава граница, човек гледа от брега на морето нататък. Наистина здравият човешки разум води до всичко това. Не бива да се подавате на клеветата, като че ли разпространявате един мистичен, съмнителен мироглед, а да знаете, че е мироглед, който може да се постигне със здравия човешки разум. Когато веднъж споменах това в Берлин, в една статия, написана за тази лекция, ми се отговори:

«Този човешки разум, който е здрав, изобщо не може да разбере нещо за духовния свят, а този, който разбира нещо от духовния свят, е болен, не е здрав.» Това ми се отговори.

Искам да кажа още, че точно защото сте принудени от вашето медицинско обучение много дълбочено да наблюдавате цялата природа и същността на човека, като млади хора вие се намирате в особено положение. Нали, човек трябва съвсем сериозно да приеме, че кали юга е приключила, че сме навлезли в една светла епоха, макар че старата все още се търкаля по инерция и човечеството още живее в мрака. От духовния Всемирлъчи светлината и ние като хора навлизаме в една светла епоха

и хората трябва да се подготвят да приемат намеренията на светлата епоха. Младежта изцяло е предопределена да се вживее в светлата епоха и ако с необходимата сериозност тя развие известно самосъзнание за това, как е стигнала дотам да бъде родена точно в началото на светлата епоха, тогава тази младеж ще има възможността в различни степени да се нагоди към това, което всъщност изисква смисълът на импулса на развитието на човечеството. А той изисква именно днес, щом човек иска да обясни света, да поглежда във всичко към човека, както преди е гледал природата, за да разбере човека от отделните природни сили и процеси. Постепенно ще трябва да се стигне дотам да се разбира човекът и отделните процеси като специални случаи на това, което се случва в него, като едностранчивости на протичащото в човека. Когато се стигне дотам, ще се появи дълбоко отношение в цялото човешко усещане и душевност, което е търсено, но по един определен безреден начин. Помислете само как младежта започна да обожаваш природата по определен начин, когато се появи младежкото движение на светлата епоха. Това беше абстрактно; колкото и да беше живо усещане, все пак беше абстрактно. Противно на това духовното развитие на младия човек днес трябва да доведе дотам, да получи интимно усещане за своята връзка като човек със света, интимни чувства и това, което той приема духовно, не бива повече да бъде наука за интелекта. При нея човек остава студен, винаги е оставал студен, а науката трябва да се формира така, че действително да настъпи нещо от това, че при всяка стъпка, която се прави в науката, човек да става друг човек в душевността, в чувствата, да се запознае в определен смисъл с нещо, което е забравено. Природата също е била опозната например преди човек да слезе долу във физическия свят. Но тя е изглеждала друго. Днес в младия човек се убива това, което той е преживял в предишното битие, когато той бива насочван към грубото брутално външно наблюдение. Ако човекът отново иска да стигне дотам, така да третира външното сетивно наблюдение, както ако би се появил един стар познат в сетивното съзерцание, когато човек познава

от предишен живот, тогава навсякъде ще се породи усещане, чувство в знанието, в познанието. А това действително трябва да протича като кръвен поток, като духовен кръвен поток през целия научен живот, изобщо през цялото възпитание и обучение на човека. Тази близост с реалността е това, което трябва да спечелим в науката.

В това отношение по-новото време наистина разбира трудно. Вижте, аз опитах сравнително рано да покажа как човекът, който застава срещу външния сетивен свят, има само половината действителност. Той може да спечели цялата действителност едва когато това, което се издига в него, го съедини с външната сетивна действителност. И аз трябваше първо да го направя, понеже времето тогава беше съвсем различно от днес. Защото нещата първо се подготвят. Аз трябваше да го представя по един познавателно-теоретичен начин. Но когато четете моята книга «Истина и наука»²⁷, вие работите да възкресите духовността в човешката душевност, която извира от вътрешността. С това е направена първата крачка към това овътрешняване на научността, особено при сърдечното възприемане на световната мъдрост. Особено за лекаря е възможно да опознае това интимно изживяване в реалността и чрез това, че той е лекар, той ще може да бъде онзи човек, който ще направи конкретна, сърдечна абстрактността на другото младежко движение на хората, които не са лекари чрез своята съдба. Възможно е един млад лекар по призвание, сравнен с някой юрист по призвание, който е беден човек, понеже е само юрист, да задълбочи медицината толкова много, както го правим тук. При юристите това е напълно невъзможно. Преди началото на 18-ти век в медицината е имало нещо от духа, а в юриспруденцията духовността е изчезнала още в Средновековието, когато хората повече не са и подозирали за съществуването на духа, а са имали само написани правила и закони. Напълно е възможно лекарят, който най-напред навлиза в конкретния живот, да може да въздейства плодотворно и върху

²⁷ Събр. съч. 3.

останалата младеж.

Затова би било добре отделните групи, които сега се оформиха в антропософското младежко движение, да бъдат подкрепяни точно от лекарите. Естествено при това трябва да се помисли за реалните кармични отношения. Но нали имаме благонадежната Тюбинска група, която работи педагогически и която например би спечелила извънредно много, ако сред членовете ѝ има един лекар, който може да обясни някои неща от медицинска страна. Тук сега имаме, макар и само временно, д-р Бокхолт, ръководещ младежкото движение, и ще бъде много добре, ако младежкото движение бъде оплодено точно от това, което за лекаря става вътрешно. Така можем извънредно много да направим в отделния случай. От друга страна, би било добре, ако от време на време, когато има възможност, бихме се занимавали възможно повече и с педагогическата работа в антропософското движение. Ако това изхожда от сериозността, няма да има пречки да се занимаете с него, но съвсем сериозно. Не може на всекики да се даде това, което се дава на семинарите на Валдорфското училище. Но когато някой покаже, че сериозно ще се занимава, няма да има никакви пречки да се запознае със семинарите на Валдорфското училище, когато тези неща, наистина разгледани от медицинска страна, също се проникнат вътрешно с мисли, както в древността лекуването и възпитанието са били тясно свързани.

Днес напълно сме се отклонили от схващането на човека като същество, което навлиза в земния живот, натоварено с грехове, понеже съвременното схващане изобщо не знае вече нищо за това, какво означава грехът. Какво е това, което се изразява с понятието грях? Това, което през тези дни ви показах тук като закон за наследствеността, лежи в греха, в първородния грях. Също и индивидуалният грях е нещо, което човекът трябва да преодолее през втората половина от живота си, той трябва правилно да преодолее греховния модел, който произлиза от наследствеността, може да се каже, според старите понятия – от болния модел. Но ако човекът би запазил своето тяло, което

действа в неговия модел до смяната на зъбите, ако би го носил през целия си живот, тогава още като деветгодишен той би бил човек, чиято кожа например би била покрита с влажна екзема, ако организацията би продължила да съществува. Той би получил дупки по цялото си тяло, би изглеждал като прокажен и плътта му би падала от костите, ако изобщо би могъл да го издържи. Човекът се ражда болен в света, а да се възпитава, т.е. да се опознае и ръководи това, което работи според модела, означава същото като постепенно лекуване. С това съзнание следва да живеете в младежкото движение, така че когато описвате възпитанието, да се разглеждате като терапевти. Вие предписвате лекарствата, които естествено остават в духовното, но могат да преминат активно във физическото, според това дали детето получава патологични състояния. В лицето на педагогиката имате също едно лечебно изкуство, само че на друго ниво, на друг план. От друга страна, когато на един болен човек изобщо не може да му се помогне чрез това, което може да му се даде като насока за неговото субективно съзнание, за схващането на своята болест, за песимизма или оптимизма към живота, ако изобщо не може да се действа педагогически, е ужасно трудно той да бъде лекуван. Ако болният – не бих казал, че той трябва сляпо да вярва в лекарствата, това би било прекалено – просто чрез индивидуалността на лекаря се доведе дотам да почувства как лекарят е пронизан от волята да лекува, това ще му даде един рефлекс, който ще се проникне от желанието да оздравее. Това сблъскване на волята за лекуване и желанието да се оздравее, играе невероятно голяма роля в терапията, така че може да се каже, че в това вече имаме едно отражение, един образ на педагогиката и в педагогиката имаме копие на лекуването. Днес много зависи от това хората съзнателно да се свържат правилно със света. Ако медицинската младеж съзнателно се свърже правилно с другата младеж, тогава ще видите, че медицинската младеж може да въздейства извънредно плодотворно на другите. Но да се изостри съзнанието в двете посоки, е нещо изключително необходимо.

Това са неща, които положих с обич в душите и сърцата ви, след като за моя радост отново присъствахте тук. Надявам се, че това отново допринесе за още по-дълбокото заздравяване на връзката между вашите души и Гьотеанума и че вие ще почувствате как в такава конкретна област като медицината Гьотеанумът намира хора, които могат да внесат в света това, което може да се открие тук. Вие ще стигнете до правилното му осъзнаване, ако също и в чувствата си се разглеждате като принадлежащи към Гьотеанума и насочвате по-често мислите към желаното от страна на Гьотеанума за света и цивилизационното развитие днес. И така сърдечните връзки, които изграждате с Гьотеанума, ще са нещо, което точно като лекари ще ви помогне по дълбок начин да изпълните задчата, която сте си поставили. С тази душевна нагласа исках да проведем тези повече интимни разглеждания и вярвам, че ще можем да постигнем някои неща, ако чувстването, което проникна в тези обсъждания и при днешната последна лекция, бъде продължено навън в света. Така ще можем най-добре да останем близки. С това Гьотеанумът най-добре ще бъде схващан като център, който си е поставил определена задача. Чрез това Гьотеанумът ще бъде наистина Гьотеанум и вие ще бъдете истински гьотеанисти. Тогава ще бъдете същевременно носещите опори навън в света, от които се нуждае Гьотеанумът, и от тази гледна точка апелирам към вашите души да станете истински правдиви гьотеанисти. Ако направим така, тогава всичко ще стане добро.

Вмъкни ембрионалното време
в детската възраст
и детската възраст
вмъкни в младостта!
Ще се появи сгъстено
етерното битие
зад телесната същност.

Schiebe die Frühzeit
In des Kindes Alter,
Und des Kindes Alter
In die Jugendzeit!
Dir erscheint verdichtet
Menschenäthersein
Hinter Körperwesen.

Вмъкни старческата гъстота
в човешката зряла възраст
и зрялата възраст
в младежкия живот!
Ще ти прозвучи в световни звуци
дейността душевна на човека
от живота етерен звучаща.

Schiebe die Altersdichte
In die Menschenreifezeit,
Und das Reifealter
In das Jugendleben!
Dir ertönt in Weltenklängen
Menschenseelenwirken
Aus dem Ätherleben.

ПРИЛОЖЕНИЕ

*Първо циркулярно писмо след Коледния курс за медици
Гьотеаунум, 11 март 1924 г.*

Скъпи приятели!

Изпълнявайки обещаното по време на Коледния семинар, отнасящо се до ръководството на медицинската секция към Гьотеаунума, което направихме по повод на Коледната конференция, изпращаме на свързаните с нас това първо циркулярно писмо за обновяването на медицината. То произлиза от нагласата, която ни свърза при медицинските курсове по Нова година. С него бихме желали да дадем на всеки слова, изпълнени с чувства към страдащото човечество, от които трябва да произлезе не само отдадеността на лечебното изкуство, но и неговата истинска сила:

Това бе в древни времена.
На посветените в душите
живееше тогава мощно мисълта,
че болен по природа е човекът.
И възпитанието бе приемано
за равно на лечебния процес,
наред с узряването на детето,
донасящ му и крепко здраве,
за да пребъдва битието му човешко.

Es war in alten Zeiten,
Da lebte in der Eingeweihten Seelen
Kraftvoll der Gedanke, daß krank
Von Natur ein jeglicher Mensch sei.
Und Erziehen ward angesehen
Gleich dem Heilprozeß,
Der dem Kinde mit dem Reifen
Die Gesundheit zugleich erbrachte
Für des Lebens vollendetes Menschsein.

Добре е да се извикват пред душата такива мощни думи, спечелени от мирогледа на древната инстинктивна мъдрост, когато човек иска да подготви душата в правилна вътрешна концентрация за схващането на лечебните въздействия.

Нека да не забравяме, че към лечебния процес трябва да се прибави и душата, защото той трябва да се приложи не само към тялото, но също и към душата. Колкото повече младите лекари разбират такива мисли, толкова повече в медицинския живот ще се влива това, за което копнее задълбоченият мисловно лекар, когато почувства границите на днешното състояние на неговото изкуство, и което болният би почувствал като милост, ако го изживее в лечебния процес.

Скъпи приятели, когато бяхте събрани тук през януари, приехте с отворени сърца това, което произлизаше от такава нагласа. За нас остава незабравимо как от очите ви говореше това, което стигна до нас чрез вашите топли думи. Нашите мисли останаха при вас и те ще стигнат до вас днес за първи път във връзка с поставените от вас въпроси.

Ние изпращаме следното на отделните адреси и молим тези, които са получили директна пратка от нас, да се погрижат тя да стигне до указаните от нас адреси.

*

Гьотеанум, 11 март 1924 г.

Отговори на въпроси

I. На един въпрос относно трудностите, които бъдещият лекар има днес както при следването на университетската медицина, така и при медицинските курсове в антропософското движение, можем само да отговорим, че ще направим усилие да ги премахнем чрез изпращането в течение на времето на тези циркулярни писма. Медитацията, която в писмената молба се

означава като допълваща, д-р Вегман е готова да я даде на тези, които желаят.

II. Относно обучението в Гьотеанума.

За практическото обучение следва естествено по възможност да се погрижим, но молим за търпение. В тези циркулярни писма ще посочим времето за записванията.

III. Относно въпроса за мястото на определени теми за съработниците в медицинската секция за духовна наука отбелязваме, че желаем да насочим работата в тази насока. Но в това циркулярно писмо може да се включи само нещо малко, докато в писмения личен контакт ще можем да обсъждаме такива теми. Само молим и за това да имате малко търпение. Ние все повече ще се приближаваме до нашите цели, но е възможно да напредваме само крачка по крачка. Искаме да допълним, че в бъдеще няма да се отговаря в циркулярно писмо на терапевтични въпроси. Въпроси за общия начин на лекуване, които се поставят във връзка с изнесените медицински курсове, естествено са добре дошли, както въпроси за анатомически проблеми, за обучението и моралната нагласа на лекаря.

IV. На тези, които запитаха дали могат да вземат участие в работата на Висшата школа, или имат подобно желание – след полагането на техния изпит, – съобщаваме, че непосредствено в края на великденските лекции от 19-ти до 22-ри април ще бъдат изнесени три до пет лекции, в които ще бъдат дадени насоки за тяхната по-нататъшна работа. Тема: «Същността на човека и ориентирането в света по отношение на възпитанието и лечението, както и близките особено важни човешки задачи в тази област.»

V. Създаването на домашни аптеки с нашите лекарства би било несъмнено желателно, но засега не може да се направи, понеже законът позволява да се прилагат самостоятелно произведените хомеопатичните средства само на градските лекари.

Когато някога имаме същите права като тези хомеопатични лекари (по отношение на законното признаване), ще можем да правим същото. Засега трябва да се задоволим да предписваме лекарствата по пътя на аптеките.

VI. На въпроса дали на пациента бива да се дават обяснения за въздействието на лекарствата, може да се каже, че въздействието бива затруднено, ако знанието се приеме в мислите. Но това затрудняване е по-слабо, когато мислите са само интелектуални, по-силно, когато са картинни, най-силно, когато пациентът е в състояние да проследи в себе си цялото протичане на лечението. Но това не бива нито да осуети даването на всяко желано обяснение за начина на въздействието, нито да се откаже лечението на един осведомен пациент. Защото това, което се изгубва чрез знанието, може напълно да бъде спечелено, ако пациентът развие страхопочитание пред лечебните методи. За това трябва да се погрижите при споделянето.

VII. Въпрос за вида на инжекциите.

По правило инжекцията се прави подкожно. Само ако пациентът не реагира при повторния опит, следва да се инжектира интравенозно с високо потенцирана доза. В такъв случай въздействието на първата инжекция трябва да се изчака.

VIII. В едно писмо се говори за две линии, от които едната протича в посоката на гръбначния стълб, а другата от главата надолу и показва подезичната кост, долната челюстната арка, тироидния хрущял и страничната част на ребрата. Запитва се какво значение има посоката на тази линия. Тази линия отговаря на това, което при животното се формира от твърдите субстанции чрез астралното тяло. При човека чрез изправения стоеж тази линия заема посоката, в която образува наклонен ъгъл с вертикала.

Това се ориентира чрез азвата организация, и то така, че в подреждането на гръбначните прешлени земният аз действа

в известна степен хипертрофично, а формирацията се аз, който остава след смъртта, ориентира хипертрофично хрущялната част на ребрата и гръдната кост. Понеже при духовни същества като Луцифер човешкото се прескача, трябва да отпаднат както гръбначният стълб, така и хрущялната част на ребрата с гръдната кост. Затова питащият е забелязал острите гърди и страничната тенденция на ребрата при скулптурата на Луцифер.

IX. Относно един въпрос за празнините на главата и тяхното значение ще кажем следното. Физическата и етерната част на главата са подредени по такъв начин, че на определени места преобладава физическото, на други места етерното и на тези места се намират празнините. Те са същинският носител на мислите, докато физически изпълнените места са носителят на живота в главата и потисникът на мисловния живот. Ако тяхната дейност е твърде силна, настъпва безсъзнание, халюцинации и др.п.

X. Относно въпроса за медиумното предразположение.

Заложбата един човек да е медиум, почива на това, че е налице в трансово състояние непълното включване на астралното тяло и азът в коремната област и крайниците на етерното и физическото тяло. Затова крайниците и коремът се включват по неправомерен начин в етерното и астралното обкръжение, в известна степен като сетивни органи. Чрез това се появяват духовни възприятия. Но същевременно се изключват нормално действащите чрез тези органи морални и конвенционални импулси, както те биват изключвани и при обикновените сетивни органи. Окоето вижда синьо, но не и клевети. Физическото лекуване на медиумите е извънредно трудно. То може да се приложи само чрез инжекции с високопотенциран тютюн в някоя част на сетивен орган, например във вътрешността на евстахиевата тръба или в роговицата на окоето, което естествено е много опасно.

Психическото лекуване непременно изисква лекаря да

има по-силна воля от медиума, когато той не е в транс, и да може да му въздейства чрез будни внушения.

XI. На въпроса дали прекъсването на бременността заради спасяването на майката се намесва в кармата на майката и на детето ще отговорим, че двете съдби ще бъдат насочени по други пътища, но скоро ще бъдат поставени в съответната посока чрез собственото си протичане, така че от тази страна почти не може да се говори за намесване в кармата. Противно на това става силно намесване в кармата на опериращия. И той трябва да се запита дали напълно съзнателно иска да поеме върху себе си това, което ще го постави в кармични отношения, които няма да съществуват без тази интервенция. На въпроси от този вид обаче не може да се отговори най-общо, защото зависят от особеността на случая, подобно на някои неща, които в чисто душевния културен живот означават намеса в кармата и могат да доведат до дълбоки трагични конфликти.

XII. По въпроса за маслото от черния дроб на треската.

Лебертранът може да се избягва, когато се диагностицират причините за болестта и се приложат нашите средства като:

Waldon I: растителен белтък и растителни масла.

Waldon II: растителен белтък, растителни масла и силикатно желязо.

Waldon III: растителен белтък, растителни масла, силикатно желязо, Eisenoxydul и Calcareo carbonica.

XIII. При наранявания при контакт с почвата е от полза дори една единствена инжекция Belladonna D 30 заедно с Hyoscyamus D 15.

XIV. Случай с 35-годишен диабетик.

За този диабетик би трябвало лечението с розмарин да е несъмнено най-доброто. То би могло да се подкрепи, като се даде силициева киселина D10.

XV. Един въпрос за лечението на шум в ушите.

За шума в ушите най-общо терапевтично се препоръчва маков сок *Papaver somn D6*²⁸, а психично се препоръчва, ако личността има достатъчно сила, да превърне пасивната отдаденост на шума в активна представа, като че ли човек сам предизвиква това и след известно време ще настъпи подобрене. Шумът в ушите почива на отслабването на астралното тяло за сметка на етерното тяло в областта на пикочния мехур.

XVI. Въпрос относно един случай от мозъчен грип с последствия.

Би трябвало да се пробва да се инжектира червена мухоморка *Amanita muscaria D30* на 38-годишния пациент с усложненията след мозъчния грип, който не реагира на приложените средства и да се погрижите след инжекцията той да има уверено, бодро настроение.

Рудолф Щайнер и д-р Ита Вегман

²⁸ *Papaver somniferum D6* от фирма Веледа или *Opium D6* фирма DHU – бел. пр.

ПРИЛОЖЕНИЕ КЪМ КУРСА МЕДИЦИНСКАТА СРЕЩА С МЛАДИ ЛЕКАРИ

Вечерна лекция, Дорнах, 24 април 1924 г.

На един въпрос относно обхващането на водния човек с имагинативното съзерцание д-р Щайнер отговаря следното:

Вие няма да се справите добре, ако изходите от детайлите, а не от общото. Необходимо е относно такива наблюдения да изходите от обширното и преди всичко да проследите медитативно нещата, описани от мен. Когато най-общо разгледаме взаимовръзките – говоря само за това, което трябва постепенно да доведе до имагинативното възприемане, – виждаме в природата капкообразната форма. Обикновено мислим, че капката се задържа в своята форма отвътре. Това не е необходимо. Можем да си представяме капките образувани също отвън от всички страни. Тогава на повърхността на една капка имаме общността на световния обхват.

При тези неща трябва да обмислите и че имагинативната представа трябва да стигне до истината и че сегашните представи, които се черпят от общото образование, са се отклонили, колкото е възможно повече от истината.

Човекът днес има представата, че пространството е безкрайно и в него са разпръснати звездите. Да се изхожда от такава представа, означава по брутален начин да не се зачита нищо, освен това, което човек си е измислил. Вземете само една новина, която преди известно време се разпространи във вестниците и е добре да се приеме по-сериозно, отколкото се мисли. Как се е удало да се докаже, че на определено разстояние от Земята Космосът не е кух, а е твърд и изпълнен със здраво кристализиран азот. Виждате, че днес нещата са още така неопределени, че напълно е възможно такава мнение.

Естествено това не е така, но от такива неща се вижда колко повърхностни са предположенията, които са изведени

досега от наблюдението. Защото е възможно някой ден някой да реши да си представи, че тук ние живеем като в едно празно пространство, където в средата е малко по-сгъстената Земя и наоколо е втвърденият азот, който отразява звездното небе. Естествено това е безсмислица, но имам предвид, че действително е така, че човек може да си създава всевъзможни представи според външните съобщения относно начина как всъщност е устроен Космосът. В действителност е така, че тази новина за кристализирания азот може да е априлска шега, но много хора могат да повярват. Човек не е по-глупав, ако повярва в новината, отколкото ако се придържа към това, което най-общо се предполага днес. И брутален материализъм е да се представя това, което днес е прието. Защото в действителност Всемирът действа като кухо кълбо и от периферията отвсякъде навлизат сили. Напълно е вярно, че човек има работа с рязко оформени от вън навътре формации, които само могат да бъдат модифицирани и диференцирани според звездите, така че още в конфигурацията на звездите, които виждаме, имаме първоначален образ на това, което става в нас. Чрез тази представа стигаме до една имагинация, която показва човешката глава.

Наблюдавайте се, когато насочите поглед към човешката глава, после към птицата, към птичата конструкция. Тя е погрешно разглеждана по отношение на скелета, ако просто така бива сравнявана с един човек или бозайник. Птичата конструкция можете всъщност да я сравнявате само с човешката глава и да си представите, че в човешката глава имаме модифицираното птиче образуване и че птицата има останалото си тяло по най-различен начин като къси прибавени органи. Краката при птицата са винаги закърнели.

Преставете си капката, образувана така, че я разтягате до цилиндър (рисува се). Когато издърпате капката до цилиндър и си представите, че остава това, което от Космоса е диференцирано в главата, само че, понеже сте изтеглили капката до цилиндър, тя се модифицира по разнообразен начин, тогава получавате туловището на човека. За да си представите

туловището, трябва да си представите калота закърнял. Но когато сте получили цилиндъра и тук го вдлъбнете, тогава трябва да си представите, че имате третия етап. Тогава получавате двигателния човек (крайниците). Първоначално го получавате така, че това, което нарисовах тук, всъщност го получавате при ръцете. Трябва да си представите, че разширявате и всъщност първо получавате ръцете, и че второто разширение се образува чрез това, че отвътре се създава второ копие, което произлиза от Луната. Но оставете ръцете, за да е по-просто. Преминете от кълбото към разширението и после към вдлъбването. Когато свикнете да изграждате образи чрез разширение и вдлъбване, тогава се намирате в началото на това, от което се нуждаете, за да свикнете душата наистина да работи в имажинативното. Защото всеки организиран живот се състои в разширение и вдлъбване и помислете само колко прекрасно всъщност е това.

Да приемем, че аз си представям кълбото, след това удълженото кълбо, това е разширението нагоре, предизвикано чрез обкръжението. Ако си представите тук Земята с нейните сили като противоположност на обкръжението, имате Земята под човека като това, което го свива. Нагоре Космосът се разширява, надолу Земята се свива. Така че имате образа, извлечен от Космоса и свития човек от Земята. Сега можете имажинативно да си отговорите на въпроса: «Какво би било, ако под теб не би съществувала Земята и над теб звездното небе?» И така, когато искате да си изградите имажинации, трябва всеки момент не само да се ограничите да преформирате образуването в човека, а да свикнете да виждате Всемира в преход от твърдото към течното като една цялост и постепенно да си представите твърди, резки граници; срещу твърдото винаги се бори течното и иска да го подреди в потока, в течението на целия Всемир. И така навсякъде стигате до съзирането на това разширение и свиване. Навсякъде стигате дотам да търсите противоположностите.

Знаете, че в ембриологията се процедира така, че

човек никога няма опорни точки за това, защо нещата стават така, както са. Изхожда се от яйцеклетката, преминава се към купчинката клетки, вижда се, че изведнъж нещата се вдлъбват и се появява гастролата. Но и това не бива да си представяте реално по друг начин, освен че, от една страна, където е повърхността, се появява възможността Космосът да може да въздейства там, където става вдлъбването, че може да действа и Земята (рисува се).

Вземете една клетка от епидермиса, лежаща на повърхността. Това, което като земен принцип поражда вдлъбването, продължава да действа в човека. Така навсякъде продължават да действат тези земни принципи. Затова винаги съществува тенденцията това, което е течно в човека, да се управлява така, че винаги да се движи нататък по този начин, така че да бъде вмъкнато едно вдлъбване. Вдлъбване – изместване – вдлъбване – изместване, – това продължава в най-различни посоки. Представете си, че става така, като че ли се движи нещо течно и замръзва. Сега погледнете от тази гледна точка някой орган. Навсякъде можете да видите при него замръзнало, станало твърдо вдлъбване, от друга страна, забелязвате как то се е вдълбало. И така стигате до формата на органите и до разбирането как силите действат от различни страни и вие свеждате тези органи назад до едно единство. Само трябва да сте наясно, че трябва да изходите от напълно определена точка, от пластичния елемент. Вече посочихме, че формите следва да се разбират чрез пластицирането. Но опитайте се веднъж сами наистина да предизвикате усещане с някакъв пластичен, мек материал за това, така че, от една страна, да вземете материала тук и с другата ръка да добавите още глина. Опитайте същевременно как ще стане това. Вие получавате усещането, че празното пространство е чисто безсмислие. Пространството е навсякъде диференцирано според силите и по този начин се учите постепенно да разбирате всичко пластично, скулптурно.

Когато искате да разберете пластично човека, можете естествено да стигнете и до крайности. Нали, аз мога първо

да си представя кълбото тук. Представям си, че това кълбо е разширено от едната страна, а от другата стеснено. Сега си представете, че продължавате по-нататък и стеснявате толкова много, че преминавате през разширението, тогава получавате такова образуване и изобщо две форми. Представете си по-нататък, че формите действат не само от едната страна. Представете си, че разширявате, стеснявате, разширявате, стеснявате и още повече стеснявате долу, а горе разширявате, и когато три пъти го направите, ще получите пластично образуваната форма на двете крила на белите дробове. Така постепенно получавате представа как целият човек е вътрешно свързан с такива сили и тогава преминавате към следващото.

Това е много важна представа, която ще се изясни напълно в патологично-терапевтичното си значение, когато излезе книгата на г-жа д-р Вегман. Там за първи път ще стане ясно какво отношение има между готовия орган и функцията му. Да вземем органовата функция. Тя е задържаното в течността непрекъснато колебаещото се, подвижното, същото, което е затворено в органа, същото произвежда дейността. Така че можете да запитате какво представлява движението на соковете в стомаха? То е същото, което се е втвърдило в самия стомах, но е задържано в течността. Представете си как замръзва движението на соковете и ще имате самия стомах. Ако не беше така, изобщо не би било възможно да се лекуват органите. Вие не можете да въздействате на самия орган, а само на функцията, на подвижната органичност.

Кварцовата киселина има същата дейност като човешките бъбреци. Дам ли на човека силициевата киселина по същия начин, както тя се намира в хвоща, *Equisetum*, в областта на бъбреците му създавам един фантом на бъбрек. Този фантом замества тогава астралната дейност на това място. Тя изхвърля старата субстанция на бъбреците и позволява от намиращото се в течността да се образува новата бъбречна субстанция, както тя изобщо се образува всеки седем до осем години. Нещата се ускоряват чрез това, че се предизвиква образуването на този

фантом. Трябва да се разбере, че навсякъде, където се намира даден орган, е налице и образуващата органа дейност и тя винаги замръзва до готовия орган. Тук навлизате в течния човек.

Но следва нещо друго. Трябва да проникнете в представата, че когато разглеждаме твърдия човек, получаваме образи, които се намират в учебниците по анатомия. Това, което виждаме там, е само десет процента от човека. Просто е така. Когато разглеждам тези твърди контури в твърдия човек, виждам черен дроб = черен дроб, бял дроб = бял дроб, стомах = стомах. Но премина ли към (течната организация на човека), към течния човек, мога да открия как този поток сокове е особено концентриран, да речем, в черния дроб и се занимава с това, да конституира един черен дроб от течността. Но всеки орган винаги иска да стане цял човек. Това при течния човек е действително като тенденция във всеки орган. Така че трябва да си представим, че ако извадя черния дроб, той остава черен дроб. Но ако извадя течността, от която се образува черният дроб, тя би имала тенденцията да стане целия човек. Това трябва да си го представите в имагинацията – от една страна, тенденцията да приема контури, от друга страна, навсякъде всичко да проникне.

Така е, ако се прави сериозно. В медитационните мантри е заложено началото, това, което аз ви казвам, постепенно да можете сами да си го кажете. Навсякъде лежи началото сами да стигнете до имагинацията. Който започне да медитира, изпитва в началото на медитирането огромно вътрешно желание, но от определен момент, когато нещата започват да стават сериозни, нещо се противопоставя, понеже нещата стават невероятно сложни. Не се ли се захване човек да медитира с извънредна сериозност, става така като при този, който търси Луцифер и получава в образ Ариман. Тогава медитацията действа така, че се получава противоположното на това, към което човекът се стреми. Този, който търси Ариман, получава Луцифер като образ. Това е трудността. Търпението най-често се изгубва и човек не остава при намерението си. Не е въпрос на време, а на интензивно прилагане на търпението, тогава при определени

обстоятелства и пет минути медитация е дълго време. Но дали човек изгубва търпението си в продължение на половин година или за пет минути, е все едно. Вие трябва да имате търпение и тогава ще видите как ще започнете да разбирате нещата и как ще можете да преминете от твърдия в течния човек.

След това обаче, когато преминете към въздухообразния човек, се нуждаете от музикалния принцип. Тогава трябва да разберете дихателния процес и ако истински медитирате, ще насочите вниманието си към своето дишане. И вътрешно ще изплува астралният, въздухообразният човек. Тогава трябва да се научите да чувствате, че човекът се движи в света всъщност без самопознание. Сега той се учи да усеща със своето дишане. Това е нещо, което се появява най-напред, така че, ако човек е свикнал да мисли математически, също и качествено, стига дотам да си каже: «Ти три половинки ли си?» На човек му се струва като че ли се състои от три половини. На какво се дължи това. На това, че започваме да усещаме чрез дишането, че от едната страна имаме триразделен бял дроб, а от другата страна едно двуразделно крило на белия дроб. И така, когато чрез въздуха се изживяват вътрешните форми в пропорции, можем да се издигаме до астрално-въздухообразното.

И ако се вслушаме точно при говоренето, това е пътят наистина да изучаваме азовата организация. И азовата организация можете да я опознаете, първо медитирайки и после издигайки се до истинското разбиране, като вземете скелета на един бозайник, да речем, едно куче, и много силно се задълбочите в разглеждането на задната и предната част. Едната е само модификация на другата част. Сега трябва да преминете към космическото и да си представите задната форма образувана чрез лунните сили, а предната форма чрез слънчевите сили, да си представите как Слънцето гледа Луната, тогава в лунната страна имате задната част на животното, а в слънчевата страна – предната му част. И сега си помислете, че протича модификация от Слънцето към Луната по отношение на изправянето на човека и така ще получите преобразуването. Чрез това всичко

е изместено с едно ниво и така можете да стигнете до азовата организация. Но трябва да процедирате по следния начин. Пространственото трябва да изчезне в пластичното, пластичното в музикалното, и музикалното в това, което може да има смисъл. Когато процедирате така, преминавате към обхватното и това е всъщност здравословният път, иначе изцяло ще се объркате. Трябва да изходите от тези принципи, а не от детайла.

МЕДИТАЦИЯ

Подготовка: Как да намеря доброто?

1. Мога ли доброто аз да мисля?

Аз не мога да мисля доброто.
Мисленето обслужва етерното ми тяло.
Етерното ми тяло действа в течността на тялото ми.
В течността на тялото си не намирам аз доброто.

Ich kann das Gute nicht denken.
Denken versorgt mein Ätherleib.
Mein Ätherleib wirkt in der Flüssigkeit meines Leibes.
Also in der Flüssigkeit des Leibes finde ich das Gute nicht.

2. Мога ли доброто аз да чувствам?

Аз мога да чувствам доброто, но то не е чрез мене тук,
когато аз само го чувствам.
Чувстването обслужва етерното ми тяло.
Астралното ми тяло действа
във въздухообразния елемент на моето тяло.
Във въздухообразния елемент на моето тяло аз не намирам
съществуващото чрез мен добро.

Ich kann das Gute zwar fühlen; aber es ist durch mich nicht
da, wenn ich es nur fühle.
Fühlen versorgt mein astralischer Leib.
Mein astralischer Leib wirkt in dem Luftförmigen
meines Leibes.
Also in dem Luftförmigen meines Leibes finde ich
das durch mich existierende Gute nicht.

3. Мога ли да желая аз доброто?

Аз мога да желая доброто.

Волята обслужва моя аз.

Моят аз действа в топлинния етер на моето тяло.

В топлината аз мога физически да осъществявам доброто.

Ich kann das Gute wollen.

Wollen versorgt mein Ich.

Mein Ich wirkt in dem Wärmeäther meines Leibes.

Also in der Wärme kann ich das Gute physisch verwirklichen.

1. Аз чувствам светлината в топлината ми.

Ich fühle meine Menschheit in meiner Wärme

(Да се внимава това усещане на светлината да се появи в областта на физическото сърце.)

2. Аз чувствам световната субстанция да звучи

в топлината ми.

Ich fühle tönend die Weltsubstanz in meiner Wärme.

(Да се внимава своеобразното звуково усещане да протече от корема към главата, но като се разпространи в цялото тяло.)



3. Аз чувствам във главата си да се вълнува
световният живот във топлината ми.

Ich fühle in meinem Kopfe sich regend das Weltenleben
in meiner Wärme.

(Да се внимава своеобразното жизнено усещане да
се разпространи от главата по цялото тяло.)



На Хелене фон Грунелиус, есента, 1923

1. Kann ich das Gute denken?

Ich kann das Gute nicht denken.
Denken versorgt mein Ätherleib.
Mein Ätherleib wirkt in der Flüssigkeit meines Leibes.
Also in der Flüssigkeit des Leibes finde ich das Gute nicht.

2. Kann ich das Gute fühlen?

Ich kann das Gute zwar fühlen;
aber es ist durch mich nicht da, wenn ich es nur fühle.
Fühlen versorgt mein astralischer Leib.
Mein astralischer Leib wirkt in dem Luftförmigen meines Leibes.
Also in dem Luftförmigen meines Leibes finde ich das durch mich
existierende Gute nicht.

3. Kann ich das Gute wollen?

Ich kann das Gute wollen.

Wollen versorgt mein Ich.

Mein Ich wirkt in dem Wärmeäther meines Leibes.

Also in der Wärme kann ich das Gute physisch verwirklichen.

Ich fühle meine Menschheit in meiner Wärme

1. Ich fühle Licht in meiner Wärme.

2. Ich fühle tönend die Weltsubstanz in meiner Wärme.

3. Ich fühle in meinem Kopfe sich regend
das Weltenleben in meiner Wärme.

История на текста: По инициатива на няколко лекари, които на 6 януари 1920 г. в Базел чули публичната лекция на Рудолф Щайнер «Духовнонаучни основи на телесното и душевното здраве» (в Събр. съч. 334), Рудолф Щайнер изнася през пролетта на същата година първия семинар върху медицински теми (Събр. съч. 312). Една година по-късно следва втори семинар (Събр. съч. 313) и паралелно с него курс по лечебна евритмия (Събр. съч. 315), където взимат участие лекари и евритмисти. В края на една «медицинска седмица», организирана от «Клинично-терапевтичния институт» в Щутгарт през октомври 1922 г. (Събр. съч. 314), малка група млади лекари и студенти по медицина молят Рудолф Щайнер да изнесе един курс за «младите», който да бъде съвсем интимен и да не съдържа нищо, което «да апелира само към знанието и разсъдька». (Норберт Глас).

Така в началото на 1924 г. се стига до изнасянето на така нареченият курс за млади медици, който е продължен по Великден. Двата курса представляват съдържанието на настоящия том. Освен това в приложението е поместена кратката реч на Рудолф Щайнер на вечерната среща на участниците в курса на 24 април 1924 г., циркулярното писмо на Медицинската секция, което е било изпратено на участниците след Коледния курс, както и споменатата в него медитация за лекари.

Основа на текста

Лежащите в основата на печатното издание стенографски записки са правени от участници в курса. С изключение на някои стенографски бележки на Лили Колиско от Великденския курс, в съответните архиви няма други оригинални стенограми. Оновата за публикуването на текстовете от курса е написаният на машина превод на стенограмите на непознати участници в курса. Този текст не е преглеждан или авторизиран от Рудолф Щайнер. Също не е бил и публикуван по негово време, но са

били правени копия от страна на ръководството на «Медицинската секция на Свободната висша школа за духовна наука» за интересуващите се лекари и студенти. През 1944 година Великденският курс е бил публикуван с разрешението на г-жа Мари Щайнер от Медицинската секция под редакцията на Ханс В. Збинден.

За четвъртото издание през 2003 г. текстът е бил прегледан за евентуални несъответствия или погрешно разбрани пасажии и са направени някои малки необходими корекции. За Великденския курс е направено сравнение със стенограмата на Лили Колиско.

Заглавието на книгата е дадено от издателя д-р. мед Ханс В. Збигнев.

Относно рисунките на дъската:

Рисунките и написаните думи по време на лекциите са били изпълнени върху покритата с черна хартия дъска и са запазени с изключение на рисунките към лекцията от 5 януари 1924 г. Те са публикувани в том XXIII от поредицата «Рудолф Щайнер – Илюстрации към лекциите». Намиращите се в текста черно-бели илюстрации са изпълнени според оригиналните рисунки от Хедвиг Фрей и се опитват да покажат хронологичния ред на оригиналните рисунки. Местата на оригиналните табла са посочени на ръба на въпросните места в текста.

РУДОЛФ ЩАЙНЕР ЖИВОТ И ТВОРЧЕСТВО

- 1861 г. Роден на 27 февруари в Кралевец (тогавашна Австро-Унгария) като син на служител в австрийските железници. Родителите му произхождат от Южна Австрия.
- 1872 г. Гимназия до 1879 г. във Винар Нойшат.
- 1879 г. Обучение във Виенския технически университет: математика и естествознание, литература, философия, история. Основно запознаване с Гьоте.
- 1882 – 1897 г. Издава естественонаучните трудове на Гьоте (5 тома) в «Немска национална литература» на Кюршнер. Самостоятелно издание на уводите – през 1925 г. под заглавие «Въведение в естественонаучните съчинения на Гьоте» (Събр. съч. 1).
- 1884 – 1890 г. Частен учител във Виена.
- 1886 г. Привлечен като сътрудник при издаването на Гьотевите съчинения. «Основни насоки в теорията на познанието върху Гьотевия светоглед, съпоставен с Шилер» (Събр. съч. 2).
- 1888 г. Издава списанието «Немски седмичник». Лекции в Гьотевото общество, Виена: «Гьоте като баща на новата естетика» (Събр. съч. 30).
- 1890 – 1897 г. Ваймар. Сътрудник в Архива на Гьоте и Шилер.
- 1891 г. Докторат по философия в Университета Росток. През 1892 г. излиза разширената дисертация «Истина и наука». Увод към «Философия на свободата» (Събр. съч. 3).
- 1894 г. «Философия на свободата. Основни принципи на един модерен светоглед» (Събр. съч. 4).
- 1895 г. «Фридрих Ницше, борец срещу своето време» (Събр. съч. 5).
- «Гьотевият светоглед» (Събр. съч. 6). Преместване в Берлин.
- 1897 г. Издава «Списание за литература» и «Драматургични свитъци» с О. Хартлебен. (Избрани статии в Събр. съч. 29–32).
- 1899 – 1904 г. Преподавателска дейност в основаното от В. Либкнехт «Общобразователно училище за работници», Берлин.
- 1900 г. «Възгледите за света и живота през деветнадесети век», по-късно излиза с разширения като «Загадките на философията» (Събр. съч. 18). Начало на антропософските лекции по покана на Теософското Общество в Берлин. «Мистиката в зората на съвременния духовен живот» (Събр. съч. 7).
- 1902 – 1912 г. Изграждане на антропософията. Редовни публични лекции в Берлин и лекционни цикли в различни градове в Европа. Мария фон Сиверс (от 1914 г. Мария Щайнер) става негов близък сътрудник.
- 1902 г. «Християнството като мистичен факт и Мистериите на древността» (Събр. съч. 8).
- 1903 г. Основана и издава списание «Луцифер», по-късно «Луцифер-Гнозис» (Статии в Събр. съч. 34).
- 1904 г. «Теософия». Въведение в свръхсетивното познание на света и човека (Събр. съч. 9).
- 1904 – 1905 г. «Как се постигат познания за висшите светове?» (Събр. съч. 10),

- «Из хрониката Акаша» (Събр. съч. 11), «Степени на висшето познание» (Събр. съч. 12).
- 1910 г. «Въведение в тайната наука» (Събр. съч. 13).
- 1910 – 1913 г. Премиера на «Четири мистериини драми» (Събр. съч. 14).
- 1911 г. «Духовното ръководство на човека и човечеството» (Събр. съч. 15).
- 1912 г. «Антропософски календар на душата», «Максими» (Събр. съч. 40), «Път към себепознание на човека» (Събр. съч. 16).
- 1913 г. Отделяне от Теософското общество и основаване на Антропософското общество. «Прагът на духовния свят» (Събр. съч. 17).
- 1913 – 1923 г. В Дорнах, Швейцария, е изградена от дърво сградата на първия Гьотеанум.
- 1914 – 1923 г. Из цяла Европа, но най-вече в Дорнах и Берлин, Рудолф Щайнер дава основополагащи познания за обновление в областта на изкуството, педагогиката, естествените науки, социалния живот, медицината, теологията. Доразвива новото изкуство «евритмия», чиито първи стъпки датират от 1912 г.
- 1914 г. «Загадките на философията» (Събр. съч. 18).
- 1916 – 1918 г. «Върху загадките на човешкото същество» (Събр. съч. 20). «Върху загадките на душата» (Събр. съч. 21). «Духовният облик на Гьоте в откровенията на неговия «Фауст» и в «Приказка за зелената змия и красивата лилия» (Събр. съч. 22). Р. Щайнер формулира идеята за «троичното устройство на социалния организъм», «Основи на социалния въпрос» (Събр. съч. 23). Статии върху троичното устройство на социалния организъм (Събр. съч. 24). В Щутгарт се открива първото Валдорфско училище, което Рудолф Щайнер ръководи до своята смърт.
- 1920 г. Лекционни цикли и художествени представления в сградата на недовършения Гьотеанум.
- 1921 г. Започва да излиза списание «Гьотеанум».
- 1922 г. «Космология, религия и философия» (Събр. съч. 25). През Новогодишната нощ (31.XII.1922 г.) изгаря първият Гьотеанум. Р. Щайнер изработва модела на втория Гьотеанум, построен по-късно от бетон.
- 1923 г. По време на Коледата на 1923 г. «Антропософското общество» прераства в «Единно антропософско общество» под председателството на Р. Щайнер.
- 1923 – 1925 г. В седмични продължения излиза (останала незавършена) автобиографията му «Моят жизнен път» (Събр. съч. 28), както и «Ръководни антропософски принципи» (Събр. съч. 26). Съвместна работа с д-р Ита Вегман върху «Предпоставки за разширяване на лечебното изкуство според духовнонаучните познания» (Събр. съч. 27).
- 1924 г. Непрекъсната лекторска дейност и последни пътувания с тази цел из Европа. На 28 септември е изнесена последната лекция пред членовете на Антропософското общество. Начало на боледуването.
- 1925 г. На 30 март Рудолф Щайнер умира в Дорнах.

"Езотеричните факти не винаги могат да направят живота ни по-лесен, а в определен смисъл е точно обратното. Те са тук и да утежнят живота ни, да ни въведат в трудностите на схващането на света, на светоусещането, на човешкото усещане, като тогава, когато забележим тези трудности, да поемем точно противоположния път на този, който днес се поема в нашата цивилизация, а именно да поемем противоположния път на сегашния повърхностен път на развитието. Само когато разгледаме трудностите между външния свят и човека, можем да се задълбочим душевно."

Рудолф Щайнер

"Предразсъдък е, че ние мислим с главата. Това изобщо не е вярно. Ние мислим с краката и ръцете и това, което протича в ръцете и краката, главата го гледа и го приема в образите на мислите. Човекът никога не би открил... закона на ъгъла, ако не вървеше. Той нямаше никога да открие механичните закони за равновесието, ако не ги опознаваше чрез собствения си център на тежестта... Щом се стигне надолу до астралното тяло, което преработва всичко това в подсъзнанието, човекът изглежда необикновено мъдър, макар във физическия свят да е понякога много глупав, понеже всичко, което се развива като геометрия при вървенето, в себечувстването, ако мога да си послужи с парадокса, се знае в подсъзнанието и след това се вижда чрез мозъка."

Рудолф Щайнер